

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra sociální a charitativní práce

Diplomová práce

**Etické aspekty sociální práce s problémovými dětmi
a mládeží z pohledu kurátora pro děti a mládež
OSPOD Karlovarského kraje**

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajfer, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Marcela Juříková, DiS.

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: kombinovaná

Ročník: II.

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: 27.3.2024

Podpis studenta:

.....

Bc. Marcela Juříková, DiS.

Poděkování

Ráda bych na začátku své diplomové práce vřele poděkovala vedoucímu práce doc. Jindřichovi Šrajerovi, Dr. theol. za cenné rady, věcné připomínky, metodické vedení a poskytnuté konzultace. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	3
1 Kurátor pro děti a mládež v systému sociálně-právní ochrany dětí.....	5
1.1 Sociálně-právní ochrana dětí	5
1.2 Kurátor jako sociální pracovník.....	8
1.2.1 Kompetence a praktické dovednosti kurátora.....	9
1.2.2 Činnosti kurátora.....	11
1.2.3 Specifické činnosti kurátora.....	13
1.3 Sociální kuratela pro děti a mládež.....	15
1.4 Děti a mládež s problémovým chováním	16
2 Etické aspekty sociální práce při výkonu kurately pro děti a mládež na území Karlovarského Kraje	20
2.1 Metodologická východiska výzkumu	20
2.2 Charakteristika výzkumného souboru	22
2.3 Popis výzkumného šetření	23
2.4 Etické otázky, které řeší kurátoři při práci s cílovou skupinou	24
2.4.1 Etika v sociální práci.....	24
2.4.2 Odebrat, neodebrat dítě rodičům	26
2.4.3 Problematika zájmů	30
2.4.4 Nedostatek zařízení a odborníků.....	31
2.4.5 Kvalita práce vs kvantita klientů	34
2.5 Metody a postupy, které kurátoři využívají při své profesi	38
2.5.1 Řešení etických otázek z pohledu kurátorů	42
2.6 Postoje a názory kurátorů k práci s cílovou skupinou	45
3 Řešení etických aspektů výkonu sociální kurately pro děti a mládež.....	50
3.1 Etické principy sociální kurately	50
3.2 Etický kodex	55
3.3 Etické teorie a jejich aplikace na vybrané kazuistice	56
Závěr	65
Seznam použitých zdrojů.....	68

Seznam příloh	73
1 Příloha: rozhovor s paní A	73
2 Příloha: rozhovor s paní B	84
3 Příloha: rozhovor s paní C	91
4 Příloha: rozhovor s paní D	102
5 Příloha: rozhovor s paní E	107
Abstrakt.....	112
Abstract.....	113

Úvod

Diplomová práce nese název **Etické aspekty sociální práce s problémovými dětmi a mládeží z pohledu kurátora pro děti a mládež OSPOD Karlovarského kraje**. Volba tématu práce byla dána tím, že pracuji jako dětská kurátorka na Městském úřadu v Chebu, odboru sociálních věcí a zdravotnictví při oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

Kurátor pracuje s dětmi a mladistvými mladší 18 let vyžadující zvýšenou pozornost. Jedná o činnost z oblasti sociální práce zaměřenou na určité projevy problémového chování. Mezi takové druhy chování řadíme například, pokud děti a mladiství řádně neplní povinnou školní docházku, opakovaně utíkají z domu, nerespektují autority, užívají návykové látky a podobně. Zejména tedy svým chováním ohrožují nejen sami sebe, ale i společnost obecně. Přitom je dobré mít na paměti, že problémové chování u dětí a mládeže je vždy přítomno v každé generaci. Některé projevy chování dítěte však mohou být označeny za problémové, rizikové nebo dokonce za poruchu chování. Z toho důvodu je tak třeba v jednotlivých případech rozlišovat, kdy se ještě jedná o dětské zlobení, a kdy o negativní odchylku od normy s ohledem na historii a kulturu dané společnosti, ve které dítě vyrůstá.

Práce s cílovou skupinou kurátora je velmi náročná, a to jak z hlediska etických aspektů při rozhodování, psychické zátěže na osobnost jedince, tak z hlediska byrokratické činnosti. S ohledem na etickou náročnost profese jsem zvolila cíl a výzkum této práce.

Cílem diplomové práce je **identifikovat etické aspekty, které vyvstávají při výkonu sociální kurately s problémovými dětmi a mládeží** a následně pomocí kvalitativního výzkumu **zjistit, jaké jsou postoje a názory kurátorů pro děti a mládež OSPOD na území Karlovarského kraje k práci s uvedenými dětmi a mládeží**.

Jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují a směřují k naplnění cíle práce. V první kapitole se budu zabývat tím, co přesně práce kurátora obnáší, a to jak profesním zařazením, tak osobnostními předpoklady. Závěrem kapitoly bude pojednání o problémovém chování u dětí. V této kapitole vycházím nejčastěji ze zákona č. 359/1999

Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který je pro práci kurátora klíčový a dále vycházím z Metodické příručky pro kurátory pro děti a mládež vydané Ministerstvem práce a sociálních věcí.

V druhé kapitole budu věnovat pozornost několika etickým otázkám, které vyvstávají kurátorům Karlovarského kraje při výkonu sociální kurately pro děti a mládež. Jednotlivé etické otázky budu prezentovat na základě vlastního výzkumu z provedených rozhovorů s jednotlivými kurátory orgánu sociálně-právní ochrany dětí na území zmíněného. Kompletní znění rozhovorů bude součástí příloh. Následně pak v poslední kapitole okrajově shrnu některá výzkumná zjištění a doplním je o etické aspekty sociální kurately, dále představím etický kodex a etické teorie. V úplném závěru se pokusím některé etické teorie aplikovat na kazuistice.

1 Kurátor pro děti a mládež v systému sociálně-právní ochrany dětí

Než se budu v následujících podkapitolách zabývat rolí kurátora pro děti a mládež, považuji za užitečné přiblížit sociálně-právní ochranu dětí v České republice, která určuje výkon práce nejen kurátora pro děti a mládež, ale všech sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí.

Následně se v této kapitole budu věnovat vymezení pozice kurátora pro děti a mládež jako sociálního pracovníka, který je součástí sociálně-právní ochrany dětí (zkratka SPOD). Dále se pak budu věnovat činnosti kurátora a cílové skupině dětí spadající pod jeho činnost.

Závěrem této kapitoly bude podkapitola zvaná Děti a mládež s problémovým chováním, kde se nejprve budu zabývat terminologií a následně nežádoucími odchylkami ve vývoji a projevech osobnosti jak u dětí, tak u mládeže. Jedná se o děti, které jsou klienty kurátora pro děti a mládež.

1.1 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí v České republice představuje soubor různých opatření a nástrojů, které jsou zaměřeny na ochranu práv dětí. Výkon činnosti sociálně-právní ochrany dětí se řídí mnoha zákony a mezinárodními dokumenty určující charakter práce. Z hlediska nejvyšší právní síly se jedná o Ústavu České republiky, Úmluvu o právech dítěte, Listinu základních práv a svobod.¹ Z těchto právních dokumentů vyplývá, že „*stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv vyplývajících z mezinárodních závazků České republiky.*“² Přijetím Úmluvy

¹ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 12.

² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí*. Online. Praha, 2024. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>. [citováno 2024-1-20].

o právech dítěte se Česká republika zavázala, že na našem území bude zajišťovat všem dětem do 18 let dodržování jejich práv, usilovat o zajištění nejlepšího zájmu a blaha dětí. Pojem dětského blaha se běžně používá v praxi sociálně-právní ochrany dětí, avšak Navrátilová zmiňuje, že jeho definice v oblasti posuzování situace dítěte je obtížná s ohledem na rozdílnosti sociálních, kulturních a ekonomických představ a také s ohledem na množství subjektů politické prezentace národních a mezinárodních subjektů vstupujících do vymezení, co blaho dítěte je. Tyto rozdílnosti následně vedou k odlišné praxi.³

Na obtížné definování blaha dítěte poukazují i autoři Matoušek a Pazlarová. Tito autoři zdůrazňují, že nejlepší zájem dítěte je též obtížně definovatelný, avšak upřesňují, že by měl by být předním hlediskem všech subjektů, kteří pracují s dětmi. Nejlepší zájem dítěte popisují jako možnost vyjádření dítěte k dané věci, je-li k tomu způsobilé a mělo by se při rozhodování o něm přihlížet k jeho názoru. Přitom se za důležité považuje zachování identity dítěte, jeho rodinného prostředí, péče, ochrany, bezpečí, zdraví a vzdělání. Dle Nového občanského zákoníku se ve věcech týkajících se dětí zohledňuje osobnost dítěte, tedy vlohy a schopnosti, dále citové vztahy, zázemí a výchovné prostředí.⁴

Dále je z legislativního rámce zásadní zmínit další zákony provádějící ochranu dětí, mezi něž řadíme klíčový zákon, ke kterému se budu v této diplomové práci opakovaně vracet, a jímž je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zkratka ZSPOD). Dále pak je v praxi aplikován zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., o občanském soudním řádu, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a v neposlední řadě zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.⁵ Následně vymezím klíčový zákon.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve svém úvodu § 1 odst. 2 definuje cílovou skupinu dětí, kterým je poskytována ochrana. Z definice lze odvodit i hlavní cíl sociálně-právní ochrany, zní takto:

a) „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,

³ Srov. NAVRÁTILOVÁ, J. Využití capability přístupu při posouzení dětského well-beingu. *Sociální práce/Sociálna práca*, 6/2018, s. 65-77.

⁴ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 13.

⁵ Srov. ŠTIKOVÁ, G. a kol. *Fenomén dítěte v systému aneb teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*, s. 61-64.

- b) *ochrana zájmů dítěte, včetně ochrany jmění,*
- c) *působení na obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být dočasně či trvale vychováváno ve vlastní rodině.“⁶*

Pro výkon sociálně-právní ochrany se v rámci citovaného zákona zřizují orgány sociálně-právní ochrany dětí. Mezi tyto orgány řadíme krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Krajské a magistrální úřady mají přitom pravomoc k pověření sociálně-právní ochranou dětí další subjekty, které nazýváme jako pověřené osoby. Pro uvedené orgány se používá zkratka OSPOD, což většinou označuje příslušné oddělení obecního úřadu obce s rozšířenou působností.⁷ OSPOD se zabývá velice složitými situacemi dětí, jež mají trvalý pobyt v České republice, dětí cizinců, které pobývají na území České republiky, ale také těch, které mají obvyklé bydliště v cizině a do České republiky byly protiprávně přemístěny nebo naopak byly protiprávně přemístěny do ciziny. OSPOD zaručuje ochranu dětem bez jakéhokoliv diskriminace, a to bezplatně.⁸

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí také v § 5 popisuje klíčové hledisko sociálně-právní ochrany, jež spočívá v tom, že pracovníci kladou důraz na *„zájem o blaho dítěte, ochranu rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči.“⁹* Ovšem s ohledem na sociální prostředí dítěte.¹⁰ Dále v § 6 vymezuje konkrétní zaměření OSPOD. *„Sociálně-právní ochrana dětí se zaměřuje zejména na děti,*

- a) *jejichž rodiče*
 - 1. *zemřeli;*
 - 2. *neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo*
 - 3. *nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*

⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 39.

⁷ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 12-13.

⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí*. Online. In: *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ*. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>. [citováno 2024-1-20].

⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 39.

¹⁰ Srov. Zákon. Tamtéž, s. 39.

- b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- c) které vedou zahálčivý život nebo nemravný život...;
- d) které se opakovaně dopouští útěků...;
- e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu...;
- f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťující nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte...;
- h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty...a které se na území České republiky nachází bez doprovodu rodičů.¹¹

1.2 Kurátor jako sociální pracovník

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje kurátora jako zaměstnance obce s rozšířenou působností, který zajišťuje výkon sociální kurately pro děti a mládež.¹² Přičemž zákon můžeme doplnit o Metodickou příručku pro kurátory pro děti a mládež, a tím, když příručka konkretizuje pozici kurátora jako sociálního pracovníka.¹³ Osobně bych pozici kurátora označila za „typ“ sociálního pracovníka, což znamená, že stejně jako ostatní sociální pracovníci „vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“¹⁴ Kurátor jako sociální pracovník vykonává sociální práci, k níž je potřeba zmínit, že „profese sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů

¹¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 39.

¹² Srov. Zákon. Tamtéž, s. 55.

¹³ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 10.

¹⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*. Online. In: *Příručka pro profesionální agendu a odměňování zaměstnanců*. Praha, 2024. [citováno 2024-1-20]. Dostupné na: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006.

v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha. Sociální práce zasahuje v oblastech, kde dochází k interakci lidí a jejich prostředí, a využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů. Základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti.“¹⁵ Z výše uvedeného bych odvodila, že kurátor usiluje o řešení nepříznivé sociální situace dítěte s ohledem na teorie a metody sociální práce, ovšem za předpokladu určitého dosaženého vzdělání a osvojení určitých schopností a dovedností.

1.2.1 Kompetence a praktické dovednosti kurátora

Pemová a Ptáček zmiňují, že profesionální sociální pracovník musí získat potřebné vzdělání, patřičně nakládat se svojí profesní zkušeností, dodržovat standardy dobré praxe, brát v potaz hodnoty sociální práce a zohledňovat etické předpisy. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí doposud nevymezuje kvalifikační požadavky na pracovníka, kdežto zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách popisuje, že sociální pracovník musí dosáhnout minimálně vyššího odborného či vysokoškolského vzdělání bakalářského titulu v oboru sociální práce. Během studia získá pracovník potřebné teoretické i praktické znalosti. Na praktické dovednosti navazuje zejména po nástupu do zaměstnání, z čehož vyplývá, že profesionální pracovník by měl pravidelně reflektovat postupy své práce například prostřednictvím využití supervizí, intervizí.¹⁶ Matoušek ke vzdělání pracovníků OSPOD zmiňuje, že se lze vzdělat na střední, vyšší odborné a vysoké škole, kdy k přijetí na OSPOD není rozhodující sociálněprávní obor. Může se jednat i o jiný obor, nicméně podle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí převažují vysokoškolsky vzdělaní jedinci, a to v oboru sociálněprávním. Při práci na OSPOD je potom užitečnější mít znalosti ze sociální práce a studentské praxe v zařízeních, například u kurátorů pro děti a mládež je vhodné, když se dokážou orientovat v systému ústavních zařízení pro ohrožené děti, kam se obtížně dostávají na praxi, neboť tyto zařízení se řadí do resortu školství.¹⁷

S ohledem na výše uvedené, je vhodné doplnit, že sociální práci řadíme k náročným profesím v oblasti práce s lidmi, kdy je na pracovníky tedy i kurátory pro děti a mládež kladen požadavek týkající se povinnosti celoživotního vzdělávání.

¹⁵ NEČASOVÁ, M. Mezinárodní etický kodex sociální práce – principy. *Sociální práce/Sociálna práca*, 4/2004, s. 32.

¹⁶ Srov. PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 121-123.

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 46, 47.

Cílem procesu je pravidelné vzdělávání, které vede k prohlubování odbornosti pracovníka.¹⁸ Takové vzdělávání se uskutečňuje prostřednictvím účasti na vzdělávacích kurzech, seminářích, samostudiem odborné literatury, vlastní odbornou publikační činností či účastí na výzkumných činnostech a podobně.¹⁹ Elichová obecně ke vzdělání dodává, že vzdělání „z absolventa sociální práce profesionála nikdy neudělá. Být profesionálem znamená umět propojit teoretické a praktické pozvání a současně mít ten správný či vhodný set schopností, dovedností a vlastností (kompetencí).“²⁰

K výkonu sociální práce na OSPOD je tedy také zapotřebí, aby měl kurátor stejné kompetence jako jiní sociální pracovníci. V první řadě se jedná o kompetence ve vztahu ke klientům, kdy pracovník musí být způsobilý k řádné identifikaci nepříznivých sociálních vlivů působících jak na jednotlivé děti, tak skupiny subjektů, mezi něž řadíme například rodinu, komunitu. Přičemž musí zvládnout určit formy těchto vlivů a problémů, aby docházelo ke snižování ohrožujících faktorů. Dále musí sociální pracovník ovládat komunikační schopnosti, zvolit vhodnou komunikaci s dítětem a jeho rodinou, patřičně ji přizpůsobit, aby se podíleli na plánu spolupráce a zajištění potřeb dítěte. Dále je zapotřebí, aby pracovník zvládal poskytnout dítěti a jeho rodině takové služby, které povedou k řešení sociální situace dítěte. V druhé řadě se jedná o kompetence ve vztahu k pracovní organizaci a systému sociální pomoci. Sociální pracovníci spolupracují s ostatními pracovníky OSPOD a obecně k mezioborové spolupráci, kde je zapotřebí dobře znát svoji roli v týmu například při spolupráci se školami, lékaři, policií, soudy a podobně. Následující schopnosti pracovníka spočívají v tom, zda se dokáže vyznat v organizační struktuře a komunitních vazbách. Stejně tak jako v právních či ekonomickém odvětví své profese. V neposlední řadě, by měl pracovník být způsobilý k řešení etických a jiných dilemat, které s sebou tato profese přirozeně přináší.²¹

Současně je zapotřebí, aby sociální pracovník projevoval tak zvaně měkké dovednosti své osobnosti ve vztahu k výkonu sociální práce, které jsou znakem profesionality. Podle Elichové a jejího vlastního výzkumu se jedná o to, jak spolupracovat. Uvádím konkrétní projevy profesionality mezi, než Elichová řadí přijímání klienta takového, jaký je a zároveň klienta bereme jako partnera, dále projevy

¹⁸ Srov. ELICHOVÁ, M. *Sociální práce aktuální otázky*, s. 87.

¹⁹ Srov. PEMOVÁ, T. Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 126.

²⁰ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce aktuální otázky*, s. 98.

²¹ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 45, 46.

aktivního naslouchání, zvládání řešení klientovi situace. K měkkým dovednostem také autorka řadí projev působení důvěryhodně, mít osobní zájem pomoci klientovi nebo mít práci jako zábavu.²² Pemová a Ptáček řadí mezi osobností předpoklady například to, že pracovník potřebuje být užitečný, je empatický, inteligentní, praktický, zvládá stres, má smysl pro humor.²³

1.2.2 Činnosti kurátora

Na začátek této podkapitoly bych chtěla zmínit, že rozsah činností kurátora pro děti a mládež je poměrně široký. Jednotlivé činnosti stanovuje především zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, stejně tak jako ostatním sociálním pracovníkům OSPOD. Činnost kurátora lze rozdělit do několika oblastí, a to na preventivní a poradenskou činnost, případovou práci, sociální kuratelu, opatření na ochranu dětí, ukládání povinností a dohledová činnost.²⁴ Je vhodné podotknout, že oproti ostatním pracovníkům OSPOD musí kurátor vykonávat specifické činnosti vyplývající ze sociální kurately, které zde budu také představovat. V následující části této podkapitoly se budu věnovat jednotlivým oblastem činností v rámci obecního úřadu s rozšířenou působností, neboť pracuji pod tímto typem obce jako kurátorka.

Preventivní a poradenská činnost je součástí standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí.²⁵ Prevence je u cílové skupiny dětí, se kterou kurátor pracuje chápána jako určité postupy předcházející nežádoucímu chování u dětí a jejich rodin.²⁶ Mezi takové činnosti řadíme například vyhledávání ohrožených dětí, působení na rodiče při neplnění rodičovské odpovědnosti, diskutování s rodiči o odstranění určitých nedostatků ve výchově dítěte nebo hovořit s dítětem o nežádoucích důsledcích v jeho chování. Přičemž poradenství spočívá v „*předávání informací, doporučení a rad, které vyplývají z odbornosti*“.²⁷ Kurátor pro děti a mládež pomáhá rodičům zejména při řešení výchovných nebo jiných potíží, nebo zprostředkovává poradenství při výchově a vzdělávání dětí. Dále v rámci poradenské činnosti realizuje přednáškovou činnost, která poskytuje rodinám a pečujícím osobám informace o řešení výchovných, sociálních

²² Srov. ELICHOVÁ, M. *Sociální práce aktuální otázky*, s. 101, 102.

²³ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 124, 125.

²⁴ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Data o dětech*, s. 300.

²⁵ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Tamtéž*, s. 310.

²⁶ Srov. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, s. 261.

²⁷ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 86.

a jiných problémech ve vztahu k péči a výchově o dítě.²⁸ Další z činností kurátora je případová práce.

Případová práce je metodou sociální práce, která se uplatňuje jako přístup zaměřený na jedince. Tato metoda se snaží porozumět problematické situaci klienta, v případě této diplomové práce dítěti a jeho rodině a najít vhodné řešení.²⁹ K případové práci je důležité zmínit zásadní činnost sociálních pracovníků OSPOD, tedy i kurátorů, kterou jako povinnost ukládá zákon, a jíž je vyhodnocování situace dítěte. Následně se vypracovává tak zvaný individuální plán ochrany dítěte (používá se zkratka IPOD).³⁰ Vyhodnocení umožňuje posoudit aktuální míru ohrožení dítěte a identifikovat jeho individuální potřeby.³¹ Pokud úvodní vyhodnocení ukáže skutečnosti nasvědčující dostatek naplněných potřeb dítěte a nízkou míru ohrožení, může být taková spolupráce s dítětem a rodinou ukončena. V případě, že pracovník potřebuje k posouzení situace více informací, může si zažádat o písemnou zprávu odborníka například lékaře, psychologa, učitele a tak dále a poté postupuje ke komplexnímu vyhodnocení, jehož součástí je IPOD. Komplexní vyhodnocení zahrnuje oblast vývojových potřeb dítěte, rodičovské kapacity, rodiny a prostředí.³² Cílem IPODu je „společně s klienty dohodnout postup a konkrétní kroky, jak zlepšit situaci dítěte a rodiny, stanovit jasný návod, jak dosáhnout změn a poskytnout měřítko pro ověření pozitivního vývoje.“³³ Kurátor musí identifikovat příčiny ohrožení dítěte a nastavit ochranná opatření směřující ke zlepšení funkcí rodiny. Součástí je i stanovení časového rozmezí pro jednotlivá opatření. IPOD vždy navazuje na komplexní hodnocení a musí být zpracován do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence, poté je dle aktuální situace pravidelně přehodnocován.³⁴

Přestože jsem výše uvedla, že sociální pracovník pomáhá klientovi řešit jeho situaci, současně pomáhá směřovat jedince tak, aby si pomohl sám.³⁵ Toto může podpořit kurátor například tím, když v rámci případové práce uspořádá případovou konferenci. Jedná se o setkání, „odbornou diskuzi zainteresovaných subjektů

²⁸ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Data o dětech*, s. 300.

²⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 67, 68.

³⁰ Srov. PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 49.

³¹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 9.

³² Srov. MATOUŠEK, O. *Strategie a postupy sociální práce*, s. 76.

³³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 9.

³⁴ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž s. 9.

³⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 80.

*nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny. Účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte s cílem nalézt optimální řešení.*³⁶ Klíčová je spoluúčast klienta. Z vlastní zkušenosti bych chtěla zmínit, že případová konference pomáhá rodině se lépe orientovat ve vzniklé nebo dlouhotrvající problematice situaci. Občas se stává, že rodina dokáže přijít na vhodné řešení, zmobilizovat svoje síly a pomoc si sama.

V neposlední řadě je součástí případové práce také podpora rodičů po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Tato podpora může spočívat zejména v tom, kdy kurátor pomůže rodině upravit její poměry pro návrat dítěte do rodiny.³⁷

1.2.3 Specifické činnosti kurátora

Dále zmíním specifické činnosti, které vykonává výhradně kurátor pro děti a mládež. Jeho povinností je účastnit se trestního řízení o činech jinak trestných a vedených proti dětem a mladistvým. Klienti kurátora jsou odpovědní za přestupek dosažením 15. roku života, což platí i pro trestní odpovědnost a pro odpovědnost lidí obecně. Subjekty hodnotící protiprávní jednání vždy přihlíží k osobnosti pachatele a jeho postoji k protiprávnímu jednání. Kurátor v této roli nezastupuje svoje klienty, nýbrž má určitá práva. Například obdržet vyrozumění o ústním jednání, obdržet rozhodnutí, odvolat se proti rozhodnutí. Role kurátora v trestním řízení je podobná roli v přestupkovém řízení, s tím, že vystupuje jako obhájce mladistvého. Kurátor sleduje průběh řízení a zda soud přistupuje k projednávané věci dle zákona a s ohledem na věk mladistvého. Výsledná opatření řízení zapojí do tvorby IPOD.³⁸ Další specifickou činností kurátora je analyzování situace v oblasti sociálněpatologických jevů u dětí a mládeže. Zabývá se problémovým chováním těchto dětí a poskytuje preventivní a poradenskou činnost. Kurátor spolupracuje s příslušným střediskem Probační a mediační služby. Klientem Probační a mediační služby je stejně jako u kurátora osoba podezřelá, obviněná z nějakého činu, ale také poškozený, což v rámci OSPOD řeší terénní pracovníci. Kurátor může s příslušnou probační službu konzultovat své klienty a domlouvat se na jednotlivých postupech práce.³⁹ Jinou specifickou rolí kurátora je, že pomáhá dětem po propuštění z ústavní výchovy a ochranné výchovy

³⁶ PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 45.

³⁷ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Data o dětech*, s. 300.

³⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 81, 82, 83.

³⁹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Tamtéž*, s. 230.

a po propuštění z výkonu trestu. Například před dosažením zletilosti zprostředkovává kurátor spolupráci mezi mladistvým a sociálním kurátorem pro dospělé. Takový kurátor pro dospělé pracuje s osobami staršími 18 let s ohledem na zajištění návazné péče, spolupráce je však dobrovolná.⁴⁰

Další oblastí z činnosti, které vykonává kurátor je opatření na ochranu dětí ve smyslu předložení písemného návrhu k soudu. Kurátor se ze své pravomoci může obrátit s určitým návrhem k soudu, a to v případech stanovených zákonem 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně v § 14 odst. 1 písm. b) – i) dále § 16.⁴¹ § 14 odst. 1 se vztahuje k návrhům týkajících se nařízení, prodloužení, zrušení ústavní výchovy. Pokud má být dítě přemístěno do jiného zařízení, je také nutné podání návrhu. To platí i v případě zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti či svěření dítěte do pěstounské péče. § 16 se týká podání návrhu na nařízení předběžného opatření.⁴² Nicméně je potřebné uvést, že o závěrečném rozhodnutí zmíněných návrhů rozhoduje soud.⁴³

Kurátor pro děti a mládež může ze své pozice zaměstnance obce úřadu s rozšířenou působností také ukládat určité povinnosti dítěti a jeho rodině. Metodická příručka pro kurátory charakterizuje tyto povinnosti jako donucovací prostředky kurátora,⁴⁴ kdežto zákon o sociálně-právní ochraně dětí jako výchovná opatření. Kurátor má tedy ve vztahu k dítěti, rodičům nebo pečující osobě o dítě následující pravomoci:

- nařídit využití odborného poradenství
- stanovit a provádět dohled nad dítětem
- napomenout vhodným způsobem
- uložit omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte⁴⁵

Ke stanovení dohledu se váže oblast dohledové činnosti kurátora. Ta je nedílnou součástí při zaopatření ohrožených dětí a mladistvých. Z čehož vyplývá, že kurátor má povinnost

⁴⁰ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 233, 238.

⁴¹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 38.

⁴² Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 44, 45.

⁴³ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 39.

⁴⁴ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 38, 39.

⁴⁵ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 42.

sledovat průběh ústavní i ochranné výchovy dítěte, a současně tak sledovat mladistvé umístěné ve vazbě nebo věznici pro výkon trestu odnětí svobody.⁴⁶ Janský popisuje, že rodina má nenahraditelné místo ve výchově dítěte. Nejdříve se jedná o citovou vazbu matky na dítě, později vazbu na zbytek rodiny, a to utváří osobnost dítěte. Avšak se stává, že rodina má na dítě negativní vliv a v takových případech bývá optimálním řešením ústavní výchova.⁴⁷ Odnětí dítěte z rodiny se uskutečňuje v případech na tolik vážných, kdy rodiče již nezvládají problematickou situaci přes veškerou poskytnutou pomoc.⁴⁸ Děti a rodiče by měli vědět, že se jedná o ochranu dítěte před jeho nepříznivým vývojem nikoli sankci. Cílem tohoto opatření je úspěšné zařazení jedinců do společnosti.⁴⁹ Z vlastní praxe si dovoluji poznamenat, že v rámci ústavní a ochranné výchovy je kurátor ten, kdo písemně povoluje pobyt dítěte v domácím prostředí.

1.3 Sociální kuratela pro děti a mládež

Běžné a specifické činnosti kurátora byly vymezeny v předchozí podkapitole. Nyní představím sociální kuratelu pro děti a mládež.

Sociální kuratela pro děti a mladistvé (používá se i zkrácené označení kuratela) se zabývá ochranou dětí mladší 18 let vyžadující zvýšenou pozornost.⁵⁰ Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se jedná konkrétně o péči o děti uvedené v § 6 písm. c) a d). Označení děti vyžadující zvýšenou pozornost je označením pro ohrožené děti.⁵¹ V podkapitole o sociálně-právní ochraně dětí jsem uvedla zkrácenou citaci těchto dětí spadajících pod kuratelu, z tohoto důvodu uvádím kompletní výčet zákona. Kuratela se tedy zaměřuje na děti:

c) které vedou zahálčivý život nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitucí,

⁴⁶ Srov. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Data o dětech*, s. 301.

⁴⁷ Srov. JANSKÝ, P. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*, s. 114, 115.

⁴⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 45.

⁴⁹ Srov. JANSKÝ, P. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*, s. 135.

⁵⁰ Srov. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 55.

⁵¹ Srov. MACELA, M. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Komentář*, s. 96.

spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by byl jinak trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;⁵²

Kuratela se vztahuje na spolupráci s dětmi a mladistvými mladší 18 let, kteří vykazují známky určitého problémového chování, a také na spolupráci s jejich rodinami s ohledem na primární cíl této práce, jež „*spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte.*“⁵³ Je nutné, aby kurátor zajistil takovou pomoc a podporu, která usnadní překonání nepříznivých životních podmínek a výchovných vlivů, stejně tak jako začlenění do společnosti včetně začlenění do pracovního života. Pro kuratela je tedy zásadní bezprostřední kontakt s dítětem a jeho rodinou stejně jako spolupráce s multidisciplinárními subjekty.⁵⁴

Ohroženým dítětem v systému sociálně-právní ochrany dětí je takový jedinec, který nemá uspokojené základní potřeby, a to zejména biologické, psychické, emocionální, sociální a tak dále. V podkapitole nazvané Sociálně-právní ochrana dětí najdeme výčet dětí, které zákon 359/1999 pokládá za ohrožené, a jsou tedy cílovou skupinou OSPOD.⁵⁵

1.4 Děti a mládež s problémovým chováním

V předchozích podkapitolách jsem se zabývala vymezením sociálně-právní ochrany dětí, pod kterou spadá činnost kurátora pro děti a mládež. Kurátor zajišťuje systematickou péči a dohled nad dětmi a mladistvými, jejichž chování je považováno za ohrožující, v některých případech i nebezpečné. V této práci nazývám takové projevy chování, kterými se zabývá kurátor jako problémové chování. Z předchozích textů nám

⁵² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 39.

⁵³ § 31, odst. 2 zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, s. 55.

⁵⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 8.

⁵⁵ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 8.

také vyplývá, že kurátor poskytuje pomoc rodinám nebo osobám odpovědným za výchovu dítěte, které nejsou schopné toto problémové chování usměrňovat či eliminovat. Z tohoto důvodu bude zde na místě přiblížit problémové chování dětí a mladistvých. Půjde o terminologii a vymezení pojmu problémové chování, dále představím příčiny vzniku takového chování. Podkapitola bude průběžně obohacena o různé příklady problémového chování.

Vymezení pojmu problémové chování u dětí a mládeže je značně obtížné. Je zde patrná nejednotnost v terminologii a definici. Existuje totiž definiční rozmanitost, z čehož vyplývá, že pro označení daného pojmu se používají různé termíny například porucha, problém, postižení, handicap, nedostatek a podobně. Řešení rozdílů podle Janského můžeme najít v Mezinárodní klasifikaci nemocí a souvisejících zdravotních problémech (používá se zkratka MKN-10), kdy tato klasifikace poskytuje popis a posuzování situací, které se vážou ke zdraví. Klasifikace pojímá jedince jako člověka se specifickým funkčním oslabením zdraví nikoliv jako člověka s diagnózou.⁵⁶

MKN 10 vymezuje poruchy chování jako opakované a déletrvající agresivní, asociální nebo vzdorovité chování, které není přiměřené věku jedince, přičemž je závažnějšího charakteru než dětské zlobení a přetrvává šest měsíců nebo déle. MKN 10 také popisuje, že poruchy chování mohou být upozorněním na jiné psychiatrické poruchy. Mezi projevy poruch chování řadí kruté zacházení s lidmi, zvířaty, vandalismus, krádeže, záškoláctví, útěky z domova a v neposlední řadě nedodržování norem.⁵⁷

K problematice terminologie problémového chování, uvádí autorka Hutyrová následující. Děti mohou vykazovat různé druhy chování od fyzické, slovní agrese po lhaní, krádeže, závislosti, motorický neklid. V případě konstatování uvedeného chování se mezi odborníky objevuje jistá názorová nejednotnost. Určité projevy chování může jeden odborník označit za problémové chování nebo poruchové chování, což se však nemusí shodovat s názorem druhého odborníka. Jedná se totiž o subjektivní hodnocení, kdy je zapotřebí zvážit časový interval chování, zejména jak dlouho chování přetrvává a jaká je jeho intenzita. Při subjektivním posuzování určitého chování u dítěte

⁵⁶ Srov. JANSKÝ, P. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*, s. 183, 184.

⁵⁷ Srov. Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, *F91 Poruchy chování*. Online. In: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí platnost od 1.1.2023. Praha, 2023. Dostupné na: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F91>. [citováno 2024-1-23].

je také důležité brát v potaz hodnotové a morální vzorce hodnotící osoby, současně s osobnostní, sociální a zdravotní stránkou dítěte.⁵⁸

Oproti Janskému vnímá HutYROVÁ rozdíl v terminologii pojmů. Někdy totiž hovoříme o problémovém chování a jindy zase o poruchách chování. Pokud vycházíme z názvu porucha chování je zásadní mít jasně stanovená kritéria. Takové kritérium se vztahuje k vlastnímu obsahu problematického chování. „*Pod pojmem porucha chování se obvykle rozumějí negativní odchylky v chování dětí od normy.*“⁵⁹ Přičemž je nutné vědět, že za normu se považuje „*to, co se hodnotí jako běžné, očekává se či předpokládá u daného jedince,*“⁶⁰ a to s ohledem na věk, situaci a sociální kontext dítěte. Za poruchu chování nelze označit „*nesprávné jednání dítěte, které se projevuje například neposlušností či negativismem, a nehledat souvislost s projevy sociálně maskovaného asociálního chování jeho rodičů.*“⁶¹ Z pohledu mé praxe je vhodnější zabývat se tím, zda dítě rozlišuje negativní chování jako odchylku od normy, a zda pociťuje vinu. Toto hledisko zohledňuje například i policie při posuzování případu dítěte.

Pojmem problémové chování stejně tak jako rizikové chování „*poukazuje na takové vzorce chování u jedince, které nemusejí být jednoznačně vymezeny a jejichž důsledkem může docházet k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, psychických, edukačních a dalších ohrožení pro jedince i společnost.*“⁶² Problémové chování tedy lze spatřovat v „*chování nerespektující sociální normy, neschopnosti udržovat přijatelné sociální vztahy a agresivité jako rys osobnosti nebo chování.*“⁶³

Nyní se pokusím vysvětlit příčiny vzniku problémového chování. Matoušek se zaměřuje na problémové chování mládeže z pohledu vývojové a sociální psychologie, kdy tvrdí, že takové chování u mladistvého závisí na několika faktorech. V tomto směru zmiňuje význam vnitřních faktorů na základě predispozic a psychosociálního vývoje jedince. Pro vývojové období puberty je charakteristické hledání identity, dozrávání mladistvého v oblasti biologické, psychické, sociální

⁵⁸ Srov. HUTYROVÁ, M. *Děti a problémy v chování*, s. 63, 64.

⁵⁹ HUTYROVÁ, M. Tamtéž, s. 64.

⁶⁰ HUTYROVÁ, M. Tamtéž, s. 65.

⁶¹ HUTYROVÁ, M. Tamtéž, s. 65.

⁶² HUTYROVÁ, M. Tamtéž, s. 66.

⁶³ HUTYROVÁ, M. Tamtéž, s. 67.

a profesionální. Takový jedinec se snaží o finanční nezávislost, osamostatnit se od rodičů, dokončit studium a zvolit vhodné povolání. Predispozice potom mohou být vrozené i získané, závisí na rizikovosti sociálního prostředí, ve kterém se nachází. Za určité predispozice můžeme označit poruchy osobnosti, ADHD a podobně. Z pohledu epidemiologie jsou „rizikovými faktory takové způsoby chování, které vyžadují věnovat pozornost všem jejich potenciálním dopadům nebo důsledkům... například špatné jídelní návyky, nedostatek pohybu, pití alkoholu, kouření, nechráněný pohlavní styl a podobné jednání.“⁶⁴

Vnější rizikové faktory pramení z určitých nepříznivých vlivů v životě mladistvého, mezi, než patří sociální role, rodinné, partnerské zázemí, což má vliv na současné a budoucí chování mladistvého.⁶⁵ Lze tedy označit za rizikový faktor sociální prostředí a chování, ve kterém se jedinec nachází. „Studie rodinného prostředí rizikově se chovajících osob poukazují na jejich rodinné prostředí jako na emočně chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti.“⁶⁶

Vliv na problémové chování dítěte má také škola a vrstevníci. V tomto směru se dítě může dostat k prvním zkušenostem s návykovými látkami, dopustit se porušování společenských pravidel nebo se nechat ovlivňovat vrstevnickou skupinou. V neposlední řadě mají na děti negativní vliv také masmédia a společnost. Žijeme v době, kdy rizikové chování, které prezentují masmédia a společnost obecně mohou děti a mladiství vnímat jako správné.⁶⁷

V závěru této podkapitoly bych chtěla uvést, že výše uvedené problémové chování u dětí a mládeže se může stát předmětem spolupráce mezi kurátorem a takovými dětmi a jejich rodinami. Z tohoto důvodu se domnívám, že obsah této podkapitoly je na místě.

⁶⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*, s. 347, 348.

⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Tamtéž*, s. 349.

⁶⁶ MATOUŠEK, O. *Tamtéž*, s. 349.

⁶⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Tamtéž*, s. 349.

2 Etické aspekty sociální práce při výkonu kurately pro děti a mládež na území Karlovarského Kraje

V předchozí kapitole jsem představila práci kurátora na orgánu sociálně-právní ochrany dětí včetně osobních, profesních vlastností pracovníka a nastínila jsem problematiku problémového chování u dětí. Nyní se budu věnovat popisu a objasnění uskutečněného výzkumu, jehož nedílnou součástí je metodologie a následná interpretace výzkumných dat s ohledem na zvolený cíl diplomové práce.

Klíčovou částí této kapitoly bude představení etických aspektů, které při své práci řeší kurátoři pro děti a mládež na území Karlovarského Kraje. Představím tedy etické otázky, dilemata, které vyplynuly z výzkumného šetření. Aby došlo ke správnému uchopení tématu propojím získaná data s teoretickými podklady na základě studia odborné literatury.

Součástí této kapitoly bude také zmínění metod a postupů, které kurátoři označili za efektivní při své práci a dále představení jejich postojů a názorů k práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním. Tyto dvě oblasti týkající se práce kurátora jsou také součástí cíle diplomové práce.

2.1 Metodologická východiska výzkumu

V této podkapitole se pokusím popsat výzkumnou strategii, cíl práce, metodu a techniku sběru dat. Popis postupu je nezbytný k tomu, abych se dostala k interpretaci výzkumných dat.

Zkoumání zvoleného tématu jsem uskutečnila za použití výzkumné strategie zvané kvalitativní výzkum. Jedná se o „proces hledání porozumění založený na...zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁶⁸ Kvalitativní výzkum jsem zvolila

⁶⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, s. 48.

z následujících důvodů. V první řadě umožňuje výzkumníkovi získat nové informace ohledně zvolené problematiky, kdy je zapotřebí určité otázky spojené s tématem buď potvrdit nebo vyvrátit.⁶⁹ Kvalitativní výzkum zajišťuje podrobný popis, komparaci a sledování vývoje zkoumaného problému.⁷⁰ Pro výzkumníka je důležité, aby zachytil, co nejvíce informací.⁷¹ V neposlední řadě je kvalitativní výzkum přínosný také v tom, že umožňuje navrhnout nové teorie zkoumaného problému.⁷²

V případě této diplomové práce byly zkoumaným jevem etické aspekty sociální kurately pro děti a mládež z pohledu kurátorů, na jehož základě je postavený cíl práce.

Cílem práce je **identifikovat etické aspekty, které vyvstávají při výkonu sociální kurately s problémovými dětmi a mládeží** a následně **zjistit, jaké jsou postoje a názory kurátorů pro děti a mládež OSPOD na území Karlovarského kraje k práci s uvedenými dětmi a mládeží**. Domnívám se, že k naplnění cíle je kvalitativní výzkum vhodný, neboť mi umožní získat od kurátorů hlubší informace o problematice nikoliv jen povrchové.⁷³

K naplnění cíle práce jsem si položila následující základní výzkumné otázky:

- 1) Jaké řeší kurátoři etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?**
- 2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?**
- 3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s problémovými dětmi?**

Z cíle a výzkumných otázek vyplývá, že jsem se zaměřila na popis subjektivní roviny vnímání, kdy mě zajímaly postoje a názory jednotlivých kurátorů na zvolenou problematiku, k čemuž jsem využila metodu dotazování formou techniky rozhovoru. Švaříček a Šed'ová poznamenávají, že „*rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu, jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“⁷⁴ Konkrétně jsem ve výzkumu aplikovala polostrukturovaný rozhovor,

⁶⁹ Srov. HRICOVÁ, A. a kol. *Metodologie v sociální práci*, s. 25.

⁷⁰ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, s. 51.

⁷¹ Srov. HRICOVÁ, A. a kol. *Metodologie v sociální práci*, s. 26.

⁷² Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, s. 51.

⁷³ Srov. HENDL, J. *Tamtéž*, s. 51.

⁷⁴ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 159.

kdy je zapotřebí si dopředu připravit určité okruhy otázek. Polostrukturovaný rozhovor dává výzkumníkovi prostor k zajištění konkrétních odpovědí, ale i prostor pro hlubší dotazování k danému okruhu.⁷⁵

2.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výběr účastníků výzkumného souboru byl zaměřen na kurátory pro děti a mládež při orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Karlovarském Kraji, a to z důvodu toho, že pracuji jako kurátorka na oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Chebu. Z webových stránek jednotlivých orgánů, lze odvodit, že v současné době vykonává sociální kuratelů na území Karlovarského Kraje celkem 16 kurátorů. Avšak pro účely kvalitativního výzkumu se většinou používá relativně malý výzkumný soubor,⁷⁶ oslovila jsem tedy jen některé z nich. S ohledem na přání většiny účastníků výzkumu o zachování anonymity zde neuvedu, které konkrétní orgány ani osoby se zapojily do rozhovorů. Uvedu pouze informaci, že soubor tvořili kurátoři na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností (používá se zkratka ORP) a magistrátu napříč celým krajem. Pro lepší představivost, lze také uvést, že na zdejším území poskytují sociálně-právní ochranu dětem následující úřady, a to v Karlových Varech, Ostrově, Kraslicích, Sokolově, Chebu, Aši a Mariánských Lázních.

Překvapilo mě, že všechny úřady s poskytnutím rozhovoru nesouhlasily. Důvodem bylo pracovní vytížení nebo rozhořčení nad danou problematikou. Do rozhovorů se nakonec zapojilo pět kurátorů z různých úřadů napříč krajem. S tím, že se účastnily pouze ženy, jejichž základní charakteristiku v oblasti profese uvádím níže a také v přílohách této práce. Účastníci výzkumu jsou označeni s ohledem na zachování anonymity písmeny A–E.

- Paní A, věk: 45, dosažené vzdělání: Bc., DiS., délka praxe na kuratele: 24 let.
- Paní B, věk: 48, dosažené vzdělání: Bc., délka praxe na kuratele: 20 let.
- Paní C, věk: 55, dosažené vzdělání: Mgr., délka praxe na kuratele: 3 roky.
- Paní D, věk: 37, dosažené vzdělání: DiS., délka praxe na kuratele: 18 let.
- Paní E, věk: 42, dosažené vzdělání DiS., délka praxe na kuratele: 22 let.

⁷⁵ Srov. HRICOVÁ, A. a kol. *Metodologie v sociální práci*, s. 29.

⁷⁶ Srov. HRICOVÁ, A. a kol. *Tamtéž*, s. 26.

2.3 Popis výzkumného šetření

Telefonicky jsem kontaktovala některé kurátory ze všech výše uvedených úřadů s žádostí o poskytnutí rozhovoru do diplomové práce. Výhodou pro mě bylo, že jsem se představila jako kurátorka z Chebu, kdy vzhledem k této skutečnosti bylo jednodušší začít neformálním rozhovorem o práci a navázat žádostí o rozhovor do výzkumu.

Odpověď na hlavní cíl práce jsem zjišťovala prostřednictvím tří dílčích výzkumných otázek viz podkapitola Metodologická východiska výzkumu. Ty jsem převedla do takové podoby, aby byly měřitelné v sociální realitě. To znamená, že jsem je převedla na podrobnější otázky.

Účastníkům rozhovorů jsem dopředu zaslala na e-mailovou adresu základní informace o výzkumném šetření, mezi něž patří například cíl výzkumu, výzkumné otázky, souhlas s MP4 nahráváním rozhovoru a souhlas se zveřejněním získaných dat. Hricová uvádí, že při výzkumu je nezbytné zajistit informovaný souhlas, neboť se jedná o informace zahrnující situaci klienta i pracovníka.⁷⁷

Realizovala jsem tedy 5 jednotlivých rozhovorů během 14 kalendářních dní na přelomu měsíce února a března roku 2024. Délka rozhovorů se v průměru pohybovala okolo 60 minut. Účastníci výzkumu měli různé komunikační schopnosti. Někteří jedinci pochopili otázku hned a dokázali plynule navazovat, jiní se zase více doptávali, jak je otázka myšlena. Pokud nebyl účastník příliš mluvný, bylo pro mě těžké ho nasměrovat k nějaké odpovědi, aniž bych nepodsouvala výběr nějakého stanoviska. Zjistila jsem, že nepatří mezi mé silné stránky vést hloubkový rozhovor, přestože jsem v oboru zaučená. Jednou, dvakrát jsem zkusila postup takový, že pokud účastník úplně nechápal otázku nebo nevěděl, jak dál odpovědět, nezasahovala jsem do procesu přemýšlení a nechala ho rozjímat. V takových případech jsem překvapivě získala nejzásadnější odpovědi. Ale bylo pro mě obtížné nezasahovat a nechat účastníka déle přemýšlet.

Následně bylo zapotřebí získaná data zpracovat. Všechny rozhovory jsem přepsala do textového editoru MS Word. Rozhovory jsou součástí příloh této práce. Hricová uvádí, že pokud převedeme data do textového editoru následuje proces kódování, kategorizace a analýzy kvalitativních dat. Kód popisuje jako „základní významovou

⁷⁷ Srov. HRICOVÁ, S. a kol. *Metodologie v sociální práci*, s. 87, 88.

*jednotku textu, která pojmenovává určitý textový segment... zástupný symbol připsaný dané informaci.*⁷⁸ Jednotlivé rozhovory jsem tedy opakovaně pročítala a zaznamenávala kódy u významných odpovědí, z čehož vznikl seznam kódů. Kategorizaci dat přirovnává Hricová ke kategoriím, které představují vyšší jednotky kódů, obecnější pojmy. Někteří autoři hovoří o tématech než o kategoriích.⁷⁹ Pro zpracování analýzy získaných dat jsem zvolila tematickou analýzu. „*Téma je chápáno jako soubor vzorů nebo společných myšlenek opakujících se v rámci souboru dat a tematická analýza tato témata identifikuje a dále analyzuje... Výstupem je deskripce, seznam a popis zjištěných témat.*“⁸⁰

2.4 Etické otázky, které řeší kurátoři při práci s cílovou skupinou

V následujících podkapitolách představím etické otázky, které tíží kurátory pro děti a mládež v Karlovarském Kraji. Z výzkumného šetření vyplynulo, že se jedná o následující oblasti, a to odebrat, neodebrat dítě z péče rodičů, problematika zájmů, nedostatek zařízení a odborníků, kvalita vs kvantita. Dále se budu snažit reflektovat tyto náročné situace, s tím, že je doplním o obecné občas i hlubší informace z pohledu sociální práce i etiky. Nejdříve však začnu etikou v sociální práci.

2.4.1 Etika v sociální práci

Domnívám se, že v první řadě je vhodné charakterizovat etiku, protože jsem tak doposud neučinila. Poté tuto podkapitolu propojím s výzkumným šetřením. Jankovský definuje etiku jako „*filozofickou vědu o správném způsobu života, vycházející z racionálních přístupů a snažící se nalézt, popřípadě i zdůvodnit společné a obecné základy, na nichž morálka (předmět etiky) stojí.*“ Předmětem etiky je morálka, která se snaží reflektovat lidské jednání z pozice dobrého a zlého versus lidské svědomí. Cílem jedince by mělo být pochopit etiku jakožto vědní disciplínu, s tím, že tento cíl nemusí obsahovat požadavek správného jednání.⁸¹

Sociální pracovníci se musí v praxi neustále rozhodovat, jaký způsobem budou jednat. Takové morální rozhodování má vliv na kvalitu života lidí, dobrého žití. Současně má vliv na konkrétní jednání, kdy je nutné mít na paměti, že i přes nesouhlas s názorem

⁷⁸ HRICOVÁ, S. a kol. *Metodologie v sociální práci*, s. 133.

⁷⁹ Srov. HRICOVÁ, S. a kol. Tamtéž, s. 137.

⁸⁰ HRICOVÁ, S. a kol. Tamtéž, s. 137, 138.

⁸¹ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 26, 27.

nebo přístupem klienta k jeho situaci, bude pracovník schopen vhodně jednat. U sociálního pracovníka se tak předpokládá „rozumové zdůvodnění morálního rozhodnutí na základě obecných etických principů... Většina rozhodnutí v sociální práci zahrnuje komplex etických, technických, právních, ale i ideologických bodů, které jsou vzájemně propojeny.“⁸² Pracovník by si měl ujasnit, které etické principy nebo hodnoty uznává, neboť mohou ovlivňovat to, jakým způsobem bude vykládat zákony a nařízení.⁸³

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že etika má v sociální práci tedy i kuratele své nepostradatelné místo. Sociální pracovník má moc rozhodovat o druhých. Z těchto důvodů jsem se v první části výzkumných otázek zabývala názorem kurátorů, zda mají základy etiky, jak rozumí pojmu etika při své profesi, a zda ji považují za důležitou.

Všichni účastníci výzkumu se shodli, že během studia získali základy etiky. Paní B uvedla: „na vysoký škole... celej semestr, pak byl ještě seminář.“ Paní A absolvovala základy etiky během studia na VOŠ i VŠ, tedy „v obou případech a vždycky to bylo třeba jen jeden semestr.“ Paní E má základy etiky nejen ze studia, ale i odborných školení. Oproti tomu někteří si to příliš nevybavují, přesto jsou přesvědčeni, že základy se učili. Paní C: „já si to nepamatuju, ale určitě jsme nějaký etický kodex řešili 100 %. Myslím si, že se to řeší v oboru, který studujeme. Ale, jak byl zakomponován do studia to si nepamatuju.“ Nikdo však nestudoval obor etika nebo etika v sociální práci samostatně. Paní A: „...nebylo to zaměřený na to.“

Pojem etika při práci kurátora chápe paní E jako obtížné situace, kdy jako kurátorka a matka od dětí zastává individuální přístup ke klientovi spolu se zapojením selského rozumu. „Etika v naší profesi se týká situací, které jsou obtížně zpracovatelné a rozhodnutelné. Řekla bych, že se jedná o každodenní dilema, kdy je nutné respektovat jasně daná všeobecná pravidla, ale také individualitu jednotlivých případů. Na jednu stranu rozhodujete a jednáte jako sociální pracovník, na stranu druhou jako člověk a rodič... Vždy je nutné nahlížet na každou situaci individuálně. Zastávám názor, že použití selského rozumu je vždy nutné. Vždy je nutné individuálně nahlížet na každého klienta zvlášť a přizpůsobit se situaci a kapacitě každého jednoho z nich. Ani jeden případ není stejný a je nutné neřešit situace striktně tak, jak bychom je řešili u sebe doma.“

⁸² NEČASOVÁ, M. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci, s. 11.

⁸³ NEČASOVÁ, M. Tamtéž, s. 6.

Paní D si vysvětluje etiku při své profesi přirovnáním k etickému kodexu, způsobu jednání, chování: „*No, jak se chováme, že jo... etický kodex, takže, jak se chováme k těm klientům. Jak se správně máme chovat ke klientům.*“ Paní A vnímá etiku také ve způsobu chování, kdy správné jednání s klienty považuje za samozřejmé a není zastánkyní rázného přístupu při výkonu kurately. „*Tak jako asi každé je srozuměnej, jak se má chovat ke klientům, jak má přistupovat ke klientům, jakým způsobem s nima jednat, někdy to nejde. Ale většinou si představuju to bejt slušný, trošku se k nim vcítit se do nich, nějakou empatii, ehm, vcítit se do toho, jak žijou, jaký maj prostě problémy, ne to řešit rázně, ale zkusit se jim jakoby pomoc jakýmkoliv způsobem, buď neziskovkou nebo něčím, zkusit to, jestli to vůbec půjde, jestli ne, zkusit se do nich zase vcítit.*“ Další účastnice paní B sdělila: „*etika přístupu ke klientovi a to specificky*“, kdy tímto myslí diskrétnost, vcítění se, hájení zájmů klientů a mlčenlivost. Paní C si pod etikou představuje konkrétní jednání, a to v zájmu dítěte „*...určitě jednat v zájmu dítěte. Musí to být v zájmu dítěte jako každé OSPODÁK.*“

Výpovědi všech účastníků výzkumu se také shodují v názoru, kdy považují etiku za důležitou součást profese a své tvrzení zdůvodnili. Paní A: „*Určitě ano. A myslím si, že v naší práci sice máme klienty, který tomu asi moc neocení, ale zase, když se potom jdeme k soudu nebo v jednání s různými institucemi, v návštěvě ústavů a podobně, tak by člověk měl vědět, co si může dovolit, co nemůže, jak má jednat.*“ Paní B: „*Určitě. No tak vzhledem k tomu, že nikomu asi není příjemný, když sem musí na úřad přijít s dítětem, který buď páchá trestnou činnost nebo má nějaký závadový chování, tak jakoby člověk se k nim musí chovat opravdu nějakým způsobem, že jo.*“ Paní D: „*Ano, považuju. Protože podle toho potom k tobě ti klienti přistupuju, že jo. Takže navázání toho kontaktu s tím klientem.*“ Paní E: „*Je důležitá, je potřeba vědět, co je dobře a co špatně, nicméně je potřeba se přizpůsobovat a pracovat s kapacitami.*“

2.4.2 Odebrat, neodebrat dítě rodičům

V práci kurátora se mohou objevit etické problémy, či dilemata. Nyní představím první etickou otázku, kterou účastníci výzkumu označili za nejvíce tíživou. Paní A, si pod dotazem ohledně toho, co nejvíce řeší za etické otázky při své práci, představuje právě dilema. „*To si myslím, spíš tak, dilematický. No většinou je to u toho, když se člověk chce rozhodnout skrz nějakou velkou věc jako je třeba ústavní výchova, odebrání dětí, podání trestního oznámení a podobně tydle ty věci většího rázu. Jestli už jsme udělali všechno,*

jestli ještě nedat šanci, já většinou jako mi přijde, že dávám furt šanci, šanci, šanci, jo, ale pak už to prostě bouchne jo, takže tady v tom.“

Respondentka paní D označila „*odebírání a zásah celkově do chodu tý rodiny*“ jako zásadní etickou oblast při výkonu kurately stejně jako paní A: „*No odebrat, neodebrat tohle nejmíc no.*“ Toto považuje za zásadní problém při rozhodování ve své profesi.

Je nutno uvést, že v sociální práci rozlišujeme mezi etickým dilematem a etickým problémem. Dilema je běžně chápáno jako „*nutná (někdy obtížná) volba mezi dvěma vzájemně se vylučujícími možnostmi.*“⁸⁴ Sociální pracovník tedy stojí před dvěma nebo více možnostmi rozhodnutí.⁸⁵ Kdežto etický problém „*vzniká v situaci, kdy je evidentní, jak by se sociální pracovník měl rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně přičí.*“⁸⁶

V případě výše uvedených názorů kurátorek, jde o etickou otázku zasáhnout do rodiny a odebrat dítě nebo ponechat v péči rodičů. Někteří autoři jako například Musil v knize *Ráda bych Vám pomohla, ale...* nebo Janebová v knize *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce* používají pro toto dilema označení zasáhnout či nezasáhnout, kdy mají tímto označením na mysli mimo jiné dilema odebrat či neodebrat dítě. Váhání kurátorek mezi dvěma možnostmi rozhodnutí je ospravedlnitelné v kontextu určité situace. Nevhodným přístupem by bylo, kdyby pracovník měl jasné rozhodnutí o situaci předem. To by vedlo k nesprávnému zásahu dvojího charakteru. Za prvé nesprávné zasáhnutí ve smyslu předčasného jednání, zasáhnutí. Za druhé ve smyslu nesprávného nezasáhnutí, kdy pracovník nejedná ve vhodný čas, ať už vědomě nebo nevědomě.⁸⁷ Janebová zastává jako cestu ke správnému řešení, tak aby nedocházelo ke dvěma uvedeným chybám, uplatnit individuální neboli situační přístup, a to v každé situaci při práci s klientem. Situace klienta je určité období nebo úsek v jeho životě, které se skládá z mnoha faktorů a podmínek. Ze své podstaty se stává klíčovým zájmem pracovníka v procesu posuzování životní situace klienta.⁸⁸ „*Situační přístup je charakteristický hledáním řešení šitého na míru klientovi, přičemž se problém posuzuje jako součást jeho životní situace a na*

⁸⁴ MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*, s. 36.

⁸⁵ Srov. MUSIL, L. Tamtéž, s. 36.

⁸⁶ NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 6.

⁸⁷ Srov. NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*, s. 119.

⁸⁸ Srov. NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. Tamtéž, s. 120, 121.

*základě získaných poznatků se navrhuje vhodné řešení.*⁸⁹ V případě pochybení kurátorek by se pravděpodobně jednalo u nesprávného zasáhnutí o podání neodůvodněného návrhu soudu na odebrání dítěte z péče rodičů. V druhém případě nesprávného nezasáhnutí by mohlo dojít k postupnému zhoršení situace dítěte nebo mladistvého, tedy ke zhoršení problémového chování u dítěte nebo mladistvého. Domnívám se, že obě pochybení by mohly mít fatální následky na zdravý vývoj dítěte a jeho budoucnost. Z tohoto důvodu si myslím, že je v praxi důležité řádně promýšlet vlastní rozhodnutí nad osudem druhých lidí, zejména pokud rozhodujeme o zranitelnějších jedincích jako jsou ohrožené děti, fyzicky nebo psychicky znevýhodnění jedinci či senioři.

V kontextu etické otázky odebrat či neodebrat dítě z rodiny, může jeden pracovník spatřovat etické dilema, jiný pracovník může zase vnímat etický problém a naopak. Paní C se podělila o náročný případ, který aktuálně řeší. *„Včera jsem se bavila s kolegyní ohledně mého případu, kdy máma, táta mají 5 dětí, oba dva jsou učitelé, dětem se věnujou, děti jsou vzdělávány, nuňaný prostě, hýčkaný. Tam jako fakt je vidět, že ty děti jsou šťastný s těma rodičema a ty reakce na ty rodiče a naopak jsou suprový, ovšem oni jsou takový přírodní. To znamená, že snad ani nemají elektriku, nějaký náhradní zdroj nebo co, neteče teplá voda, vyrábí si svoje mlíka, buď tak jsou takhle bio. Problém je v tom, že jejich obydlí je na úrovni toho chlíva, ve kterým žijou ty zvířata, takže špína, hnus, humus, fakt humárna. Chlapci 17 a 16 let jsou pravidelní uživatelé THC a řeší je teď kon policie za prodej. Nejde jim nic prokázat ani ta závislost. Takže s kolegyní jsme řešily, a co teď. To je prasečí chlívěk, ve kterým ty děti žijou, ale žijou tam v lásce, jsou najedený, jsou vzdělávány, a v podstatě jsou šťastný ty děti, rodiče přehlížejí užívání trávy, ale chlív fakt chlív hnusnej. Takže to jsou ty dilemata, kde jsou ty hranice. Říkaly jsme si, tak ty děti jsou šťastný, zdravý, občas si něco dají, co zbývá než to prostě tolerovat. Takže jde vidět, že to není jen o tom vzdělání a standartu, kterej máme společensky nastavenej.“*

Pracovnice si v takových chvílích klade mnoho otázek, aby došla ke správnému řešení situace. Je na místě, aby si kladla určité otázky a uvažovala o situaci z různých úhlů pohledu, pokud by tak neučinila, mohlo by dojít k bezmyšlenkovitému rozhodnutí podle toho, co jí prvně vyvstane na mysli. Mohla by tak mít tendenci sklouznout ke stereotypu a přehlédnout obtížnosti situace. Za profesionálního pracovníka

⁸⁹ NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*, s. 127.

pak lze označit člověka, který si klade otázky, a hlavně s nimi dokáže pracovat. Pracovnice nemůže předpokládat, že při své profesi budou nastávat všední situace. V praxi se bude setkávat s podobnými příběhy, ale kontext bude vždy jiný. Z tohoto důvodu si nemůže předem vydefinovat určitý postup jednání. Nicméně Fischer zmiňuje, že lze dopředu připravit obecné zásady, pro lepší orientaci v etickém rozhodování.⁹⁰ Obecné zásady zní následovně:

1. *„Co je to vlastně dobro?*
2. *Jak lze získat pravidla vedoucí k dobru?*
3. *Jak lze tato pravidla aplikovat?*
4. *Jak dospět ke správnému jednání, když nemáme čas a prostor přemýšlet o konkrétní aplikaci pravidel vedoucích obecně k dobru, nebo ke správnému řešení.“⁹¹*

Ke správnému řešení výše uvedené situace lze dojít například prostřednictvím etických teorií, které stanovují, co je dobro, nebo jakým způsobem dojít ke vhodnému jednání. Takových teorií existuje mnoho. Podle Fischera se jedná o vzory etického uvažování, které nachází významné uplatnění v optimálním řešení situace.⁹² Etickými teoriemi se budu zabývat podrobněji v poslední kapitole.

Pemová a Ptáček uvádí, že v případě, že poskytnuté kroky pomoci nejsou dostačující a dítěti není zajištěna bezpečnost nebo jsou ohroženy jeho základní potřeby, je na místě, aby pracovník jednal.⁹³ Kurátoři pro děti a mládež mohou podat návrh k soudu na umístění dítěte mimo rodinu. Rozhodnutí o konečném stavu však náleží pouze příslušnému soudu.⁹⁴ Je důležité mít na paměti, že odebráním dítěte z péče rodičů dochází k určité traumatizaci dítěte, a dle toho by měli pracovníci přistupovat k dítěti a jeho rodině během celého procesu odebírání a následné spolupráce. Pracovník musí snížit negativní vlivy, které odloučení od rodiny pro dítě obnáší. Jedná se například o skutečnost, kdy je vhodné dítě s ohledem na jeho věk a schopnosti informovat o rozhodnutí o odebrání. Dítě potřebuje vědět, co bude následovat, kdy a jak bude probíhat kontakt

⁹⁰ Srov. FISCHER, O. *Etika pro sociální práci*, s. 46.

⁹¹ FISCHER, O. *Tamtéž*, s. 47.

⁹² Srov. FISCHER, O. *Tamtéž*, s. 48.

⁹³ Srov. PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 144.

⁹⁴ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 38.

s rodinou. S dítětem by mělo být hovořeno o pocitech zejména strachu, stesku i pocitech viny.⁹⁵

2.4.3 Problematika zájmů

Druhou etickou otázkou, kterou kurátorky označily za obtížnou ve své profesi je oblast zájmů. Rozhodují se, zda upřednostnit zájmy klienta nebo rodiny. Tato problematika se týká účastnice paní B a E. Paní B uvedla: *„Tak ty zájmy jsou hodně jako se řešej, protože ono občas no... v polovině případů je otázkou, jestli hájit zájmy dítěte nebo rodičů... jo je to tak půl na půl. Protože v momentě, kdy teda já zjistím, že se to hájení zájmů dítěte míjí účinkem, a že to dítě si prostě bude dělat, co chce a nebude respektovat ty pravidla, tak v tu chvíli přemýšlím teda o tom, že začnu chránit ty rodiče.“* Paní E: *„Sřet zájmu dítěte a nejvhodnější výchovné vedení. Z jedné strany se jedná svým způsobem o zájem dítěte, ale na druhou stranu se nejedná o nejvhodnější výchovný prostředek. Nejčastěji tedy řešíme nejlepší vhodné řešení s ohledem na všechny další okolnosti.“*

Jak jsem již uvedla, Paní B považuje oblast zájmů za dilema a současně se při položení otázky, co považuje za nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte dostává také k zájmům. *„A nejtěžší mně někdy připadá, že když třeba se to dítě už nějakým způsobem chystá na umístění, tak v mnoha případech je to o tom, že si spíš ten výchovňák zasloužej ty rodiče než to dítě, protože to dítě je zmatený, ted' neví, kam patří... Ty rodiče nejsou direktivní prostě, ted' si trvám na tomhle a tom, a tak to prostě bude jo. Často povolujou ty mantinely a posunujou jenom, aby vyhověli dítěti, takže tam je to v mnoha případech hodně blbě.“*

Mátel řadí mezi etické principy sociální práce princip prvořadosti a nejlepšího zájmu klienta. Ohledně etických principů při práci kurátora pro děti a mládež budu důkladněji pojednávat v poslední kapitole. Nicméně Mátel zmiňuje, že pracovník má odpovědnost za osoby, s nimiž pracuje, z čehož vyplývá, že musí upřednostňovat zájmy klienta nikoliv zájmy osobní nebo organizace. Ty jsou až na druhém místě. V praxi se může stát, že dojde k porušení tohoto principu. Je tedy nutné, aby pracovník dbal na zájmy klienta i na princip nepoškozování, a to tím, že ve vztahu ke klientovi bude

⁹⁵ Srov. PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 144.

jednat profesionálně a bude mít pod kontrolou své emocionální projevy.⁹⁶ Paní C sdělila, že je důležitá důvěra, tedy „...*když člověk s tou rodinou pracuje, tak je strašně důležitá důvěra. Ta rodina musí důvěřovat, že to všechno děláme v jejich zájmu.*“

O principu nejlepšího zájmu dítěte bylo již hovořeno v první kapitole. Vhodné je však připomenout, že tento princip pramení z mezinárodní Úmluvy o právech dítěte ručí dětem za to, že jejich názor bude vyslyšen a zohledněn při rozhodování, kdy se ke každému dítěti musí přistupovat individuálně. To platí i pro sociální pracovníky, kteří musí vyslechnout dítě v dané věci a s ohledem na věk a rozumové schopnosti dítěte bude posuzován jeho nejlepší zájem. Z podstaty toho principu by měly být poskytované služby komplexní, kdy je zapotřebí klienty řádně informovat o všem, co se týká dané situace a rozhodování o jejich životě.⁹⁷

V rámci sociálně-právní ochrany dětí je doporučováno hledat s rodinou společný zájem, jímž je bezpečnost dítěte a potřeba uspokojivého naplňování jeho potřeb. Tyto dvě oblasti je nezbytné konkrétně vymezit s ohledem na situaci i prostředí, ve kterém se dítě a jeho rodina nachází. K vymezení společného zájmu mohou pracovníci pomoci dvě techniky, a to přeznačkování a přerámcování. To znamená, že obtížnou situaci dítěte přetransformujeme do pozitivního či neutrálního pojmenování.⁹⁸ Použijí příklad z vlastní praxe. Dítě má opakovaně několik neomluvených hodin ve škole, matka mu to zpětně omlouvá, dítě se tak dopouští záškoláctví, je záškolákem a matka podle zákona ohrožuje mravní výchovu dítěte, za což hrozí trest odnětí svobody. Lze přejmenovat ve smyslu, že dítěti se nechce chodit do školy, protože se mu tam nelíbí a matka mu to toleruje.

2.4.4 Nedostatek zařízení a odborníků

Výzkumné šetření odhalilo, že s dilematem odebírání dětí souvisí další problematika. Kurátoři v Karlovarském Kraji postrádají vhodná zařízení pro děti s problémovým chováním. Najít vhodné zařízení pro dítě či mladistvého považuje paní D za nejtěžší při procesu rozhodování o situaci dítěte. Paní D uvádí: „... *vybrat vhodné zařízení pro něj například při odebírání. No z těch specializovaných zařízení je velmi málo, je nedostatek*

⁹⁶ Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 54.

⁹⁷ Srov. MÁTEL, A. *Tamtéž*, s. 55.

⁹⁸ Srov. PEMOVÁ, T., Ptáček R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 139.

místa a spíš se to potom musí brát podle toho, kde je to místo než podle odbornosti nebo jakoby co bude pro to dítě nejlepší.“

Paní A zmiňuje, že postrádá i jiné služby, a to další odborníky při své práci. *„Dobře máme neziskovky a pak jako těch moc organizací není jako ohledně toho umístit dítě na detox a podobně. Jo nebo psychiatrický máme klienty, je spousta psychiatrických, že jo a zase nám píše škola, jak je to dítě strašně zlobivý, ať s tím něco děláme, ale ono v podstatě není kam. My tu máme neziskovku, středisko výchovné péče, a pak když potřebujeme nějakýho psychologa, psychiatra, tak není kam. Je to spíš o tom udělali jsme všechno proto, obvolali jsme všechno, vyzkoušeli jsme všechno a umístit, neumístit nebo ještě dát šanci.“* Při otázce, co paní A znesnadňuje řešit obtížné situace naráží opět na etický problém *„...že máme nedostatek odborníků. Máme zde jednoho psychiatra, kterej je plnej. A nemáme prostě žádný takovýdle zařízení, když potom voláme do Plzně, vyloženě jako už do nemocnice, taky to tam nemaj, jedou v nejzazším problému anebo se nám stalo, že ty rodiče byli domluvený, přivezli dítě oni je odkázali zpátky na nás.“*

Nedostatek odborníků s ohledem na lokalitu potvrzuje i krajská síťařka Mačičková *„vzhledem k podmínkám historickým... geografickým... a kulturním se kraj potýká i s řadou hospodářských a sociálních problémů spojených zejména s nedostatečným profesním uplatněním vzdělaných a vysoce kvalifikovaných lidí... kteří se po studiu už do kraje nevracejí.“*⁹⁹ Za kriticky chybějící odborníky uvádí například zdravotnický personál, sociální pracovníky, adiktology, psychology a psychiatry.¹⁰⁰

Existují různé strategické dokumenty, které se zabývají specifiky Karlovarského kraje, za nejvýznamnější lze pokládat Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji, na nějž navazují akční plány.¹⁰¹ Následně budu pojednávat pouze o Akčním plánu rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na rok 2024, který patří pod dokument zvaný Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2024 – 2026, jehož cílem je stanovit a zlepšit podporu lidí v nepříznivé sociální situaci v tomto kraji, dokument uvádí následující. V rámci sociálních služeb pro rodiny s dětmi bude tento Akční plán podporovat například sociálně aktivizační služby

⁹⁹ MAČIČKOVÁ, Z. *Sítování služeb pro děti a jejich rodiny v Karlovarském kraji*, s. 8. [citováno 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>

¹⁰⁰ Srov. MAČIČKOVÁ, Z. Tamtéž, s. 8. [citováno 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>

¹⁰¹ MAČIČKOVÁ, Z. Tamtéž, s. 8. [citováno 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>

pro rodiny s dětmi, intervenční centra, odborné sociální poradenství, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, azylové domy pro matky s dětmi. Dále tento plán bude podporovat mezioborovou spolupráci pro včasnou podporu rodiny, a to tím, že uskuteční výjezdní setkání sociálních pracovníků, pracovníků sociálně-právní ochrany dětí a pracovníků Krajského úřadu Karlovarského kraje za účelem zlepšení spolupráce. Také se uskuteční porada se základními školami za přítomnosti pracovníků sociálně-právní ochrany dětí, odboru školství, pedagogicko-psychologické poradny, která se bude zabývat problematikou předčasných odchodů ze vzdělávání. Minimálně 4 x v průběhu roku 2024 se uskuteční metodická podpora na odděleních sociálně-právní ochrany dětí jako podpora vzdělávání pracovníků. Takové porady se budou týkat samozřejmě i kurátorů. Dále se budou průběžně uskutečňovat metodické návštěvy z kraje na jednotlivých odděleních sociálně-právní ochrany. Konzultace v rámci těchto metodických návštěv pracovníků z kraje se budou zaměřovat například na sociální práci, rozvoj sociálních služeb, práci s národnostními menšinami a jejich integraci. Dále se bude pokračovat v průběžném pořádání případových konferencí, kde se bude přehodnocovat možnost návratu dětí z ústavní výchovy. Pokračovat bude i jednání s odborem školství, mládeže a tělovýchovy Karlovarského úřadu za účelem zřídit pobočky středisek výchovné péče.¹⁰²

Mám-li provést závěrečné shrnutí Akčního plánu, dovolím si tvrdit, že žádné zásadní změny pro kurátory pro děti a mládež Karlovarského kraje nepřinese. Jednotlivé cíle z Akčního plánu jsem vybírala ve vztahu k sociální kuratele, přičemž pozitivní přínos vidím v tom, že kurátorky mají pravidelnou možnost, ať už osobně nebo prostřednictvím svých nadřízeních se zapojit do diskusí na metodických poradách a sdělit, co je potřeba zlepšit v oblasti jejich profese. Za přínosné také považují, že se plánuje otevření dalších poboček střediska výchovné péče.

¹⁰² Srov. Projekt „Podpora procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji III“. *Akční plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na rok 2024*, [citováno 2024-3-20]. s. dokument neočíslován. Dostupné na: https://www.google.com/search?q=s%C3%AD%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD+slu%C5%BEeb+pro+d%C4%9Bti+a+jejich+rodiny+v+Karlovarsk%C3%A9m+kraji+2024&sca_esv=100a8d72724cfbcd&rlz=1C1AWUC_enCZ915CZ915&sxsrf=ACQVn099T551lyL3QPis318KbjRf_eRTtA%3A1711204794981&ei=uun-Zd_FO8Cwi-gPg_y16AQ&udm=&ved=0ahUKEwjfisXPzoqFAxVA2AIHHQN-CU0Q4dUDCBA&uact=5&oq=s%C3%AD%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD+slu%C5%BEeb+pro+d%C4%9Bti+a+jejich+rodiny+v+Karlovarsk%C3%A9m+kraji+2024&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcuAiSXPDrCwlb3bDoW7DrSBzbHXFvmViIHBbyBkxJt0aSBhIGplamljaCByb2RpbngdiBLyXJsb3ZhcnuNrw6lIhGtyYWppIDIwMjRIAFAAWABwAHgAkAEAmAEAoAEAqgEAuAEDyAEA-AEBmAlAoAlAmAMakgcAoAcA&sclient=gws-wiz-serp

Nicméně paní D poukazuje na nedostatek specializovaných zařízení, kdy musí děti umisťovat do zařízení spíše podle toho, kde mají zrovna volnou kapacitu než podle toho, kde by dítě správně mělo být. Výrazem “správně mělo být“ myslím mělo být umístěno ze závažných důvodů tedy podle toho, jaké problémové chování vykazuje. Například nejbližší diagnostický ústav pro mladistvé je až v Praze, přičemž musím souhlasit, že kapacita je vždy plná. Co má potom pracovník v našem případě dělat, jestliže je situace dítěte skutečně závažná a zařízení nemá volnou kapacitu. Dalším problémem, který z nedostatku vhodných zařízení v rámci kraje plyne je, že pokud už někde seženeme volnou kapacitu pro přijetí dítěte, je to většinou mimo kraj. Dítě a jeho rodina pak mají omezené možnosti, na to, aby se udržovala pravidelná vazba mezi rodinnými členy. Dále také považuji za závažný nedostatek sociálních služeb, které by se zaměřovaly na závislost dětí a mladistvých, kdy tato služba by současně poskytovala podporu uvedeným dětem po návratu například z diagnostického ústavu či po detoxifikačním pobytu.

Výše uvedené nedostatky v Karlovarském kraji zmínilo sice zanedbatelný počet jedinců z celého kraje, avšak krajská síťačka paní Mačičková provedla hluboký průzkum této problematiky, kdy na prvním místě se objevila jako nejčastěji zmiňovaná potřeba právě zajištění péče o drogově závislé. Mačičková poukazuje na to, že v kraji chybí v první řadě rozšíření harm reduction, adiktologická klinika, léčebny, detox a podobně. V druhé řadě uvedla nedostatek návazných zařízení v oblasti této problematiky.¹⁰³ Tudíž můžeme odvodit, že se nejedná jen o problém pár kurátorů, ale o celkový problém tohoto kraje.

2.4.5 Kvalita práce vs kvantita klientů

Pojem kvalita je odvozen z latinského slova *qualis*, a znamená jaký ve smyslu nějaké vlastnosti nebo hodnoty objektu. Lze ji vnímat objektivně nebo subjektivně. „*Splnění objektivních vlastností a požadavků vyjadřuje objektivní kvalita (souvisí s hodnocením poskytovatele) a splnění subjektivních očekávání a vnímání produktu přináší subjektivní kvalita (výsledek hodnocení zákazníka).*“¹⁰⁴ Holasová představuje různé definice kvality, avšak s ohledem na zaměření diplomové práce se mi jeví

¹⁰³ MAČIČKOVÁ, Z. *Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Karlovarském kraji*, s. 8. [citováno 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.pravonadetsvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>

¹⁰⁴ HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*, s. 19.

jako příznačná následující definice: „kvalita znamená efektivní využívání zdrojů, schopnost reagovat na individuální potřeby, úspěšnost při sociálním začleňování a při získávání autonomie a nezávislosti.“¹⁰⁵ Kvalita v sociální práci je důležitá při hodnocení etické a normativní dimenze činnosti. Jako služba musí na jednu stranu fungovat efektivně, a na stranu druhou musí pracovník brát v potaz klienta a jeho pocitovou stránku, tedy zda mu služba pomáhá.¹⁰⁶

Při výkonu kurately pro děti a mládež vnímá paní D jako dilematickou situaci kvalitu práce vs kvantita klientů, přičemž je to spojeno s administrativní zátěží „...no tak administrativa a málo času na ty klienty. Připadám si hodně administrativně zatížená... a pak mám málo času na klienty. Nebo naopak, věnuju hodně času klientům, což já takhle dělám a pak mám málo času na administrativu, protože té je hodně, že jo. Musím přepsat každý telefonát, záznam ze šetření, návštěvy dítěte v ústavce... k tomu to všechno zaznamenat do tabulky v excelu. To vyžaduje naše paní vedoucí, aby měla přehled o spisech a naší práci, ale já to prostě nestíhám.“

Paní D se dostala do situace, kdy omezuje kvalitu její práce přibývajícím administrativou ke zpracování a na druhé straně vnímá své kapacitní omezení. Je zřejmé, že by ráda věnovala více času klientům, ale i naopak administrativě, což však není možné. Musil zmiňuje, že takoví pracovníci poskytují služby v omezené míře nebo mohou přehlížet nároky klienta. Také může nastat, že přetížený pracovník bude přistupovat stereotypně ke své práci.¹⁰⁷

Při dalším dotazování jsem zjistila, že i paní A je kvantitativně zatížená, kdy má hodně klientů a méně času na práci, která by byla potřeba. Uvedla, že kdyby byl čas věnovala by se jim více například „...Jo přesně, tak jim dělám třeba kalendář, tak s nima prožívám to, co je potřeba, na tohle fakt není čas no. Kdyby sem měla každý mamince připomínat, že má jít k doktorovi nebo prostě napsat omluvenku, zaplatit nájem, to jako nejde.“

Přestože se některé pracovnice cítí zatížené kvantitou práce, sdělila většina z nich, že je spokojená s kvalitou své odvedené práce. Paní E: „Za svou práci si stojím a stojím si za každým svým rozhodnutím. Ano, svým způsobem jsem s kvalitou své práce

¹⁰⁵ HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*, s. 21.

¹⁰⁶ Srov. HOLASOVÁ, V. Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁷ Srov. MUSIL, L. „Ráda bych Vám pomohla, ale...“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*, s. 61.

spokojena.“ Paní D, která označila za největší dilema své profese kvalitu práce vs kvantita klientů, přesto věří, že práci odvádí kvalitně. Na otázku ohledně spokojenosti s kvalitou své práce odpověděla: „*Ano. Nepochybuji.*“ Oproti tomu, paní C si neodvažuje toto posoudit, avšak uvedla příklad z praxe, kdy její práce byla pochválena ze strany vedoucí „*...vedoucí říkala, že mě tam zástupkyně jedny nejmenovaný školy jako vychvalovala, že konečně už někdo něco na OSPODu dělá. To mě zamrzelo, je to pochvala, ale zrovna v té škole se mi s dvěma dětma něco povedlo, to by se třeba povedlo jiný kolegyni...*“ Možná je k sobě paní C příliš kritická nebo nemá dostatečné sebevědomí na to, aby se řádně ohodnotila. Paní A má zase pocit, že občas se to prostě nepovede, přičemž opět odkazuje na problematiku nedostatku zařízení a odborníků „*...Ono se to někdy nedaří, protože Vám do toho někdo hází vidle, ale jako viz právě to sehnat vhodného psychiatra, psychologa a ústav. To je prostě nadlidský výkon.*“

V případě dilemat a etických problémů mají pracovníci určité tendence, jak se s nimi vyrovnávat. Podle Musila existují tři způsoby, týkají se zjednodušování složitých cílů, omezování poptávky a nerovného zacházení s klienty. S problematikou množství klientů vs kvalita práce se pojí druhá tendence, tedy omezování poptávky. Musil se zabývá otázkou, zda lze ovlivnit kvalitu poskytovaných služeb s ohledem na vysoký počet klientů v relativně malém kolektivu pracovníků. Při své odpovědi vychází z výzkumu Lipskyho a Goffmana, kteří se zabývali zmíněným dilematem. Došli ke zjištění, že vysoký počet klientů ovlivňuje kvalitu práce, jednak časově, energeticky i v oblasti pozornosti. Druhák působí na kulturu práce s klientem, což vypovídá o skutečnosti, kdy pracovník přizpůsobuje postupy své práce k poměru množství práce. Lipsky a Goffman došli k závěru, že pokud se zvýší počet pracovníků, situace se nezmění, kvalita práce bude stejná, a dokonce se může přenést na nové pracovníky.¹⁰⁸

Musil si klade ještě jednu otázku, a to, „*za jakých podmínek může zvýšení počtu pracovníků vést ke zlepšení kvality poskytovaných služeb?*“¹⁰⁹ Z výzkumu Lipskyho a Goffmana lze odvodit následující. V první řadě je zapotřebí, aby pracovníci vnímali jako klíčové očekávání svých kolegů. Klienti se tak budou lépe orientovat ve způsobech práce pracovníků, a tímto mohou působit na kvalitu spolupráce. Současně musí pracovníci akceptovat „*kolektivní zodpovědnost za všechny klienty celého kolektivu, místo*

¹⁰⁸ Srov. MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*, s. 61.

¹⁰⁹ MUSIL, L. Tamtéž, s. 61.

aby jednotliví klienti byli chápáni toliko jako součást pracovní zátěže jednotlivých pracovníků.“¹¹⁰ V druhé řadě s ohledem na skutečnost, aby došlo ke změně kvality je vhodné zahrnout přístup vysokých škol. Vyučující by tedy měli předávat vhodnou praxi studentům. A školy by měly umožnit studentům takové praxe, kde získají uvědomění, že je potřeba vyvažovat mezi zkušenostmi a určitými postupy daného pracoviště. Poslední neméně důležitá odpověď, která vede ke zlepšení kvality spočívá v podmínkách kultury. To znamená, že „*ke zvládnutí početné klientely je kultivace kritické podpory a pozorného kladení otázek... a jejich příležitost pro diskusi o práci jedinců, sdílenou kritiku a hledání kolektivních možností zdokonalit výkon.*“¹¹¹ Z uvedeného můžeme odvodit závěr, a to, jak jsem již uvedla, že kvalitu práce nelze zlepšit navýšením počtu pracovníků, ale tím, že zabráníme šíření špatné praxe, přijmeme odpovědnost a povedeme diskuze o jednotlivých případech.¹¹²

Podle Holasové se v sociální práci se ukazuje vhodný popis kvality jako první krok k úspěšnému zajištění kvality práce a přístupu pracovníků. Takový popis nabízí standardy kvality sociálních služeb. Následný krok je potom aplikace těchto standardů do praxe.¹¹³ Jedná se o konkrétní měřítka pro srovnání vykonávané činnosti a vyhodnocení činnosti jako ukazatele, toho, čeho se má dosáhnout.¹¹⁴ Orgány sociálněprávní ochrany dětí mají povinnost od 1.1.2013 stanovit a dodržovat vlastní standardy kvality.¹¹⁵ Matoušek přesně vymezuje, o které standardy se jedná, přičemž zmíním jen některé oblasti. Standardy pracovníků sociálně-právní ochrany se vztahují k vnitřním pravidlům, postupům, organizační struktuře, kvalifikačním požadavkům a vzdělávání pracovníků, novým zaměstnancům, zkoušce zvláštní odborné způsobilosti, finančnímu ocenění, stížnostem, činnosti a metodám profese.¹¹⁶

Mimo jiné se standardy kvality služeb týkají oblasti doporučeného počtu klientů na jednoho pracovníka, kdy je uvedeno, že zaměstnanec sociálně-právní ochrany dětí může aktuálně pracovat maximálně s 80 rodinami.¹¹⁷ Tímto jsem se zabývala ve svém výzkumu, konkrétně mě zajímalo, jak moc jsou pracovníci přetížení ve své profesi,

¹¹⁰ MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*, s. 75.

¹¹¹ Srov. MUSIL, L. Tamtéž, s. 75.

¹¹² Srov. MUSIL, L. Tamtéž, s. 75.

¹¹³ Srov. HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*, s. 72.

¹¹⁴ Srov. HOLASOVÁ, V. Tamtéž, s. 72.

¹¹⁵ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 39.

¹¹⁶ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. Tamtéž, s. 39–43.

¹¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. Tamtéž, s. 42.

kdy jsem jim položila otázku, kolik mají v současné době klientů. Paní A uvedla: „*Noo nevím, v současnosti je to vždycky, tak okolo 25.*“ Paní B: „*Ted' jsem se koukala, 36 mám pocit. Přišel šéf s tím, že jako máme spisů hodně, že ještě bysme měli eventuelně nárok na jednoho pracovníka.*“ Paní D: „*76 rodin... v tom mám i dlouhodobý zástup za kolegyni, která je na mateřský.*“ Paní E: „*Okolo 50.*“ Paní C se musela zdržet odpovědi, počet rodin neví, neboť tabulku sdílí s kolegou, který nebyl zrovna v práci.

S ohledem na úsilí pracovníků zvládnout vysoký počet klientů, toto může přinést důsledek formou rozlišování případů.¹¹⁸ Ve výzkumu jsem se také zabývala otázkou, zda pracovníci upřednostňují některé případy před jinými. Odpovědi se poměrně nelišily. Účastníci se shodují v tom, že některé případy upřednostňují, avšak na základě požadavku potřebnosti. Paní A uvedla: „*Asi aniž bych si to uvědomovala, tak dávám některým případům přednost. Asi spíš takový ty dlouhodobý případy nebo děti od malička jo jsou prostě v ústavu u nich určitě jo.*“ Paní B: „*Myslím si, že občas ano.*“ Při doptávání uvedla, že, když už nějaký případ upřednostňuje, jedná se o děti a mládež v ústavní péči a obecně potřebné děti. Paní C: „*No, já bych řekla, že se to řeší podle posloupnosti, jak to přijde, tak se to řeší. Samozřejmě pokud je tam nějaký průšvih, tak se musí vzít hned. Ale, že bych jako cíleně- do toho se mi nechce to odložím to ne. Dělam to podle potřebnosti. Pokud to má určitou posloupnost, tak mi to chodí třeba do datovky nebo nevím, tak to řeším takhle. A pak v průběhu si pořád kontoluju ty spisy, jestli mi někde něco nehoř, co bych měla udělat, takže podle potřeby. Ne, že bych něco upřednostňovala. Samozřejmě, že některý případy se mi do toho nechce, jo to je jasný, ale je to moje práce, tak musím.*“ Paní D: „*Upřednostňuju ty, co potřebujou řešit akutně.*“ Paní E: „*Řeším vše, co mi je přiděleno, nicméně ano, raději se zabývám určitými situacemi a případy. Lépe se mi pracuje se staršími dětmi, i přestože jsou jejich případy někdy velmi obtížně řešitelné a klienti nespolupracující.*“

2.5 Metody a postupy, které kurátoři využívají při své profesi

Metody a postupy, které kurátoři pro děti a mládež mají povinnost využívat jsem vymezila v první kapitole. V této podkapitole představím, jak je tomu v praxi podle kurátorů z Karlovarského kraje. Níže uvádím výzkumná zjištění.

¹¹⁸ Srov. MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*, s. 40.

Součástí podkapitoly bude také subjektivní vysvětlení kurátorů, jak řeší obtížné situace ve své praxi.

Nejdříve jsem účastníkům výzkumu položila otázku, podle čeho posuzují, zda se jedná o skutečně ohrožené dítě či mladistvého s problémovým chováním. Můžeme si povšimnout, že odpovědi jsou velmi totožné. Paní A sdělila: *„Tak většinou nám přijde nějaký podnět ze školy, od policie nebo přijdou rodiče. Takže pak se vyhodnotí... Vždycky si je pozvu, mluvím s ním nebo tam chodíme a pak člověk vyhodnotí, jestli teda opravdu jo nebo ne, a právě záleží zase na okolnostech například vyžádání zprávy ze školy, hovoření s rodiči nebo se známými nebo se sousedy. Taky prostředí, ve kterém žije, komunitě. Taky už víme, že jo, že támhle jsou takový a takový a tam je větší pravděpodobnost, že tam je opravdu nějaký problém.“* Paní B to má velmi podobně: *„Tak podle vystupování toho klienta, jak se chová, jak mluví, jak vystupuje. A podle dokumentů, který vlastně mám jako podklad pro řešení té situace.“* Paní C: *„... Prostě komplexní informace o té rodině. Prostě moje zkušenost je taková, že zjistit, jak funguje ta rodina, jaký jsou rodiče, ze školy informace, často napoví povaha rodičů, historie, minulost rodičů. Že vlastně si řeknem vždyť ty děti prostě ani nemají jinou možnost než se chovat, tak jak se chovají a tak dále no. Takže podle komplexního vyhodnocení situace...“* Paní D: *„Podle informací, který mám. Takže podnět a ty informace, který k tomu jsou.“* Posuzování problémového dítěte se poměrně liší u paní E od ostatních pracovníků: *„Podle více kritérií, jen samotné „chození za školu“ není samo o sobě problémem, skutečný problém bývá někde úplně jinde. Problémem je vždy výchovné vedení a vzory v osobách odpovědných za výchovu, kdy to vždy nutně nemusí být jen rodič.“*

Výzkumné šetření ukázalo, jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s dětmi a považují je za efektivní. Nejčastěji se odpovědi vztahovaly k tomu, že kurátoři využívají rozhovor s dítětem, rodinou, sociální šetření, výchovná opatření. Také se ukázalo, že kurátoři uplatňují participační práva dítěte, například vedou rozhovor s dítětem bez přítomnosti rodičů a zjišťují jeho názor na situaci. Pokud jsou postupy neefektivní, přistupují někteří kurátoři v určitých případech k „zastrašování“, což se jim v praxi osvědčuje. Uvedu následující zjištění. Paní A: *„Takže rozhovor, sociální šetření, pohovor. Postupy no jakože si je pozveme, provedeme pohovor. Potom můžou být nějaký výchovný opatření naše nebo soudní...ehm.“* Paní C: *„Takže rozhovor bez rodičů to každopádně. Někdy podle toho, jaký je to dítě, jaký je to problém může taky zafungovat*

hra na city, lehké vyhrožování, taky zabírá a divila byste si i u malejch capartů a u holčiček, i taková je moje zkušenost. Takže nastavit tvrdou realitu, malinko přehrávat, jak by to mohlo dopadnout. A oni ty děti někdy začnou fungovat, začnou se bát, vlastně v podstatě strach. Ty děti se bojí, bojí se zlobit. Když už teda nerespektují rodiče, tak alespoň, aby respektovali nějakou autoritu, aby si alespoň něco do toho života nesly, že autority se respektovat musí.“ Paní D: *„Sběr informací, a hlavně ten rozhovor, rozhovory. Taky sociální šetření na to, ale není čas, jo... Návštěvy dětí v zařízeních jako je škola a ústavky. Někdy případovku, tak to je ten sběr informací, no. A výchovný opatření jako je napomenutí, dohled obce, využití odborné pomoci, spolupráce s organizacema...“*

Vyhodnocení situace a individuální plán dítěte, které jsem zmiňovala jako základní a zároveň klíčové nástroje kurátora, potvrdila využívání těchto nástrojů na prvním místě pouze paní B: *„Vyhodnocení vlastně té situace. Pak teda si nastavíme nějaký pravidla, aby se ta situace, a to chování mohlo zlepšit. Případně teda doporučím středisko výchovný péče nebo nějaký psychology nebo rodinnou poradu, když je tam problém s komunikací mezi dítětem a rodiči. Protože oni v tý rodinný poradně už nám hodně pomohli, co se týká komunikace mezi těma dospělýma a dětma. A když už teda nic z toho nefunguje a opravdu to nejde, tak se nějakým způsobem v uvozovkách “vyhrožuje“ tou ústavní výchovou nebo nějakým umístěním.“* Ostatních kurátorů jsem se na toto musela doptat, kdy všechny odpovědi se shodovaly, tedy na vyhodnocení a individuálních plánech pracují.

Ohledně postupu práce kurátorů jsem se dále zajímala, zda realizují jenom takový postup, který vychází z pravidel organizace. Výsledkem bylo zjištění, že většina pracovníků vychází z pravidel. Například paní C, D, E. Paní C: *„Určitě ano. Nic jiného si ani nedovolím... jak si to nastavíme ty pravidla, tak se je snažím dodržovat. Pokud člověk na něco nezapomene, což samozřejmě se mi stává, ale nikdo to nehrotí, nebo ať se stane kolegyni cokoliv zapomene nebo... podle toho, jak si to nějakým způsobem nastavíme. Takže ano, jen takový postup, který vychází z pravidel organizace.“* Paní D nepochybně vychází z postupů a pravidel organizace, mezi, než řadí standardy a směrnice. Paní E sděluje: *„Moje postupy vycházejí hlavně z mého vnitřního nastavení, ale jsou zároveň v souladu s tím, co je po nás vyžadováno. Nijak výrazněji se moje postupy nerozcházejí s pravidly organizace.“*

Paní B nepraktikuje jenom postupy oddělení sociálně-právní ochrany dětí, praktikuje jiný postoj, tedy i přístup: „*Ne. Třeba mám domluvu s jednou maminkou, protože bydlej ve městě X a kluk nechce chodit ráno do školy, nechce se mu vstávat, tak ona mi vždycky ráno zavolá, zavolejte klukovi. Já zvednu telefon zavolám mu a normálně mu řeknu na fěrovku- nese* mě a běž do školy, za 10 minut volám do školy, jestli tam nebudeš, tak jdeš bydlet k tátovi, což on nechce. Takže v tu chvíli se oblíká a prostě jde.*“

Další otázkou v této oblasti bylo, zda jsou metody a postupy kurátorů v souladu s jejich vnitřním nastavením. Pro většinu pracovníků bylo jasnou odpovědí ano. Uvedu jeden příklad. Paní E: „*Rozhodně jsou, nemohla bych pracovat a jednat, pokud bych se svými postupy nebyla v souladu. Nemůžu a nebudu používat postupy, které mi nejsou vlastní, a nesouhlasím s nimi.*“ Dvě pracovnice nad otázkou váhaly. Paní A: „*No asi jo. Jako takhle papírování s vyhodnocením s tím úplně nesouhlasím... než tam vyplním dvacet otázek, tak mi to přijde... nevím, zbytečný. Takže s některejma ne.*“ Paní C: „*Tak ne vždycky, protože já jakoby podle mého vnitřního nastavení, já jsem za to se radši v klidu dohodnout, bez konfliktu, ale bohužel musím bejt někdy tvrdá. Takže ne vždycky jsou v souladu s mým vnitřním nastavením.*“

Doposud jsem představila výpovědi ohledně metod a postupů pracovníků, avšak dále jsem se zajímala o to, jakým způsobem pracují s dětmi. K této otázce se účastníci vyjadřovali ve dvou rovinách, kdy první rovina zahrnuje konkrétní popis vykonávané práce, krok za krokem. V druhé rovině se jedná o způsob chování ke klientům. Uvedu následující příklady.

Paní B popsala konkrétní postup své práce: „*Takže přijde nějaký podnět od někud, že jo, ze školy nebo přijdou rodiče s klientem, že neposlouchá, že si dělá, co chce. Takže provedu rozhovor nejdřív s dítětem pak teda s rodiči pak se všema najednou. Zjistím ty nejdůležitější informace, udělám vyhodnocení a pak je to všechno vlastně o domluvě. Když teda navrhnou nějaká pravidla, mantinely, tak si je tady sepíšeme. Samozřejmě musí s tím souhlasit všichni jak rodiče, tak to dítě. Pak je následná schůzka asi za měsíc, kdy si vyhodnotíme, jak to funguje. A pokud to nefunguje, tak odesílám k nějakým těm organizacím, psycholog a podobně. A pokud to nefunguje ani tam, tak doporučuju rodičům minimálně pobyt ve středisku výchovný péče. Většinou jim doporučuju Plzeň, protože Vary mně se vůbec nelíbí, jak pracujou s dětma. Oni si sem podle mého názoru berou hodný děti, se kterejma můžou jezdit po vejletech,*“

ale v momentě, kdy tam nastane nějaká zkrat třeba to dítě začne vyvádět, křičet nebo se tam popere, tak ho okamžitě vylučují z toho pobytu. V tý Plzni se mi to ještě nestalo, tam si je prostě srovnaj a učeť ty rodiče, jak s těma dětma pracovat. A pokud ani ten pobyt a závěry z toho střediska nepomůžou, tak pak se tam doporučuje ta ústavní výchova.“

Paní D odvozuje způsob své práce od chování ke klientům: *„Seřvu je (směje se) ... Zastávám přísnější přístup, kterej v případě jakoby zlepšování, jde do roviny přátelských rozhovorů.“* Odlišným, ale někde v jádru podobným způsobem přistupuje ke klientům také paní E: *„Mluvím s nimi jako člověk, nikoli jako úředník, nabízím podporu, nikoli tresty a opatření, nabízím společné hledání řešení, snažím se být oporou. Vše je o komunikaci a fér jednání, které mnohdy dlouhou dobu od klientů nepřichází a je to tím, že je potřeba budovat důvěru, ta se nedá získat na lusknutí prstu.“*

2.5.1 Řešení etických otázek z pohledu kurátorů

Tato diplomová práce si klade za cíl identifikovat etické aspekty sociální kurately pro děti a mládež, avšak také považují za důležité zapojit reflexi a řešení obtížných situací do této práce. To bude hlavním záměrem poslední kapitoly a jejích podkapitol. Nyní bych však chtěla poukázat na výpovědi z výzkumného šetření s ohledem na to, jak řeší etické otázky kurátoři v Karlovarské kraji.

Ve výzkumu jsem zjistila, že ať už jde o etické dilema, kdy pracovník zvažuje několik možností řešení, nebo etický problém, kdy si není jistý určitým rozhodnutím, vždy je na místě se poradit se svými kolegy či dalšími odborníky. Toto zastává většina účastníků výzkumu jako odpověď na otázku, jak řeší obtížné situace, když neví, jak dál, a co dál. Paní A: *„Asi se zeptám kolegyní třeba, když máme radu, tak uděláme takovou supervizičku nebo jak to mám nazvat. Nebo se zeptám vedoucí. Spíš jako já abych se sama ujistila pro svůj klid, abych z toho spala, že jo takhle by to šlo.“* Paní B: *„Bud' to si sedneme s kolegama, že jo a nějakým způsobem si to zkonzultujeme, navrhne řešení. Anebo se dělá případová konference, kde se sejdou odborníci a tam teda se navrhnou taky nějaký možnosti a pak se postupuje podle toho výstupu.“* Paní E představuje poněkud jinou odpověď, kdy řeší problémové situace sama nebo přímo s klientem: K: *„Dávám si na čas, nerozhoduji na první dobrou, přemýšlím nahlas a také společně s klientem.“* Paní D by také jako většina pracovníků v obtížných případech ohrožených dětí konzultovala řešení s kolegyněmi nebo vedoucí oddělení, avšak s ohledem na složité pracovní vztahy nemá možnost. Sdělila *„Jsem v háji, nemám se na koho obrátit.“*

Řešila bych to v rámci kolektivu a za pomoci vedoucí.“ Dále se svěřila, že problém je v přístupu vedení k podřízeným.

Odpovědi účastníků se příliš nelišily ani v případě položené otázky, co kurátorům pomáhá při řešení obtížných situací. Sdělení se opakovaly, tedy na prvním místě řeší situaci s kolegy, ostatními odborníky, například psychologem, etopedem, dále spolupráce se sociálními službami nebo zařízením, například škola, ústavní zařízení.

Mátel uvádí, že vztah mezi pracovníky by se měl zakládat v první řadě na vzájemné spolupráci a komunikaci ohledně celkové pomoci klientům. A v druhé řadě je vztah mezi pracovníky nástrojem podpory.¹¹⁹ Domnívám se, že z výzkumného zjištění, lze odvodit, že kurátor může využít znalostí kolegů pro svůj odborný růst, což podle mého uvažování by mohlo patřit mezi etické zásady sociálních pracovníků.

Paní E však při řešení obtížných situací upřednostňuje vlastní nastavení a přesvědčení o smyslu své práce. K tomuto píše Elichová, že podle Mátela (2010: 113) *„leží klíč při řešení dilematických situací v osobě sociálního pracovníka, v jeho osobnosti zkušenostech, zručnosti a vědomostech.“*¹²⁰ Elichová také zmiňuje, že je užitečné zejména pro nováčky v oboru pozorovat zkušené pracovníky. To jim může poskytnout vyrovnané a profesionální řešení dilematických situací. V sociální práci je nezbytné odhodit stud a dotazovat se, aby nedošlo ke stereotypnímu řešení situací.¹²¹

Co naopak znesnadňuje kurátorům řešení obtížných situací je ve většině případů přístup rodiny ve smyslu neochoty spolupracovat. V některých případech i z důvodu laxnosti rodičů. Paní A je příkladem: *„V rámci rodiny se většinou stává, že rodina nechce spolupracovat. Nemůžeme je najít, nemůžeme je kontaktovat. Někdy si připadám jak honící psi nebo jakože tady děláme policejní práci, kdy máme hledat nějakou rodinu a nevíme, kde a nic k tomu nemáme, datum narození, bydliště nic...“* Paní C: *„Nespolupráce, laxnost rodičů samozřejmě. Vy jim řeknete, co se má dělat, jak se má dělat, a když se to neudělá, tak se stane to či ono a oni prostě nespolupracují. Buď tedy z podstaty nebudou s úředníkem spolupracovat, tam záleží, tam můžou být různé poruchy u těch rodičů. Nejhorší je srážka s psychopatem to nemáte šanci přeskočit, a ještě určitéj narcismus tam. To je prostě šílený. Anebo rodiče nespolupracují, protože jsou líný.“*

¹¹⁹ Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 43.

¹²⁰ ELICHOVÁ, M. *Sociální práce aktuální otázky*, s. 64.

¹²¹ Srov. ELICHOVÁ, M. *Tamtéž*, s. 64.

Tady to máte, ono to neposlouchá a opravte mi to. Tak to je potom těžký, protože vlastně v podstatě my fungujeme jako poradní orgán, že těm rodičům něco řekneme, tak byste měli... ale je to na nich. My to nemůžeme za ně všechno řešit.

Jiným problémem, který znesnadňuje kurátorům proces řešení se hned po nespolupráci klienta a rodiny ukázalo to, co zde již bylo zmíněno v podkapitole o problematice nedostatku odborníků, vhodných zařízení a plné kapacity, tedy nedostatek těchto profesionálů a institucí. Dále kurátoři označili jako ztěžující jejich práci přímo přístup vedení, kam zařadili například vedoucí pracovníky oddělení OSPOD, krajský úřad a ministerstvo. Mimo uvedené označila paní B též byrokracii za ztěžující její práci a paní E vlastní nastavení „...*Někdy mi práci znesnadní i moje vlastní nastavení a stav, kdy jsem např. vyčerpaná, kdy je to mnohdy tou bezradností a neúspěchem, ale jde se dál, takhle práce smysl má.*“

V této práci považuji za evidentní, že kurátoři se musí při své práci často rozhodovat, což v některých případech ohrožených dětí není snadné. Nyní představím skutečnosti, které považují kurátoři za nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte či mladistvého. Výpovědi se poměrně liší, avšak dokazují, že se opět dostáváme k dilematům a etickým problémům. Paní A zvažuje, jak moc dítěti ovlivní život, zda v negativním nebo pozitivním smyslu. Snaží se, aby její rozhodování mělo pozitivní vliv na budoucnost dítěte. Paní B odkazuje na dilema zájmů. Je pro ni obtížné určit, na které má být straně, zda dítěte nebo rodiče. Dále uvedla, že někdy si místo dítěte zaslouží umístit někde rodiče, dítě za svoji situaci kolikrát nemůže. Pro paní C je nejtěžší, když musí zasáhnout do rodinného systému, který rodina považuje za funkční. Taková rodina si problémy nepřipouští. Paní D se odkazuje na dilema, že nemůže najít pro klienta vhodné zařízení. Paní E považuje za nejtěžší při rozhodování o dítěti jednak najít primární problém, a druhak, aby její práce byla v nejlepším zájmu dítěte.

S ohledem na skutečnost kurátorů, kdy většina z nich má v oblasti sociální kurately více než 20letou praxi, vyplývá, že mají i mnoho cenných zkušeností. Tyto informace jsou součástí podkapitoly Charakteristika výzkumného souboru a příloh. Ve výzkumu jsem se dotazovala, zda v praxi dávají přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice. Po analýze výstupů jsem došla k závěru, že kurátoři ve své praxi používají oba příklady přístupů současně, přičemž někteří upřednostňují více pravidla jiní zase zkušenosti. Uvedu některé výpovědi. Paní A: „*Asi to*

skloubím...jako zkušenosti člověk má, ale, že bych se řídila jen intuicí to ne... Tak intuici můžu mít jako třeba, že se tam něco děje, ale většinou je to podle pravidel a metodiky, takže nemůžu si tady nic vymyslet no.“ Paní B: *„Je to tak 60 % intuice a 40 % pravidla. Takovej ten lidskej přístup normálně. Já jim vždycky říkám, že tady nejsem od toho, abych jim brala dítě, ale jsem tady od toho, abychom to nějakým způsobem vyřešili.“* Paní E: *„Asi spoléhám hlavně na zkušenosti a intuici a přizpůsobuji se. Ne vše se dá řešit podle obecných norem. Je potřeba hledat cestu a ta je u každého jiná. Ani po dvaceti letech není nikdo profíkem, denně se setkávám s novými a novými případy a situacemi. V této profesi se člověk učí celý život.“*

V návaznosti na nutnost reflektování obtížných situací u dítěte či mladistvého a jeho rodiny z pohledu kurátora jsem se zabývala otázkou, jestli se stává, že pracovníci při řešení případu vyčkávají nebo spíše zasahují ihned. Kurátoři se shodují, že spíše vyčkávají, ovšem záleží podle naléhavosti případu. Paní B: *„Vyčkávám. Je to tak ze 70 % vyčkám ze 30 % tam není zbylí a musí se zasáhnout.“* Paní D: *„Podle toho, o jaký případ jde... podle vážnosti té situace. Když je to vážný a hrozí ohrožení, tak to máš okamžitě, a když jakoby jde ještě využít nějakou službu a je tam vidina zlepšení, tak to ještě chvíli zkouším.“* Přesto paní C uvedla, že zasahuje ihned, pokud má čas. Cíleně neodkládá žádné případy. Vše řeší, tak, jak jí to přijde “na stůl.“

2.6 Postoje a názory kurátorů k práci s cílovou skupinou

Je zjevné, že ve svém výzkumu jsem se zaměřila na subjektivní hodnocení kurátorů, přičemž zde budu popisovat jejich konkrétní názory a postoje směrem k jejich profesi, činnosti a práci s problémovými dětmi a mládeží. V závěru této podkapitoly budu také představovat výzkumná zjištění ohledně syndromu vyhoření a supervize.

Popis cílové skupiny dětí a mládeže, na které se vztahuje sociální kuratela jsem již představila v první kapitole této práce. Nyní budu prezentovat, jak kurátoři vnímají cílovou skupinu dětí, se kterou pracují. Některé odpovědi jsou stručnější, jiné zase konkrétnější, avšak vždy jsou spojovány s negativním označením nebo jevem na straně klienta a jeho rodiny. Paní A: *„Zlobiváci“ (smějeme se).* Paní A připadá, že dříve řešila více dětí páchající trestnou činností, uvedla příklad skupiny dívek, které provozovaly sexuální služby, kdežto v současné době se řeší banální případy, například ve škole se našla elektronická cigareta, vulgární vyjadřování, urážky. Paní B vymezila klienty

stručně: „*Takže děti v rozmezí od 12 do 17 let a mají vlastně problémy...*“ Paní C má jiný pohled na cílovou skupinu klientů, vnímá děti jako oběti: „*Často to bývají oběti rodičů, ale ať už je to rodič třeba, který hmotně zajistí ty děti, a ty děti mají samý kroužky a nemaj skoro žádný volno, nebo může tam bejt tadle ta věc zajištěná... Anebo rodiče se hádaj, jdou proti sobě používají dítě jako zbraň.*“ Paní E uvádí: „*Jedná se o děti a dospívající s výchovnými problémy.*“ Ovšem dále popisuje, že za tímto se schovávají děti, které jsou nešťastné či nespokojené, a v důsledku toho nechodí do školy, užívají návykové látky, dopouští se trestné činnosti.

Následně jsem se dotazovala na otázku, jaké druhy problémového chování u dětí a mládeže řeší kurátoři nejčastěji. Na prvním místě se ukázala jednoznačná odpověď záškoláctví. Na druhém místě návykové látky, za které kurátoři označili alkohol, THC, kratom a nově řeší problematiku užívání HHC. Na třetím místě byla označena trestná činnost jako je držení drog a krádeže. Dále také psychické a psychiatrické potíže u dětí, kam bylo řazeno sebepoškozování, agresivní chování. A na posledním však neméně důležitém místě bylo jednou zmíněno nerespektování autorit.

V první kapitole bylo mimo jiné vymezeno, jaké jsou příčiny problémového chování u dětí. Připomenu, že Matoušek popsal, že na vznik problémové chování mají vliv dva faktory, a to vnější a vnitřní. Za vnější faktory lze považovat vliv prostředí, ve kterém se dítě nachází, tedy rodinné zázemí, škola, společnost. Vnitřní faktory se vztahují k predispozicím a psychosociálnímu vývoj.¹²² Uvedené zmiňuje literatura, nicméně ve výzkumu jsem se zajímala o názor kurátorů, co považují za nejčastější příčinu výchovných problémů. Na jedné straně se ukázala rodina a výchova a na straně druhé kamarádi a volný čas. Ve vztahu k rodině kurátoři vnímají, že děti nerespektují rodičovskou autoritu a zároveň rodiče jsou nedůslední ve výchově. Názory kurátorů se v této oblasti shodovaly. Paní A: „*...celkově asi z rodiny.*“ Paní B: „*Spousta volného času, žádný zaměstnání těch dětí po vyučování, facebook nebo sociální sítě a nedůslednost rodičů.*“ Zajímavou odpovědí byla paní E, která v závěru zmiňuje, že za příčinu problémového chování u dítěte považuje také současnou společnost: „*Nedůsledné výchovné vedení, neadekvátní výchovný vzor, kopírování vrstevníků, někdy také nedůsledná nebo nedostatečná mezioborová spolupráce institucí. Ale také obecné*

¹²² Srov. MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*, s. 349.

povolování pravidel a nedůslednost společnosti obecně, tzn. přehlížení problémů na veřejnosti a jejich neřešení.“

Dále jsem zjišťovala, proč si účastníci výzkumu zvolili právě činnost sociálního kurátora pro děti a mládež. Jednotlivci poukazují na to, že práce se jim jevila jako zajímavá, s tím, že je rozmanitá. Paní A: *„Přišla mi atraktivnější. Já jsem tenkrát mohla jít na dávky na sociál na to teď je to úřad práce anebo na kurátora, takže jsem si vybrala tohle. Myslela jsem si, že se někdy někam dostanu a nebudu jenom sedět v kanceláři.“* Dále jsme rozebíraly, že paní A nevnímala práci kurátora jako prestižní povolání, ale spíše ve smyslu zajímavé nabídky, kdy práce je rozmanitá. Paní B cítila, že potřebuje změnu od předchozího zaměstnání, z toho důvodu přestoupila v rámci jednoho úřadu na jinou pozici. Také uvedla, že práce kurátora ji baví a naplňuje. Paní C si zvolila činnost kurátora pro děti, neboť ráda pomáhá lidem, předtím pracovala jako kurátorka pro dospělé a ve škole, ale to ji nebavilo tolik jako tato profese. Paní D odpověděla sebevědomě: *„Protože jsem chtěla pomáhat, napravovat, vést je lepší cestou.“* Z výpovědi paní E můžeme odvodit, že svojí profesi vnímá jako poslání, kdy již od školy věděla, kde chce pracovat. Paní E: *„Protože moje práce jsem asi já, dělám tuto práci odjakživa a obor jsem si prakticky vybrala již na gymnáziu v 15 letech, když jsem se rozhodla pro odborné středoškolské vzdělání místo všeobecného.“* S ohledem na dlouholeté zkušenosti paní E jsem se doptala, co ji motivuje, uvedla, že i jeden jediný úspěšný případ.

Sociální kurátorka pro děti a mládež je z mých zkušeností psychicky náročná. Člověk vykonává mnoho administrativy, řeší komplikované případy malých i starších dětí a z toho minimum příkladů dobré praxe. Vlastně za tři roky mé praxe jsem ještě žádný nezažila. To vše vnímám jako demotivující, kdy jako kurátorka v sobě mnohdy hledám důvody a motivaci k tomu pokračovat dál. Havrdová uvádí, že dosahovat, co možná nejlepší praxe sociální práce lze prostřednictvím **supervize**. Touto praktickou činností jsem se zabývala ve výzkumu, avšak v rámci diplomové práce považuji za vhodné krátce vysvětlit pojem a poté představím pohled kurátorů na supervizi.

Havrdová definuje supervizi následovně *„systematická odborně vedená reflexivní interakce lidí směřující k prohloubení kvality práce v určité pracovní oblasti.“*¹²³ Supervize může pomoci najít řešení, rozvíjet sebereflexi a pomoci pracovníkovi lépe si uvědomit různé souvislosti, vztahy a pocity. Supervize je založena na bázi spolupráce

¹²³ HAVRDOVÁ, Z. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 357.

mezi supervizorem a supervidovaným. Supervize může probíhat individuálně nebo ve skupině. Supervize je důležitou součástí v prevenci syndromu vyhoření.¹²⁴ Podle odborné literatury je supervize důležitou součástí sociální práce a může ovlivnit rozhodování pracovníka. Co si o tom myslí kurátoři z výzkumného šetření uvádím níže.

Paní A: „...*Supervizi nemám ráda... když někdo má problém a potřebuje si to jako vyříkat...kolegyně měly mezi s sebou konflikt a potřebovaly si to vyříkat před někým, což mně přijde úplně... radši si to vyřikám sama osobně než s někým a v klidu a jinak než tady pod nějakým vedením, tak to mi přijde úplně to... Kdykoliv jsme měli nějakou supervizi a zeptali se nás jak se ráno cítíte? No tak asi jak se cítím? Nechci tu bejt a musím tu bejt. Jo, protože prostě musíme mít tu supervizi, takže proto... A nepříjde mi to užitečný.*“ Podobný názor zastává paní D, ta uvedla, že supervizi sice mají, ale dle jejích slov je totálně o ničem a budou mít nového supervizora.

Na jednom oddělení sociálně-právní ochrany dětí u Paní B zrovna supervize neprobíhají: „*Supervize bývala teď už není z nějakých finančních důvodů nebo něco takovýho tady proběhlo, že je to drahý. Ale z mého pohledu to bylo o ničem. Takže teď supervizi nemáme. Naposledy jsme měli v červenci 2023... Měli jsme dva supervizory a ve všech případech mi to přišlo jako ztráta času, a i většině pracovníků tady, jsme se shodovali na tom, že jako je to o ničem.*“

Supervizi využívají a chválí paní C a E. Pozitivní příklad supervize uvádí paní C: „*Ted'ka máme novou supervizorku luxusní, skvělá, mám pocit, že je to psychiatricka nebo psychologka. To je baba, která dovede navodit super atmosféru, probere věci, když ji člověk pozoruje, jak pracuje s náma, tak ona opravdu bruslí mezi problémama, navodit lepší atmosféru, rozebrat věc, dělá s námi testy, aby zjistila, jaký jsme osobnosti. Tak já a moje kolegyně máme totálně nulovou asertivitu, což vlastně jsme vyhodnotily, jakože je pravdivý, protože fakt jako neumíme v tomto směru... Tak říkala, že na tom zapracujeme, tak už jsme se o tom nějakým způsobem bavily. Dá se tím asi řídit. Takže, abych někam zase nezabředla, tak supervizi ano, používáme, a jak máme teď tu supervizorku, tak je supervize užitečná.*“

Jak už jsem výše uvedla, supervize je důležitou součástí v prevenci syndromu vyhoření. S ohledem na zátěž, která je na sociální pracovníky tedy i kurátory kladena se mohou potýkat s tímto problémem. **Syndrom vyhoření** je „*vnitřní duševní proces,*

¹²⁴ HAVRDOVÁ, Z. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 358, 359.

jehož průběh je charakterizován určitými pocity, způsoby chování, motivy a očekáváními... Pro jedince je to negativní zkušenost spojená s citovým tlakem, nelibostí a narušeným fungováním.“¹²⁵ Maroon uvádí, že u sociálních pracovníků je vysoké riziko podlehnoutí syndromu vyhoření.¹²⁶ Následně se ve výzkumu ukázalo, že paní D prožívá některé příznaky vyhoření, přestože se v první chvíli smála. Paní D: „Každý den (směje se)... jo právě kvůli tomu vysokému počtu spisů, a že tu práci nemůžu odvádět, tak dobře, jak bych chtěla.“ Dále sdělila, že v současné době chodí do práce s odporem. Paní E se s tímto procesem potýkala, ale řešila to za včas „Okrajově ano, dokázala jsem včas využít odborné pomoci a situaci zvládla.“ Paní A zase zvažovala podání výpovědi. „Nevím, jestli úplně to byl syndrom vyhoření. Někdy si vyloženě říkám a fakt končím, tohle už fakt nedávám, vždyť tady fakt není nic pozitivního. Jestli to někdy bylo, tak jsem si to nepřipouštěla.“ Výpovědi paní B a C se podobají, tedy na kuratele nepocítují syndrom vyhoření. Paní B: „Tady na kurátorech nee.“ Paní C sdělila postoj, že dříve pracovala na pozici kurátora pro dospělé odkud musela odejít, jinak vnímala, že by vyhořela, avšak na současném oddělení sociálně-právní ochrany je spokojená. Během rozhovoru několikrát zaznělo, že je spokojená se vztahy na pracovišti dle jejích slov mají luxusní vztahy. Mátel zmiňuje důležitost vztahu, kdy dobrý vztah mezi pracovníky je mimo jiné přínosný v tom, že může pomoci s včasným odhalením závažného problému nebo problémů u jiného pracovníka v rámci kolektivu, například syndrom vyhoření, duševní poruchy i závislosti.¹²⁷

¹²⁵ MAROON, I. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků*, s. 25.

¹²⁶ Srov. MAROON, I. *Tamtéž*, s. 11.

¹²⁷ Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 43.

3 Řešení etických aspektů výkonu sociální kurately pro děti a mládež

V této kapitole se pokusím shrnout některá výzkumná zjištění, které doplním o etické aspekty výkonu sociální kurately pro děti a mládež s ohledem na etiku i sociální práci. V případě této kapitoly se bude jednat o etické aspekty jako další možnosti vedoucí ke správnému rozhodování v oblasti složitých etických situací. Některé pasáže doplňuji o vlastní poznatky z praxe. Konkrétně tedy budu v jednotlivých podkapitolách pojednávat o etických principech kurately pro děti a mládež, etickém kodexu, představím etické teorie a v závěru se pokusím aplikovat některé etické teorie na zvolenou kazuistiku z výzkumného šetření.

3.1 Etické principy sociální kurately

Ve výsledcích výzkumného šetření, lze zaznamenat následující. Ať už mají kurátoři obecné nebo hlubší znalosti o etice v jejich profesi nebo, že vnímají etiku z poměrně podobných úhlů pohledu, například ve spojení s etickým kodexem jako závazný soubor správného chování nebo jako filozofickou disciplínu, která obsahuje racionální přístup, tak Mátel uvádí, že pro etiku sociální práce je důležité, aby pracovník zakomponoval teoretické poznatky a praktické dovednosti přímo do mravního myšlení a jednání. Tímto má na mysli etické principy sociální práce.¹²⁸ Etické principy definuje podle Beauchampa „jako fundamentální standardy chování, na nichž závisí mnohé jiné standardy a soudy. Princip je nezbytnou normou v myšlenkovém systému, který utváří základ pro morální uvažování v tomto systému.“¹²⁹ Koncept sociální kurately pro děti a mládež vychází z předpokladu, že kurátor jakožto sociální pracovník řeší nepříznivou sociální situaci klientů za použití metod a nástrojů sociální práce, kdy z této povinnosti vyplývají právě základní principy jeho práce ve vztahu k etice. Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež uvádí následující principy:

- „přístup založený na potřebách dítěte

¹²⁸ Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 46.

¹²⁹ MÁTEL, A. *Tamtéž*, s. 47.

- *participace a zplnomocňování dítěte*
- *odpovědnost kurátora za koordinaci případu*
- *odpovědnost kurátora za proces, nikoliv za výsledek.*¹³⁰

Princip přístupu založeného na potřebách dítěte vychází ze systému sociálně-právní ochrany dětí. Pracovník tedy řeší nepříznivou situaci dítěte a jeho rodiny, kdy tato situace ohrožuje zdravý vývoj dítěte a pracovník má povinnost opatřit vhodnou ochranu a jednat výhradně v nejlepším zájmu dítěte. Kurátor hledá příčiny nepříznivé situace, ovšem s přihlédnutím k faktu, že příčiny vychází ze zvláštních potřeb dítěte nebo jeho rodiny, kdy tito nebyli schopni takové potřeby naplnit z vlastních zdrojů.¹³¹

V rámci tohoto principu a své profese by měl kurátor vycházet z východiska, které spočívá v tom, že ohrožující dítě je ohroženým dítětem. Každý projev problémového chování u dítěte nebo mladistvého pramení z osobní, rodinné nebo sociální potřeby, která nebyla dlouhodobě naplněna.¹³² Pro „stav, kdy některá z objektivně významných potřeb není uspokojována v dostatečné míře, přiměřeným způsobem a po dostatečně dlouhou dobu“ používá psychologie označení deprivace neboli strádání.¹³³ V důsledku strádání mění jedinec svoje prožívání různých situací, hodnocení a chování, což si může nést i do dospělosti, a poukazovat, tak na své neuspokojené potřeby z dětství.¹³⁴

Kurátor se při své práci dostává do obtížně řešitelných situací, kdy nesmí svými postupy nebo postoji dítě sankcionovat.¹³⁵ V podkapitole o činnostech kurátora jsem pojednávala o donucovacích prostředcích, které může kurátor při své práci využít. Jedná se však o pravomoci svěřené zákonem, například výchovná opatření nebo podání návrhu soudu a podobně. Pravomoci svěřené zákonem používá kurátor na základě vyhodnocení situace, kdy musí mít vymezenou příčinu rizikového chování dítěte a zvolený donucovací prostředek musí řádně zdůvodnit, a to s ohledem na skutečnost, kdy postup jeho práce směřuje k řešení příčiny situace, konkrétně k uspokojení potřeby

¹³⁰ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 10.

¹³¹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 10, 11.

¹³² Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 11.

¹³³ VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 43.

¹³⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Tamtéž, s. 544.

¹³⁵ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 11.

dítěte.¹³⁶ Přesto se v praxi setkávám s tím, že některé donucovací prostředky vnímá dítě a jeho rodina jako sankci. Osvědčilo se mi, že je vhodné zvolené opatření řádně rodině vysvětlit a ověřit si, zda pochopili důvod mého rozhodnutí.

Důležitým principem v sociální kuratele pro děti a mládež je také **participace dítěte** jako klienta na řešení jeho situace.¹³⁷ Mátel používá označení princip spoluúčasti. Zmiňuje, že úspěšná intervence spočívá v zapojení klienta do řešení situace, přičemž sociální pracovník by neměl řešit situaci za něj.¹³⁸ „*Princip participace patří k základním pilířům Úmluvy o právech dítěte... právo dítěte být vyslechnuté... Tímto principem se dítě stává plnohodnotným partnerem dospělých při rozhodování o záležitostech, které se hodnotí. V těchto souvislostech hraje významnou roli věk a vyspělost dítěte...*“¹³⁹ Ve velmi úzkém vztahu je zmíněný princip s **principem zplnomocňování klientů**. Mátel definuje zplnomocňování klienta podle Bakerka jako „*empowerment*“ (posílení a zmocnění klienta) ve smyslu procesu pomáhání klientům zlepšit svoji situaci a mít kontrolu nad svým životem.¹⁴⁰ Kurátor zahrnuje do řešení problémové situace samotné dítě a jeho rodinu, ovšem s ohledem na věk a vyspělost dítěte. Dítě se tímto stává stejně důležitým článkem jako jeho rodina. Aktivní zapojení dítěte do procesu pomoci zahrnuje partnerský přístup ze strany kurátora vycházející z respektu k člověku a jeho důstojnosti. Tímto principem může kurátor zapojit dítě například do spolupráce individuálního plánu nebo případové konference. Současně může přimět dítě, aby si uvědomilo následky svého chování a vyjádřilo se, jakým způsobem lze danou situaci zlepšit. Partnerským přístupem tak může kurátor předejít zhoršení situace či užití neefektivních metod a postupů sociální práce.¹⁴¹

Dalším principem kurately, o kterém budu pojednávat je **odpovědnost kurátora za koordinaci případu**. Tím, že je sociální pracovník koordinátorem případu dítěte nese odpovědnost za postupy a nástroje, které zvolí. Budu se opakovat, když zmíním, že klíčovým nástrojem je opět vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plán ochrany dítěte. Veškeré kroky spolupráce by měly vycházet z individuálního plánu.

¹³⁶ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 11, 12.

¹³⁷ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, Tamtéž, s. 12.

¹³⁸ Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 61.

¹³⁹ Srov. MÁTEL, A. Tamtéž, s. 61.

¹⁴⁰ Srov. MÁTEL, A. Tamtéž, s. 62.

¹⁴¹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 12, 13.

Samozřejmě mohou nastat i výjimečné situace ohrožení dítěte, kdy je zapotřebí, aby pracovník akutně zasáhnul do případu.¹⁴² Z hlediska své praxe mohu potvrdit, že akutních situací během roku je poměrně mnoho nebo se jeví vážnější, než ve skutečnosti jsou. To potvrzuje i výpověď účastnice výzkumu paní C: „...*Někdy se člověk musí okamžitě... dostaneme nějaký hlášení a musí se člověk zvednout okamžitě a prostě jít to řešit, jo. Nebo alespoň zjistit, jestli je to tak závažný, jak to bylo napsáno třeba anonym a podobně.*“ I přes různé komplikace, které v praxi nastávají musí být jednotlivé postupy práce v souladu se zásadou přiměřenosti a subsidiarity. To znamená, že kurátor se především zaměřuje na takové postupy, které vychází z individuálního plánu dítěte a jeho opatření jsou „*objektivně způsobilá vést ke sledovanému cíli, přičemž nabízí-li se mu více opatření, musí nejprve volit ta, která jsou pro dítě mírnější a méně omezující. Legitimním cílem přitom pro kurátora nemůže být jiný cíl než uspokojení nějaké potřeby dítěte, s nímž pracuje, nikoli kohokoli jiného.*“¹⁴³

S principem odpovědnosti kurátora za koordinaci případu souvisí **princip odpovědnosti za proces, nikoli za výsledek**, což opět vyplývá z předchozího, kdy kurátor musí volit vhodná opatření k zajištění ochrany na základě vyhodnocení. „*Kurátor neodpovídá za to, že dítě ochrání před veškerým rizikem, tedy že dokáže formulovat ideální opatření, které by dítě ochránilo před vším, co by mohlo ohrožovat jeho příznivý vývoj.*“¹⁴⁴ Musím však podotknout, že nelze si nevšimnout, že Metodická příručka pro kurátory vztahuje odpovědnost pracovníka pouze k metodám a postupům práce. Na jednu stranu tento princip kurátory chrání, na druhou stranu Příručka nezohledňuje skutečnost, že mezi pracovníkem a klientem se během spolupráce vytváří určitý vztah, a tímto se stávají veškeré činnosti citlivější z hlediska etického uvažování.¹⁴⁵ Na základě vlastních zkušeností se domnívám, že zejména pro začínající kurátory může být obtížné oddělit odpovědnost za proces od odpovědnosti za výsledek, který přinesl kurátorovi zklamání z neočekávaného výsledku zamyšlené práce. Také mě zaráží, že Příručka jakožto jediná „literatura“ přímo pro kurátory nebere v potaz odpovědnost i v jiných kontextech. V konečném důsledku nepojednává samostatně

¹⁴² Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, s. 14.

¹⁴³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 14.

¹⁴⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Tamtéž, s. 15.

¹⁴⁵ Srov. FISCHER, O. *Etika pro sociální práci*, s. 16.

ani o etice k práci kurátora, přestože je v ní etika obsažena, například vyplývá z principů a požadavků na kurátora a podobně.

Fischer uvádí, že etika vede člověka k odpovědnosti.¹⁴⁶ Výše uvedené principy o odpovědnosti ukazují, že kurátor má při výkonu své profese odpovědnost za něco. V etice se však rozlišují tři skutečnosti, které určují odpovědnost člověka. Za prvé rozlišujeme, subjekt tedy někoho, kdo má odpovědnost. Za druhé odpovědnost za, co tedy předmět. A za třetí odpovědnost před kým.¹⁴⁷ V rámci etiky pak hovoříme o morální odpovědnosti, kterou lze vymezit jako „...*schopnost člověka přisuzovat si úkonem praktického rozumu vinu nebo zásluhu za své jednání nebo následky jednání, případně zavázat se nebo být zavázán k určitému jednání do budoucna.*“¹⁴⁸ „*Odpovědnost implikuje odpověď.*“¹⁴⁹ Fischer zmiňuje, že „*požadavek odpovědnosti za své skutky totiž vyžaduje vědět, proč jedním tak a ne onak, což je ostatně vyjádřeno i v kodexu sociálního pracovníka.*“¹⁵⁰ Za důležité považuji také uvést, že právě Etický kodex společnosti sociálních pracovníků České republiky vztahuje odpovědnost sociálních pracovníků tedy i kurátorů ke klientovi, kolegům, zaměstnavateli i společnosti. Kodex konkrétně podotýká, že pracovník by měl vždy upřednostnit profesionální odpovědnost před svými soukromými zájmy, a ke každému klientovi přistupovat důstojně a vycházet z jeho potřeb.¹⁵¹ Uvedené mohou shrnout následovně. Jako kurátorka pro děti a mládež musím zohledňovat tři skutečnosti odpovědnosti. Za svoji odvedenou sociální práci jsem odpovědná před zaměstnavatelem, ovšem prvně před vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany, která pravidelně kontroluje naši práci. Druhá mám odpovědnost před klientem, se kterým pravidelně pracuji a poskytuji mu pomoc s ohledem na to, zda mu konkrétní postup pomáhá či nikoliv. Dále jsem odpovědná vůči svým kolegyním a dalším spolupracujícím subjektům, například pracovníci z neziskových organizací, policií, soudu a podobně. Domnívám se, že subjekty vůči, kterým jsem odpovědná za svoje jednání, mají také odpovědnost vůči dalším subjektům. Působí to na mě jako určitý řetězec odpovědnosti, který v životě máme. A v neposlední řadě jsem si vědoma také toho, že mám odpovědnost sama před sebou. Mátel uvádí, že sociální

¹⁴⁶ Srov. FISCHER, O. *Etika pro sociální práci*, s. 22.

¹⁴⁷ Srov. SPAEMANN, R. *Štěstí a vůle k dobru: (pokus o etiku)*, s. 196, 197.

¹⁴⁸ ŠIMEK, V. *Morální odpovědnost*, In Youtube, [online], Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VILnBF7lcvU>.

¹⁴⁹ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 15.

¹⁵⁰ Srov. FISCHER, O. *Etika pro sociální práci*, s. 46.

¹⁵¹ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 261-265.

pracovník má odpovědnost vůči sobě nejen na základě dosaženého vzdělání a odborných metod a postupů, které využívá, ale také s ohledem na využívání vlastních osobnostních předpokladů. V sociální práci se ukazuje důležité využívat své vlastní já (osobnost) jako nástroj pomoci klientům.¹⁵²

3.2 Etický kodex

Etický kodex sociálních pracovníků zahrnuje základní hodnoty profese, poskytuje vedení pro pracovníky i studenty, chrání klienty před zneužitím úřední moci. Mimo jiné zahrnuje také etické zásady (principy) například lidská práva, spravedlnost, respekt k autonomii klientů, tak zásady profese tedy, jak přispět ke zvýšení kvality života klienta.¹⁵³ Podle Matouška obsahuje etický kodex „*postupy k řešení eticky problémových situací.*“¹⁵⁴ V závěru dokumentu si lze všimnout, že jsou vyjmenovány základní etické problémy a další problémové okruhy, ovšem bez přesného vedení k řešení takových situací a okruhů. „*Kodex nemůže být detailní kuchařkou, podle které by sociální pracovník bezmyšlenkovitě jednal – neměl by naopak možnost pro vlastní úsudek a rozhodování a etická dimenze by se z jeho jednání nutně vytratila.*“¹⁵⁵

Ve svém výzkumu jsem se zabývala otázkou, zda kurátoři používají Etický kodex sociálních pracovníků jako podpůrný prvek při řešení nějakého dilematu nebo etické situace, zda se o něj v praxi opírají, a jaká je jejich zkušenost s kodexem. Odpovědi mě poněkud překvapily, neboť pouze paní C uvedla, že kodex v praxi pravděpodobně používá, ale podvědomě. Ostatní účastníci se shodli, že ho nepoužívají. Paní A uvedla: „*Asi nee jako prostě vím, že je, vím, co tam je, respektuju to. Asi se tak člověk chová jako normálně přirozeně svým způsobem. Ale, že bych si ho jako... no není potřeba. Teď přemýšlím, co bych si z toho jako vzala a přečetla.*“ Paní B: „*Jsem ho asi nikdy ani nečetla.*“ (směje se). Paní D: „*Nee, nepoužívám. Vím, o co jde, ale nemám s ním žádnou zkušenost.*“

¹⁵² Srov. MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*, s. 37, 38.

¹⁵³ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 65.

¹⁵⁴ MATOUŠEK, O. *Encyklopedie sociální práce*, s. 156.

¹⁵⁵ NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 71.

3.3 Etické teorie a jejich aplikace na vybrané kazuistice

Překvapivé zjištění pro mě bylo ohledně skutečnosti, že většina účastníků nepoužívá etické teorie jako podpůrný prvek při řešení nějaké eticky obtížné otázky. Paní A: „*Neříká mi to nic, takže nepoužívám.*“ Paní C: „*Já se žádnéjma teoriema asi neřídím. Řídím se prostě pocitem. Já už jsem ve věku, kdy spoustu věcí, jak už jsem předtím zmiňovala, že člověk třeba ví nebo tuší, že to takhle dopadne, že to takhle nefunguje. Jsou tady určitý zkušenosti. Takže nějakajma teoriema se určitě neřídím.*“ Paní B a E se domnívají, že teorie používají, ale podvědomě.

Nyní je na místě, abych představila několik etických teorií, které mohou usnadnit pracovníkům rozhodování při obtížně řešitelných situacích jako je například dilema odebrat či neodebrat dítě a jiné, které jsem představila v předchozí kapitole. Domnívám se, že nejprve je nezbytné vymezit etické teorie v jejich historickém kontextu, aby čtenáři pochopili určité podobnosti a nesrovnávali teorie jako další a další odlišný způsob řešení situace. Samozřejmě mohou poskytnout odlišná řešení, ale také nemusí. Při podrobném studiu teorií docházím k názoru, že obsahují určité shody v základech. Následně představím etiku utilitarismu, etiku deontologickou, etiku péče, etiku náboženství a teologickou etiku. Poté budu některé z těchto teorií aplikovat na konkrétní obtížnou situaci, o kterou se podělila ve výzkumu podělila paní C.

Jako první představím **etiku utilitarismu**. Utilitarismus pochází z latinského slova *utile*, které znamená *užitečné*. Tento etický směr vznikl na přelomu 18. a 19. století v Anglii a za jeho zakladatele se považuje J. Bentham, přičemž zmíněný zakladatel navazuje na etiku empirismu Th. Hobbese, D. Humea a A. Smitha. K významným stoupencům tohoto směru patří např. J. Mill a H. Sidgwick.¹⁵⁶ Utilitarismus se skládá z mnoha teorií filozofické etiky, které se liší v jednotlivých oblastech. Nicméně utilitarismus staví na první místo následky jednání, tedy naše rozhodnutí uskutečňujeme s ohledem na následky.¹⁵⁷ Mezi nejznámější utilitaristickou pozici řadíme čtyři principy, které nám umožňují posuzovat mravní jednání. Princip následků, princip užitečnosti, princip hédonismu a sociální princip. Princip následků vychází z toho, že hodnocení mravního jednání se posuzuje na základě následků, konsekvencí,

¹⁵⁶ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 31.

¹⁵⁷ Srov. NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*, s. 125.

kteře vyplývají z určitého jednání. Tento princip vychází z myšlenky, že žádné jednání není samo o sobě správné nebo nesprávné, přičemž záleží na tom, co mravní jednání způsobuje. Druhý princip užitečnosti nazývaný také jako princip největšího štěstí, který si klade za otázku „*podle kterých kritérií se mají posuzovat následky jednání? Utilitarista odpovídá: Kritériem je prospěšnost, užitečnost následků jednání pro uskutečnění, něčeho, co je dobré samo o sobě.*“¹⁵⁸ Třetí princip hédonismu, který vychází z předpokladu, že je důležité uspokojovat lidské potřeby, zájmy, slasti a štěstí. Štěstí spočívá v individuálním prožitku, kdy si každý jednotlivec určuje svoji vlastní kvantitu prožitku. Poslední sociální princip zdůrazňuje, že „*v mravním kalkulu nejde jen o štěstí samotného jednajícího, ale o štěstí všech, jichž se jednání dotýká, o co možná největší štěstí co možná největšího počtu lidí.*“ Tudíž nám vyplývá, že následky jednání jsou hodnoceny jako dobré, pokud zvyšují sumu dobra ve společnosti, nebo naopak následky jsou špatné, pokud snižují sumu dobra.¹⁵⁹

Poněkud protikladnou etickou teorií je **deontologická etika** neboli deontologie. Zakladatelem tohoto směru je Immanuel Kant, také nazýváme jako **etiku povinností**. Ovšem je nutné znát, co přesně německý filozof tímto pojmem myslel. Pojmem povinnost měl na mysli morální povinnost, takovou, kterou je nutné dodržovat, neboť je podmíněná mravním zákonem. A zákon stojí na rozumu, který mají podle Kanta všechny lidské bytosti a na všechny stejně působí. To znamená, že rozum si takový zákon sám ukládá a musí ho tedy poslouchat.¹⁶⁰ Naší povinností je poslechnout zákon, nehledě na důsledek či osobní sympatie, neboť samo o sobě je tato nutnost dobrá. Nejdůležitější je dobrá vůle a čin, nikoliv dopad jednání. Z toho vyplývá, že pro nejvyšší mravnost je nutné sebezapření, ne vždy chceme dělat to, co je po nás vyžadováno, což je důvod proč Kant hovoří o povinnosti. Chování, kdy necítíme soucit nebo naopak cítíme odpor a nechuť, a přesto uděláme to, co je správné, je hodné nejvyšší úcty.¹⁶¹ V etice povinností je také nutné chápat pojem imperativ. Jedná se o naléhavý požadavek, který vyzývá k dodržování mravního zákona. Kant rozlišuje dva druhy imperativů, a to kategorický a hypotetický, přičemž jediný správný je kategorický. Hypotetický imperativ platí podmíněně.

¹⁵⁸ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 32.

¹⁵⁹ ANZENBACHER, A. Tamtéž, s. 33.

¹⁶⁰ Srov. Biologické centrum AV ČR, v. v. i. *Povinnost! Co tím Kant myslel?* Youtube, mluví doc. Jakob Sirovátka, Dr. phil., publikováno: 29. 10. 2014, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=7moGVECzQBQ>, [cit. 2024-03-15], stopáž: 7:25–7:34.

¹⁶¹ Srov. Biologické centrum AV ČR, Tamtéž, Youtube, mluví doc. Jakob Sirovátka, Dr. phil., publikováno: 29. 10. 2014, dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=7moGVECzQBQ>, [cit. 2024-03-15], stopáž: 17:19–17:54.

Platí v případě, kdy našemu jednání předchází určitá podmínka, udělám něco, když. Každá osoba si tento zákon nastavuje subjektivně a není možné ho vztahovat na široké spektrum lidí. K dosažení například štěstí, může každý využít jiné prostředky, aby bylo tohoto účelu dosaženo. „*Kategorický imperativ naproti tomu neponechává vůli žádnou libovůli. Říká: Jednej tak, jako by se maxima tvého jednání měla na základě tvé vůle stát obecným přírodním zákonem.*“¹⁶²

Jinou morální teorií, kterou budu představovat je **etika péče**. Tuto etiku někteří autoři nazývají etikou účasti, například Nečasová. Etika péče je mezi ostatními teoriemi poměrně novým přístupem,¹⁶³ kdy její základy vychází z feministického hnutí. Její příznivci nesouhlasili se státními institucemi ve smyslu, že ženy nepatří jen do domácnosti, postupně tak docházelo ke zplnomocňování žen, a to i sociálních pracovníků.¹⁶⁴ Významnou představitelkou 80. let 20. století ve spojení s touto teorií je Carol Gilliganová, která rozvinula úvahy ohledně stádií morálního vývoje od Kohlberga.¹⁶⁵ Poukázala na odlišnosti v morálním zrání u dívek a u chlapců, přičemž Kohlberg do té doby zohledňoval pouze morální zrání u chlapců a výsledky přiřadil i k dívkám. Gilliganová ve svém výzkumu zjistila, že morální uvažování se liší u obou pohlaví. Dívky mají tendenci tíhnout k péči, jsou citově orientované, oproti tomu chlapci mají zaměřenou morálku na abstraktní principy, potřebují se orientovat v pravidlech a normách, aby lépe došli k řešení. Tímto označila Gilliganová Kohlbergovu etiku za mužskou etiku spravedlnosti, a jako taková vychází z předpokladu rovnosti, nezávislosti, a z abstraktních pravidel.¹⁶⁶

Etika péče neboli etika účasti pak bývá označována jako ženská etika. „*Jádrem etiky účasti je, která je odrazem rostoucího poznání lidských vztahů, je náhled, že já a druhý jsme vzájemně propojeni.*“ Lze ji vnímat jako protiklad deontologie a utilitarismu.¹⁶⁷ Péči bychom měli chápat jako hodnotu i aktivitu. Typickým rysem této etiky je také morální význam pozornosti a vycházení vstříc potřebám ostatních lidí. Jako lidé jsme

¹⁶² NEČASOVÁ, M. a kol. *Využití vybraných etických teorií v praxi sociální práce*, in: SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNÁ PRÁCA, č. 3, roč. X, 2010, [cit. 2024-03-15], ISSN: 1213-6204 [pdf], dostupné na: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2010-3.pdf>, s. 78.

¹⁶³ Srov. HELD, V. *Etika péče*, s. 21.

¹⁶⁴ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 39, 40.

¹⁶⁵ Srov. NEČASOVÁ, M. a kol. *Využití vybraných etických teorií v praxi sociální práce*, in: SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNÁ PRÁCA, č. 3, roč. X, 2010, [cit. 2024-03-20], ISSN: 1213-6204 [pdf], dostupné na: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2010-3.pdf>, s. 83.

¹⁶⁶ Srov. HENRIKSEN, J., VETLESEN, A. *Blízké a vzdálené*, s. 63.

¹⁶⁷ NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 41.

totiž zranitelní a ze své podstaty závislí na druhých lidech i okolí. A za své podstaty je pro nás také přirozené, že vstupujeme do vztahů. Etika péče zastává, že v naší morálce jsou podstatné potřeby druhých, a to nás zavazuje k jednání. Za morálně správné jednání tato teorie označuje pozitivní hodnotu emocí, například soucítění, empatie a podobně, takové emoce máme v životě rozvíjet.¹⁶⁸

V neposlední řadě etických teorií považuji za důležité zmínit jiný možný způsob etického uvažování, a to prostřednictvím **náboženské etiky**. „*Základní vrstvou náboženství Chyba! Záložka není definována. je soustavná, artikulovaná a společná lidská odpověď na fakt života a existence, který se zde chápe jako dar. Náboženství vyjadřuje vděčnost za život i obavu o něj, biblickou „bázeň Boží“.*“¹⁶⁹ Etické uvažování se potom odlišuje podle jednotlivých náboženských systémů tedy toho, co jednotlivá náboženství považují za posvátný a všední zážitek.¹⁷⁰ V kontextu náboženské etiky hovoříme například o etice židovské, křesťanské, islámské, buddhistické a podobně. Jankovský sděluje, že obecný princip každého náboženství vychází z vděčnosti člověka k Bohu (bohům), který zavazuje jedince k určitému jednání. Uvádí příklad, kdy v křesťanské etice je jedinec odpovědný Bohu za „*dar své existence, existence světa, své rodiny, životního štěstí, lásce ve smyslu respektování dobra bližního (milovat nejen své bližní, ale dokonce i nepřátele) ... aniž by z toho očekával prospěch.*“ Křesťanské morálce se věnuje teologická etika.¹⁷¹

Poslední etickou teorií, o které zde budu pojednávat, a lze ji využít v pomáhajících profesích jako je sociální práce je **teologická etika**. Teologická etika vystupuje jako „*etická reflexe, která pracuje na základě křesťanského poselství a křesťanské biblicky založené víry.*“¹⁷² Lze tedy odvodit, že pro teologickou etiku jakožto reflexi křesťanské víry jsou významná křesťanská poselství a víra. Teologická etika se nezaměřuje jen na křesťansky založené jedince, ale snaží se předložit svoji práci i nevěřícím lidem a diskutovat s nimi. Své využití najde i u nevěřících pracovníků. Rozdělujeme ji na dvě oblasti, a to obecnou a aplikovanou. Obecná část se zabývá základními pojmy, například svědomí, morálka, zároveň se tato část zabývá morálním

¹⁶⁸ Srov. HELD, V. *Etika péče*, s. 22, 23, 24.

¹⁶⁹ SOKOL, J. *Člověk a náboženství*, s. 74.

¹⁷⁰ Srov. KOHÁK, E. *SVOBODA, SVĚDOMÍ, SOUŽÍTÍ*, s. 103.

¹⁷¹ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 27.

¹⁷² MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 57.

posuzováním, tím, co bychom měli konat, a proč. Oproti tomu, aplikovaná teologická etika se zabývá aplikováním obecné části do praxe.¹⁷³

Křesťanství, za jehož zakladatele je považován Ježíš Kristus z Nazaretu se jako Mesiáš vzhledem ke svému způsobu života a šíření křesťanského učení stal následován mnoha lidmi, přesto byl v roce 30 či 33 ukřižován. Tímto skutkem, ke kterému byl Bohem předurčen na sebe vzal vykupitelskou roli jako spásu, záchranu a osvobození lidstva od hříchů.¹⁷⁴ Křesťanství pojímá člověka jako stvoření k božimu obrazu, člověka stvořil jedinečný Bůh, kdy má zvláštní postavení v živočišné říši, a toto postavení mu dává i zvláštní důstojnost. Úkolem člověka je prokazovat dobrou vůli, odrážet boží lásku, pečovat o druhé a praktikovat milosrdenství s ohledem na vše stvořené.¹⁷⁵

Etika se v křesťanství odvíjí od náboženské víry. „*Víra umožňuje člověku pevné zakotvení ve smyslu. Křesťanství jej navíc orientuje ke službě druhým, a to z lásky ke Kristu, k bližnímu...*“¹⁷⁶ Křesťanství má své základní normy, které mají božský původ. To znamená, že je předložil Bůh a jedná se o desatero a Kázání na hoře. „*Zdrojem morálky je tak Bůh, jenž je zároveň i kritériem mravnosti.*“¹⁷⁷ Člověk ze své podstaty chce být dobrý, dobře jednat sám před sebou, jakožto i před Bohem, přičemž jeho mravní jednání vychází z vlastní úcty ke své osobě, nikoli z donucení. Potom tedy normy formou příkazů a zákazů člověk nepřijímá na základě vstoupení do víry jako autority, ale na základě přijetí evangelia a poté z nich může čerpat postoje a jednání.¹⁷⁸

Výše jsem vymezila některé etické teorie. Nyní se pokusím parafrázovat a reflektovat zvolenou kazuistiku z pohledu různých etických teorií, a to zejména podle utilitarismu, deontologie a etiky péče. Kazuistiku jsem zvolila s ohledem na skutečnost, že za nejpočetněji označené dilema při výkonu kurately pro děti a mládež bylo kurátory označeno právě dilema odebrat nebo ponechat dítě v péči rodičů. Dále také s ohledem na vyskytující se četnost v odborné literatuře. Celá kazuistika bude také součástí příloh.

Rodinu tvoří matka, otec a pět nezletilých dětí. Rodiče pracují ve školství, oba jsou učitelé. Péče o děti a rodinné vztahy jsou na dobré úrovni. Rodiče se dětem

¹⁷³ Srov. MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 58.

¹⁷⁴ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 196.

¹⁷⁵ Srov. HENRIKSEN, J., VETLESEN, A. *Bližké a vzdálené*, s. 103.

¹⁷⁶ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 179.

¹⁷⁷ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Tamtéž*, s. 30.

¹⁷⁸ Srov. MILFAIT, R. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 41.

věnují, dávají jim najevo lásku, hýčkájí je. Děti působí v interakci s rodiči šťastně. Rodina zastává život v souladu s přírodou, kdy pěstují různé plodiny, chovají zvířata a žijí z těchto přírodních produktů. V domě nemají elektrinu, používají náhradní zdroj, nemají ani teplou vodu. Děti mají naplněné základní potřeby, to znamená mají dostatek jídla, jsou vzdělávaní, žijí v lásce. Nicméně domácnost je ve velmi zanedbaném stavu, všude extrémní nepořádek, zápach, špína, zvířata. Nejstarší chlapci se začínají vymezovat vůči rodičovské autoritě, dlouhodobě užívají marihuanu a distribuují látku dál, avšak nelze nic z toho prokázat.

Pracovnice se v případě kazuistiky bude snažit o správné jednání. Toho lze dosáhnout využitím ustálených způsobů uvažování, tedy etických teorií.¹⁷⁹ Některé teorie jsem představila, nyní se pokusím o jejich aplikaci na konkrétní dilematickou kazuistiku.

Z pohledu Kantovské etiky povinností lze reflektovat, že pracovnice by měla jednat v souladu s povinností, tedy pravidlem, normou. Povinnost jí pomůže dojít ke správnému jednání.¹⁸⁰ V první kapitole jsme se již dozvěděli, že sociální kuratela pro děti a mládež chrání práva a zájmy dětí, kdy pracovníci vychází z dané legislativy, metodik, standardů a podobně, tudíž v případě této kazuistiky by pro pracovníci měly být na prvním místě při rozhodování o situaci dítěte zákony, Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte jako pravidla povinností etiky. Kurátoři při výkonu své profese znají své povinnosti, tímto by měli vědět, co je správné, a jak správně jednat. O tom vypovídá, také jejich pravidelné povinné vzdělávání a nutnost složit úřednickou zkoušku¹⁸¹ zvanou v praxi pod zkratkou „ZOZka“ – Zkouška odborné způsobilosti podle zákona č. 312/2002 Sb. zákona o úřednících územních samosprávných celků, kterou jsem úspěšně také složila. Nicméně se domnívám, a v praxi jsem byla několikrát svědkem toho, že dosažené vzdělání a složení úřednické zkoušky bohužel neznamená, že kurátoři zvládají řádně a optimálně nakládat se svými povinnostmi. Někdy je to z důvodu přepracovanosti jindy z lenosti, záleží na charakteru a přístupu člověka.

V deontologii platí, že *„pravidla musí být dodržena za všech okolností a žádné okolnosti nemohou ospravedlnit porušení pravidel.“*¹⁸² Při reflexi uvedené kazuistiky

¹⁷⁹ Srov. FISCHER, O. *Etika pro sociální práci*, s. 48.

¹⁸⁰ Srov. HENRIKSEN, J., VETLESEN, A. *Blízké a vzdálené*, s. 120.

¹⁸¹ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 40, 41.

¹⁸² NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*, s. 126.

to znamená, že pracovnice musí podle Novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí vyhotovit individuální plán ochrany dítěte, tedy všech jednotlivých sourozenců z kazuistiky, a to nejpozději do jednoho měsíce od zařazení dětí do evidence. Následně během spolupráce s rodinou tento plán aktualizovat a přizpůsobit novým okolnostem, například zhoršujícím se nebo zlepšujícím faktorům dané situace, zejména pokud se jedná o zvažování nad uložením výchovného opatření, ústavní výchovou a podobně.¹⁸³ Pracovnice v kazuistice nemá dostatečně podložené důkazy na to, aby použila nějaké ráznější opatření, může však rodinu konfrontovat se zjištěním ohledně nejstarších chlapců. Může se jich na to dotázat během pohovoru v kanceláři nebo při sociálním šetření. Ze svých vlastních zkušeností mohu předpokládat, že chlapci užívání ani prodej marihuany nepřiznají, dokud to policie neprošetří. Pokud policie prokáže, že chlapci distribuují marihuanu, budou za to stíháni a povinností pracovnice bude informovat o události přestupkové oddělení. Pokud by se prokázalo, že se jedná o opakovanou událost nebo prodej velkého množství drogy, musela by pracovnice postupovat podle jiné povinnosti, kterou jí ukládá zákon. Například uložit výstražné napomenutí chlapcům ve správním řízení a rázně je poučit o vhodném chování, aby nedošlo k pokračování v činnosti. Pracovnice by měla uložit napomenutí i rodičům v případě, že by o této skutečnosti věděli a umožnili, tak mladistvým závadové chování.¹⁸⁴

Takové striktní dodržování pravidel podle Kanta, může v praxi vést jednak k byrokratickému přístupu, kdy máme jasně dané řešení problému a pracovník jedná na základě pravidel organizace a celkového systému sociálně-právní ochrany dětí. Takový postup může způsobit přehlednutí jiných problémů klienta, dokonce i vyhoření pracovníka z rutinních povinností své profese. Druhak ne vždy je byrokratický přístup negativním příkladem praxe, neboť může přinést rychlé řešení situace.¹⁸⁵ Domnívám se, že někteří pracovníci mají dokonce byrokratické činnosti v oblibě a mohou je naplňovat.

Z pohledu utilitaristické etiky se musíme zajímat o následky jednání,¹⁸⁶ které by mohly vyplývat z postupu činnosti kurátorky. Utilitarismus by pracovníci mohl poskytnout představu o tom, co by mohlo být smyslem a cílem jejího jednání. Utilitarismus představuje „volbu nejlepšího následku z těch, které mohou nastat.“¹⁸⁷

¹⁸³ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 39.

¹⁸⁴ Srov. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Tamtéž*, s. 37.

¹⁸⁵ Srov. NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*, s. 126.

¹⁸⁶ Srov. NAVRÁTIL, P., JANEBOVÁ, R. a kol. *Tamtéž*, s. 125.

¹⁸⁷ HENRIKSEN, J., VETLESEN, A. *Blízké a vzdálené*, s. 148.

Utilitarismus představuje etiku podobnou životu „*není však bezprostředně schopna přivést nás k pochopení toho, co je opravdu užitečné. A když je něco užitečné, ještě automaticky neznamená, že k tomu vedoucí jednání je i eticky cenné.*“¹⁸⁸ V kazuistice se ukazuje i další obtížné rozhodování. Pracovnice se potýká s tím, že děti, byť žijí v rodinné harmonii a lásce, tak bydlí v nedůstojných podmínkách, kdy v domácnosti je extrémní nepořádek, špína a zápach. Tuto situaci lze označit za etické dilema, a to odebrat nebo neodebrat děti z péče rodičů. Pokud by se pracovnice řídila principem následků a podala návrh k soudu na umístění dětí do ústavní výchovy, narušila by vzájemný vztah důvěry směrem od rodiny k ní i institucím představující moc obecně. Zejména však by došlo k narušení harmonických vztahů mezi rodiči a dětmi, tím, že by měli omezený styk formou víkendových pobytů, přičemž by záleželo pouze na pracovníci, zda by pobyty schvalovala. Lze odvodit, že postup, zda pracovnice podá návrh soudu není sám o sobě špatný nebo dobrý, jak jsem již výše vymezila tuto etickou teorii, ale z jednání pracovnice nepřevyšují sumy dobra, ale vyplývají negativní následky jednání, a to utilitarismus nezastává. Současným odebráním mladistvých chlapců, kteří se zřejmě potýkají s užíváním marihuany by mohlo dojít ke zhoršení problémového chování, přestože ústavní výchova má děti chránit, tak z vlastní zkušenosti musím sdělit, že děti, které pravidelně užívají návykové látky si cestu k těmto látkám najdou i v případech ústavní výchovy.

Jestliže bude pracovnice při řešení dilematu vycházet ze sociálního principu, kdy je důležité zajistit štěstí (dobro) všech, kterých se jednání týká, tedy, co největšího počtu lidí, nepřipadala by myšlenka nad odebráním dětí z péče rodičů v úvahu. Zásah do rodiny by představoval ztrátu pro více lidí než ponechání dětí. Také Kantova etika by pravděpodobně došla k závěru, že děti z péče rodičů neodebírat, neboť takové rozhodnutí není v souladu se zákonem. Jak uvádí Matoušek podle zákona „*nedostatečné materiální podmínky života rodiny nemají stát důvodem pro umístění dítěte do ústavní péče.*“¹⁸⁹

Nyní se pokusím reflektovat kazuistiku z výrazně odlišné morální pozice, než tomu bylo doposud, a to prostřednictvím etiky péče. Etika péče bývá přisuzována ženám, a skutečnost, že obtížnou situaci rodiny řeší osoba ženského pohlaví přispívá

¹⁸⁸ HENRIKSEN, J., VETLESEN, A. *Blízké a vzdálené*, s. 149.

¹⁸⁹ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*, s. 54.

k citlivějšímu a empatickému přístupu¹⁹⁰ a následně i k takovému řešení dilematu, zda odebrat či neodebrat děti z rodiny. Pracovnice má tedy v tomto směru výhodu na základě svého pohlaví. Z teoretických poznatků etiky péče, lze připomenout, že „*vycházení vstříc potřebám konkrétních druhých, za než neseme odpovědnost*“¹⁹¹ znamená, že pracovnice si na základě ženského vývoje morálky uvědomuje svoji odpovědnost ve vztahu k ohroženým dětem a jejich rodině. Ve vztahu mezi pracovníci a rodinou si musí jednotlivci uvědomovat, že druzí, rodina spoléhají na její pomoc. Možná si pracovnice může také uvědomit, že rodina o její pomoc nestojí, když si promítne celý případ a reflektuje, že dokud nezačala svými postupy zasahovat do rodinného systému, rodina si žila spokojeně, a žádné problémy s bydlením ani dětmi neměli. Tudíž nejdříve by pracovnice měla analyzovat potřeby všech sourozenců a do toho si pomítnout, rizikové a ochranné faktory dané situace jednak na straně dětí a rodiny, tak na straně svých kompetencí a možností pomoci. Tuto analýzu provede za pomoci nástroje sociální práce již opakovaně zmiňovaného vyhodnocení situace dítěte a individuálního plánu, nejlépe ve spolupráci s rodinou. Pokud bude pracovnice k případu rodiny dostatečně empatická, pokusí se citlivým přístupem vysvětlit rodině, proč uvažuje o odebrání dětí, kdy jim nabídne možnosti, aby k tomuto zásahu nedošlo. Do spolupráce s rodinou může zapojit sociálně-aktivizační službu pro rodiny s dětmi, která pomůže rodině nastavit jasná pravidla a zapojit děti do péče o obydlí s ohledem na stávající zanedbaný dům. Empatickým rozhovorem s matkou se pracovnice dozví, že matka je nejen pracovně vytížená, ale velikost jejich domu, zahrady a péče o zvířata vynaloží mnoho práce, tímto by přiznala, že pomoc potřebuje. Matka se také může svěřit ohledně nejstarších synů, kdy pracovníci svěří, že jí zemřel otec a od té doby se chlapci začali vymezovat rodičovské autoritě. „*Ti, kdo svědomitě pečují o druhé, neusilují v první řadě o uspokojení individuálních zájmů, jejich zájmy jsou provázány s osobami o než pečují.*“¹⁹² Pracovnice doporučí matce návštěvu s dětmi u psychologa, pokud se nemohou vyrovnat se smrtí jejího otce, přičemž psycholog může rodičům pomoci i v oblasti výchovných problémů u mladistvých. Pečující osoba jedná pro dobro své i druhých. Za úspěšný vztah péče by pracovnice mohla označit skutečnost, že situace rodiny se posunuje k lepšímu, a zároveň nedošlo k narušení tohoto vztahu.¹⁹³

¹⁹⁰ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 41.

¹⁹¹ HELD, V. *Etika péče*, s. 23.

¹⁹² HELD, V. *Tamtéž*, s. 27.

¹⁹³ HELD, V. *Tamtéž*, s. 27.

Závěr

V této diplomové práci jsem používala označení problémové děti a mládež, dítě s problémovým chováním, rizikové chování, výchovné problémy, přičemž mám na mysli děti ve věku 0–18 let, které vyžadují zvýšenou pozornost. Mezi takové jedince patří děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, a děti, které opakovaně utíkají z domova. Péče o tyto děti spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a negativních výchovných vlivů prostřednictvím sociální práce. Takovou péči zajišťuje sociální kurátor pro děti a mládež, který je zaměstnancem obce s rozšířenou působností.

Cílem diplomové práce bylo **identifikovat etické aspekty, které vyvstávají při výkonu sociální kurately s problémovými dětmi a mládeží** a následně **zjistit, jaké jsou postoje a názory kurátorů pro děti a mládež OSPOD na území Karlovarského kraje k práci s uvedenými dětmi a mládeží**. Odpověď na hlavní cíl práce jsem zjišťovala prostřednictvím tří dílčích výzkumných otázek, které jsou podobné cíli. V první řadě jsem se snažila zjistit, jaké řeší kurátoři etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním. V druhé řadě jsem se zaměřila na metody a postupy, které kurátoři využívají při práci s těmito dětmi a jsou efektivní. V poslední řadě jsem se zabývala postojem a názory kurátorů k práci s problémovými dětmi.

V rámci kvalitativního výzkumu se uskutečnilo 5 jednotlivých rozhovorů s kurátory napříč krajem. Výzkumem zaměřeným na etické aspekty práce kurátora bylo zjištěno, že v této oblasti se často vyskytují různé etické otázky a dilemata. Jedním z nejzávažnějších problémů, který kurátoři označili bylo dilema spojené se zásahem do rodinného systému odebráním dítěte. Další etický problém, se kterým se kurátoři v praxi potýkají je rozhodování, či zájmy upřednostnit, zda klienta samotného, nebo jeho rodiny. Takový problém může být velmi složitý a vyžaduje orientaci v metodách a postupech. Nedostatek odborníků a vhodných zařízení pro děti s problémovým chováním bylo označeno dalším velkým problémem v Karlovarském kraji, který negativně ovlivňuje kvalitu práce kurátorů. Tento nedostatek může vést k nestandardním postupům a komplikacím v práci s klienty. Dále bylo identifikováno dilema mezi kvalitou práce a počtem klientů. Napětí mezi potřebou poskytovat

individuální péči každému klientovi, přitom stíhat byrokratickou činnost s ohledem na vysoký počet čekajících klientů se ukázalo také jako velmi obtížné.

V druhé oblasti výzkumu týkající se metod a postupů, které kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní, se ukázalo následující. Rozhovor s dítětem a jeho rodinou je základní, ale klíčová součást práce kurátora, která mu umožňuje porozumět konkrétní situaci a potřebám dítěte. Sociální šetření slouží také k získání informací o životní situaci dítěte, avšak se poskytuje přímo v jeho přirozeném prostředí. Na základě získaných informací lze vyhodnotit situaci dítěte a vypracovat individuální plán ochrany, a případně navrhnout vhodná výchovná opatření. Vyhodnocení a individuální plán je nezbytné aktualizovat s ohledem na situaci dítěte. Následně jsou tyto nástroje klíčové při práci kurátora pro úspěšné řešení životní situace ohroženého dítěte a jeho rodiny a poskytnutí optimální pomoci.

Třetí oblast výzkumného šetření poskytla hlubší vhled do postojů a názorů kurátorů k práci s problémovými dětmi. Kurátoři s těmito dětmi nejčastěji řeší záškoláctví, užívání návykových látek, páchání trestné činnosti a psychické potíže. Přestože se jedná o děti, které ohrožují jsou také ohrožené. Kurátoři se domnívají, že příčiny problémového chování mohou pocházet z rodinného zázemí. Kuratela jako profese zaujala jednotlivce svým širokým spektrem činností, kdy tuto práci si zvolili také z důvodu toho, že cítí potřebu pomáhat druhým. V takových pomáhajících profesích se objevuje vysoké riziko podlehnutí syndromu vyhoření. Z odborného hlediska se ukazuje supervize užitečným nástrojem, který může pomoci reflektovat vykonávané činnosti a prevenci vyhoření, přesto většina kurátorů vnímá supervizi jako zbytečnou ztrátu času.

Z výzkumného šetření nelze udělat nějaké obecně platné závěry, nicméně tato diplomová práce potvrzuje důležitost etických aspektů při práci s problémovými dětmi a mládeží z pohledu kurátorů pro děti a mládež Karlovarského kraje. Při práci s těmito klienty je nutné ctít princip přístupu založeného na potřebách dítěte, princip participace a zplnomocnění dítěte a princip odpovědnosti kurátora za koordinaci případu. Kurátoři mají odpovědnost za ochranu práv a zájmů dětí a musí jednat v souladu s právními normami, etickým kodexem i vlastní osobností. Celkově lze konstatovat, že práce kurátora je náročná profese z profesního i etického hlediska, kdy se ukázalo, že zahrnutí teorií, metod a postupů sociální práce, dále znalostí z jiných vědních oborů

a disciplín, mezi, než patří psychologie, etika, právo a podobně, stejně tak pojetí vlastní osobnosti do řešení obtížných situací klientů je podstatné pro poskytování adekvátní a kvalitní péče problémovým dětem a mládeži v Karlovarském kraji.

Seznam použitých zdrojů

- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0917-5.
- ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.
- FISCHER, Ondřej a MILFAIT, René. *Etika pro sociální práci*. 2. vyd. Praha: Jabok, 2010. ISBN 978-80-904137-8-8.
- HELD, Virginia. *Etika péče: osobní, politická a globální*. Praha: Filosofia, 2015. ISBN 978-80-7007-447-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HENRIKSEN, Jan-Olav a VETLESEN, Arne Johan. *Blízké a vzdálené: etické teorie a principy práce s lidmi*. SCAN. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-85834-85-5.
- HOLASOVÁ, MALÍK, Věra. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*, Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.
- HRICOVÁ, Alena a ONDRÁŠEK, Stanislav a URBAN, David. *Metodologie v sociální práci*. Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-3636-0.
- HUTYROVÁ, Miluše. *Děti a problémy v chování: etopedie v praxi*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*, Praha: Triton, 2018. ISBN: 978-80-7553-414-9.
- JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Recenzované monografie. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-534-9.
- KOHÁK, Erazim. *Svoboda, svědomí, soužití: kapitoly z mezilidské etiky*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-35-0.

- MACELA, Miloslav. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-481-4.
- MAROON, Istifan. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0180-9.
- MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2.
- MATOUŠEK, Oldřich a KŘÍŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Strategie a postupy v sociální práci*. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1952-1.
- MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
- MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2012. ISBN 978-80-86057-78-1.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*, Praha: MPSV, 2016. Neprodejně.
- NAVRÁTIL, Pavel a JANEBOVÁ, Radka. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-038-2.
- NEČASOVÁ, Mirka. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2673-1.

PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-1338-5.

PEMOVÁ, Terezie., Ptáček Radek., *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*, s. 121-123.

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. Antropologie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.

MUSIL, Libor. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...“: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

ŠTIKOVÁ, Gabriela a ŠENKOVÁ, Dominika a BELICOVÁ, Marcela. *Fenomén dítěte v systému, aneb, Teorie a praxe náhradní rodinné výchovy*. Praha: Yourchance, 2020. ISBN 978-80-906954-6-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

Zákony

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Rodinné právo, ochrana dětí, registrované partnerství*, Úplné znění. Ostrava: Sagit, 2022. Podle stavu k 14. 2. 2022. ISBN: 978-80-7488-520-4.

Časopisy

NAVRÁTILOVÁ, Jitka. Využití capability přístupu při posouzení dětského well-beingu. *Sociální práce/Sociálna práca*, Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání sociálních pracovníků. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 6/2018, s. 65-77. ISSN: 1213-6204 6/2018.

NEČASOVÁ, Mirka. Mezinárodní etický kodex sociální práce – principy. *Sociální práce/Sociálna práca*. Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání sociálních pracovníků. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 4/2004, s. 31. ISSN: 1213-624.

Internetové zdroje:

Projekt „Podpora procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji III“. *Akční plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na rok 2024*, s. neočíslováno. [citováno 2024-3-20]. Dostupné na: https://www.google.com/search?q=s%C3%AD%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD+slu%C5%BEeb+pro+d%C4%9Bti+a+jejich+rodiny+v+Karlovarsk%C3%A9m+kraji+2024&sca_esv=100a8d72724cfbcd&rlz=1C1AWUC_enCZ915CZ915&sxsrf=ACQVn099T55llyL3QPis3l8KbjRf_eRTtA%3A1711204794981&ei=uun-Zd_FO8Cwi-gPg_yl6AQ&udm=&ved=0ahUKEwjfisXPzoqFAxVA2AIHHQN-CU0Q4dUDCBA&uact=5&oq=s%C3%AD%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD+slu%C5%BEeb+pro+d%C4%9Bti+a+jejich+rodiny+v+Karlovarsk%C3%A9m+kraji+2024&gs_l=egxnd3Mtd2l6LXNlcnAiSXPDrCWl3bDoW7DrSBzbHXFvmViIHBybyBkxJt0aSBhIGplamljaCByb2RpbngdiBLYXJsb3ZhcNrw6ltIGtyYWppIDIwMjRIAFAAWA BwAHgAkAEAmAEAoAEAqgEAuAEDyAEA-AEBmAIaoAIamAMakgcAoAcA&scient=gws-wiz-serp.

Biologické centrum AV ČR, v. v. i. *Povinnost! Co tím Kant myslel?* Youtube, mluví doc. Jakob Sirovátka, Dr. phil., publikováno: 29. 10. 2014, [citováno 2024-3-15]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=7moGVECzQBQ>.

MAČIČKOVÁ, Z. *Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Karlovarském kraji, Drogová problematika v kontextu ohrožených rodin a dětí. 11/2018*. MPSV: Praha 2018. [citováno 2024-03-20]. Dostupné na: <https://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>.

Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, *F91 Poruchy chování*. Online. In: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí platnost od 1.1.2023. Praha, 2023. [citováno 2024-1-23]. Dostupné na: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F91>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany dětí*. Online. In: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Praha, 2024. [citováno 2024-1-20]. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*. Online. In: Příručka pro profesionální agendu a

odměňování zaměstnanců. Praha, 2024. [citováno 2024-1-20]. Dostupné na: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006. citace.

NEČASOVÁ, Mirka. a kol. *Využití vybraných etických teorií v praxi sociální práce*, in: SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNA PRÁCA, č. 3, roč. X, 2010, [cit. 2024-03-15], ISSN: 1213-6204 [pdf]. Dostupné na: <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2010-3.pdf>, str. 78.

ŠIMEK, Vojtěch. *Morální odpovědnost*, In Youtube, [online], [citováno 2024-03-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VILnBF7lcvU>.

Seznam příloh

1 Příloha: rozhovor s paní A

Charakteristika

Paní A, věk: 45, dosažené vzdělání: Bc., DiS., délka praxe na kuratele: 24 let

Označení

K: kurátor pro děti a mládež, V: výzkumník

Přepis rozhovoru

- 1) Jaké řeší kurátoři v Karlovarském Kraji etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?

V: „*Máte za sebou nějaké základy etiky během studia nebo jste studovala etiku na VOŠ/VŠ?*“

K: „*V obou případech a vždycky to bylo třeba jen jeden semestr. Nebylo to zaměřený na to.*“

V: „*Takže povědomí máte? Základy?*“

K: „*Ehm, no.*“ (kurátorka se nejistě usmívá)

V: „*Co si představujete pod pojmem etika tady při práci kurátora?*“

K: „*Tak jako asi každéj je srozuměnej, jak se má chovat ke klientům, jak má přistupovat ke klientům, jakým způsobem s nima jednat, někdy to nejde. Ale většinou si představuju to bejt slušný, trošku se k nim vcítit se do nich, nějakou empatii, ehm, vcítit se do toho, jak žijou, jaký maj prostě problémy, ne to řešit rázně, ale zkusit se jim jakoby pomoc jakýmkoliv způsobem, buď neziskovkou nebo něčím, zkusit to, jestli to vůbec půjde, jestli ne, zkusit se do nich zase vcítit. Někdy máme ty zkušenosti, že ti klienti toho využívají.*“

V: „*A zneužívají. Bohužel to znám.*“

K: „*Přesně tak no.*“ (přikyvuje)

V: „*Považujete etiku za důležitou součást profese? Proč?*“

K: „Určitě ano. A myslím si, že v naší práci sice máme klienty, který tomu asi moc neocení, ale zase, když se potom jde k soudu nebo v jednání s různými institucemi, v návštěvě ústavů a podobně, tak by člověk měl vědět, co si může dovolit, co nemůže, jak má jednat. I v zájmu toho klienta, aby to působilo, co nejlépe jako na to, čeho chceme dosáhnout.“

V: „Ehm. A teďka se teda dostaneme k tomu, **jaký řešíte etický otázky, co jako nejvíc tak je pro Vás dilematický?**“

K: „To si myslím, spíš tak, dilematický. No většinou je to u toho, když se člověk chce rozhodnout skrz nějakou velkou věc jako je třeba ústavní výchova, odebrání dětí, podání trestního oznámení a podobně tyhle ty věci většího rázu. Jestli už jsme udělali všechno, jestli ještě nedat šanci, já většinou jako mi přijde, že dávám furt šanci, šanci, šanci, jo, ale pak už to prostě bouchne jo, takže tady v tom.“

V: „Takže kdybychom to měly pojmenovat, tak to odebrání, neodebrání, podat trestní oznámení, ještě něco Vás tam napadne?“

K: „Ano tady to. “

V: „Napadne Vás ještě něco, nebo třeba celkově nad čím tady přemýšlíte, co je problematický“

K: „Ehm. Někdy mám jestli se tam třeba neděje ještě něco jinýho, jo, že člověk prostě mmá řešit neomluvenou absenci a teď jako vidí to dítě, že úplně grázlík není anebo, že ty rodiče to omlouvaj a prostě člověk se zamejšlí nad tím, co by tam ještě mohlo bejt. To je už spíš takový postižení naše si myslím.“

V: „Takže otázka, jestli ještě vůbec **pokračovat v té spolupráci**, že jo?“

K: „Ehm jo, ano. Myslím tím, jestli to nechat bejt anebo prostě založit spis anebo ještě si je třeba pozvat a já nevím třeba za půl roku si znovu vyžádat zprávu, jestli to tak je nebo není, navštívit je nebo si je pozvat sem na úřad.“

V: „Já teda to mám taky stejně, že prostě fakt kolikrát nevím, že to může být totální hloupost, že se děti někde opili, ale taky to může být zároveň nějaký skrytý problém a potom nevím ty jo, tak mám to ukončit, samozřejmě mám hodně práce, takže to ráda ukončím, ale stejně se to třeba ten problém do půl roka, roka vrátí. A člověk si to najednou uvědomí, aha, takže tam skutečně problémy byly, klienti lhali.“

K: (příkyvuje, že chápe, má to stejně) „No přesně, anebo, jestli říkají pravdu, jestli jako proč to dělá, proč teda krade nebo proč to udělali, proč utíká z domova. Rodiče říkaj no to je grázlík ten nám utíká z domova, dítě tvrdí ne oni mě mlátí a zase my na ně nic nemáme jo ty rozpory, když tam jsou třeba mezi dítětem a rodičema, tak člověk

neví, komu má teda věřit. Jo, na jakou stranu se teda přiklonit? To samý mám třeba se školou, škola řekne on nechodí, máma ho neomlouvá, maminka přijde ke mně a já jim tam omluvenky nosím, od lékaře mi to nedají a jako je to takovej zamotaněj, začarovanéj kruh, když prostě ještě je tam jiná organizace, která viz ta škola a něco si vymyslí a rodiče taky a vypadají důvěryhodně, že by to tak opravdu mohlo bejt. Pak je otázka, když jim uvěříte a je to zklamání.“

V: „Já to tak mám teda taky po skoro třech letech praxe. Člověk v sobě musí mít neustále nějaký optimismus a pozitivní naladění, protože jinak byste to dělala hrozně, dělat byste to nemohla.“

K: „No to nejde, to je tak jako nechci říct depresivní, ale prostě tam není nějakěj ehm... my jsme měli psát příklad dobré praxe jo, a já si říkám kolik jich tak asi člověk za ty roky praxe může mít, tak možná tři? To prostě není, i když se prostě zdá, že jo dobře dítě vystoupí z ústavu a půjde pracovat nebo, že tu školu dokončí, jenže jakmile se vrátí do toho zázemí, kde byly ty děti, tak většinou se to hned svrhne.“

V: „Hned selže?“

K: „Jo přesně hned svrhne, vrátí se to tak jak to bylo.“

V: „S tou dobrou praxí to je taky takové ošemetné téma musím říct. To je jako my jsme vystudovaný, chodíme na různý školení a mám to odvádět, co nejlíp, ale to prostě nejde, to by se člověk zbláznil, kdyby každý ten případ, kdybysme toho měli alespoň miň třeba deset klientů jako neziskovky...“

K: „Jo přesně, tak jim dělám třeba kalendář, tak s nima prožívám to, co je potřeba, na tohle fakt není čas no. Kdybysem měla každý mamince připomínat, že má jít k doktorovi nebo prostě napsat omluvenku, zaplatit nájem, to jako nejde.“

V: „Super, děkuju. Další otázka. **Jakou teda etickou oblast považujete za zásadní? Kterou nejvíc řešíte?**“

K: „No odebrat, neodebrat tohle nejvíc no.“

V: „**Řešila jste někdy více etických dilemat najednou? Pokud ano, tak jaké?**“

K: „Ono se to prolíná, jednou odebrat, neodebrat, jednou trestná činnost. Když je to jako něco malýho jako trestná činnost, tak to je něco jinýho. Pak, když se vám kluk rozjede pak jsou v tom drogy a fakt je to o tom právě ta důvěra. Věřit, nevěřit? Komu rodičům, dítěti? A spíš jako ještě, co by se mohlo vymyslet. Dobře máme neziskovky a pak jako těch moc organizací není jako ohledně toho umístit dítě na detox a podobně. Jo nebo psychiatrický máme klienty, je spousta psychiatrickejch, že jo a zase nám píše škola, jak je to dítě strašně zlobivý, ať s tím něco děláme, ale ono

v podstatě není kam. My tu máme neziskovku, středisko výchovné péče, a pak když potřebujeme nějakýho psychologa, psychiatra, tak není kam. Je to spíš o tom udělali jsme všechno proto, obvolali jsme všechno, vyzkoušeli jsme všechno a umístit, neumístit nebo ještě dát šanci. Vždyť vlastně skoro nic nedělá, může bydlet doma, jo, ale nejvíc asi ohledně toho, když už se jim jedná o to, že jim změníte život tím umístěním.“

V: *„To je největší zásah, že?“*

K: *„Jo, hm.“*

V: „A jak řešíte takový situace, když nevíte jak dál a co dál?“

K: *„Asi se zeptám kolegyní třeba, když máme poradou, tak uděláme takovou supervizičku nebo jak to mám nazvat. Nebo se zeptám vedoucí. Spíš jako já abych se sama ujistila pro svůj klid, abych z toho spala, že jo takhle by to šlo. Ne si nechat jako poradit, udělej tohle, tohle, jako aby to za mě někdo dělal, to ne, jako spíš udělala jsem tohle, tohle, tohle a asi se o tom poradit no.“*

V: *„Musím říct, že tento přístup mi přijde přínosnější než supervize. Také se většinou radíme v rámci kolektivu.“*

K: *„Jo, hm. Supervizi nemám ráda, přijde mi právě pokud si máme popovídat, samozřejmě, když někdo má problém a potřebuje si to jako vyříkat měli jsme tady situaci, že kolegyně měly mezi s sebou konflikt a potřebovaly si to vyříkat před někým, což mně přijde úplně... radši si to vyříkám sama osobně než s někým a v klidu a jinak než tady pod nějakým vedením, tak to mi přijde úplně to... Kdykoliv jsme měli nějakou supervizi a zeptali se nás jak se ráno cítíte? No tak asi jak se cítím? Nechci tu být a musím tu být. Jo, protože prostě musíme mít tu supervizi, takže proto.“*

V: *„Takže to nebývá pro Vás přínosný?“*

K: *„Ne vůbec jako, ztráta času, sedíte tam, povídáte, kvokáte a stejně se dostaneme k tomu, že jedna z nás začne povídat o nějakým případu a ten se tam rozebere, takže si jako v podstatě pomůžeme v tom případě. Ale není to o tom, jakože bysme se potřebovali tmelit. Měli jsme tady jakože jsme se někde sešli a tmelili jsme se jinde.“*

V: „A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?“

K: *„Ehmmm no, jak moc mu ovlivníte život, a řešit, jestli negativně nebo pozitivně, takže se snažím hledat v tom to pozitivní, a i když je tam třeba nějaká negativní stránka, že neuvidí rodiče nebo, že to třeba bude dlouhodobě, tak furt se snažím prostě na tom hledat něco pozitivního pro to dítě třeba jakou bude mít budoucnost a podobně.“*

V: „Jo, super, super. **Co Vám teda pomáhá při řešení obtížných situací?** Tak to už jste asi tak říkala třeba to probrat s kolegyněmi?“

K: „Ehm, určitě no s kolegyněma. Nebo máme jednu kolegyni na kraji, tak třeba když to bylo hodně jakože to třeba zaváňelo tím, že tam byli stěžovatelé, rodiče a tak, tak spíš se třeba poradit s krajem. I když je nemáme moc v lásce ohledně kontrol že jo (směje se). Ale obecně asi ano, ale zase zkušenosti jsou takový, že by úplně poradili to taky ne, spíš odkážou jo na to, jak to má bejt, takže spíš tady s kolegyněma, vedoucí, něco si o tom načíst, s někým se poradit popřípadě s nějakou spolupracující osobou ředitelem školy, neziskovkou nebo se střediskem výchovný péče, psychologem, s tím kdo má na starosti to dítě nebo tu rodinu.“

V: „**Takže poradit se i s odborníky mimo OSPOD?**“

K: (příkyvuje)

V: „**Co Vám znesnadňuje řešit obtížné situace?**“

K: „V rámci rodiny se většinou stává, že rodina nechce spolupracovat. Nemůžeme je najít, nemůžeme je kontaktovat. Někdy si připadám jak honící psi nebo jakože tady děláme policejní práci, kdy máme hledat nějakou rodinu a nevíme, kde a nic k tomu nemáme, datum narození, bydliště nic, prostě jméno a hledej si, tak tohle. Nedostatek informací třeba od toho, co to chce řešit třeba škola anebo teda to, že máme nedostatek odborníků. Máme zde jednoho psychiatra, kterej je plnej. A nemáme prostě žádný takovýdle zařízení, když potom voláme do Plzně, vyloženej jako už do nemocnice, taky to tam nemaj, jedou v nejzazším problému anebo se nám stalo, že ty rodiče byli domluvený, přivezli dítě oni je odkázali zpátky na nás. Dříve jsme měli spoustu nevyřešených situací se školou, protože škola měla vždycky to, že obraťte se na OSPOD. A my jsme vždycky jako říkali, jak jako na OSPOD zázraky neplníme.“

V: „Když pak nejsou ty návazný služby, tak my jsme spíš nejenom takový zprostředkovatelé.“

K: „Přesně tak. No a měli bysme tak bejt, my už jsme tady jenom kvůli tomu papírování.“

V: „Prostě úředník, i když to zní smutně, nesnáším, když by mi tak někdo řekl, ale je to tak.“

K: „Přesně. Je to úplně jiný než před třeba 20 lety.“ (směje se)

V: „No a vy zrovna máte to porovnání!“ (smějeme se)

K: „Jo je to úplně jiný. Dřív se třeba víc jezdilo, měli jsme třeba víc soudů, víc trestný činnosti. Jenže teď se třeba všechno víc dává na přestupky a všechno se kumuluje a

sesumíruje. Neříkám, že toho je málo, jsou jiný věci, dřív byla třeba víc prostituce u nás a trestná činnost (krádeže, loupeže) a teď mi to přijde, že to jsou ty vychytralejší trestný činnosti anebo teda, když jsou méně inteligentní klienti, tak teda taky krádeže a tak, ale jejich málo, a to se dává na přestupky. Kumuluje se to takhle. A teď spíš se jako řeší ty psychiatrický problémy mladších a mladších dětí. A dřív co no, tak dřív se šlo na výslech, prošlo se trestním řízením pak byl soud a prostě všichni jsme o všem věděli. A teď je to o tom, že my se kolikrát nic nedozvíme. Musí být ta spolupráce nastavená. Teda s naší policií se to nastavilo dobře s nemocnicí se všema, takže jde asi vždycky o to, jak to člověk nebo ta organizace nastaví. Přijde mi, že neziskovky, no jsou, úplně nevím, jestli jsou někdy k něčemu, no někdy asi jo někdy ne. Spíš k rodinám, co třeba potřebujou fakt pomoc, samoživitelky matky a tohle. Nemyslím si, že úplně s mojí trestnou činností a s tím, že kluk nechodí do školy mi jako pomůžou. Dobrý na tomhle je, že jim zavoláte a oni jedou za tou rodinou, nám někdo zavolá a my třeba zrovna nemůžeme. Maximálně jo udělám tohle a zavolám Vám zpátky, tak tohle jo, ale úplně asi v trestný činnosti asi ne, ale jinak pomáhají taky, ale je to jiný, než to bývalo. Dřív SASky nebyly, teď se na všechno využívají, a proto jsme my víc byli v terénu.“

V: „Používáte Etický kodex jako podpůrný prvek při řešení nějakého dilematu? Opíráte se o něj v praxi?“

K: „Asi nee jako prostě vím, že je, vím co tam je, respektuju to. Asi se tak člověk chová jako normálně přirozeně svým způsobem. Ale, že bych si ho jako... no není potřeba. Teď přemýšlím, co bych si z toho jako vzala a pročtla.“ (rozhovor byl na 10 minu přerušen s ohledem na příchod klienta do kanceláře kurátorky)

V: „Používáte etické teorie jako podpůrný prvek při řešení problému?“

K: (kurátorka udiveně kouká)

V: „Jak jste říkala, že jste měla základy etiky ve škole, tak existuje třeba utilitarismus, deontologie...“

K: „Neříká mi to nic, takže nepoužívám.“

V: „Půjdeme dále. Při řešení případu dáváte přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice?“

K: „Asi to skloubím. To jako nejde úplně říct, že, nepřipadám si, že bych byl úplně zkušená jako zkušenosti člověk má, ale, že bych se řídila jen intuicí to ne. To určitě ne. Tak intuici můžu mít jako třeba, že se tam něco děje, ale většinou je to podle pravidel a metodiky, takže nemůžu si tady nic vymyšlet no.“

V: „*Stává se někdy, že při řešení obtížných situací raději vyčkáte, jak se situace vyvine nebo zasahujete ihned?*“

K: „*Spíš vyčkávám.*“

V: „*Popište, zda upřednostňujete některé případy před jinými?*“

K: „*Asi aniž bych si to uvědomovala, tak dávám některým případům přednost. Asi spíš takový ty dlouhodobý případy nebo děti od malička jo jsou prostě v ústavu u nich určitě jo.*“

2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?

V: „*Podle čeho posuzujete, zda se jedná skutečně o dítě/mladistvého s problémovým chováním?*“

K: „*Tak většinou nám přijde nějaký podnět ze školy, od policie nebo přijdou rodiče. Takže pak se vyhodnotí, jestli to teda...Vždycky si je pozvu, mluvím s ním nebo tam chodíme a pak člověk vyhodnotí, jestli teda opravdu jo nebo ne, a právě záleží zase na okolnostech například vyžádání zprávy ze školy, hovoření s rodiči nebo se známými nebo se sousedy. Taky prostředí, ve kterém žije, komunitě. Taky už víme, že jo, že támhle jsou takový a takový a tam je větší pravděpodobnost, že tam je opravdu nějaký problém.*“

V: „*Jaké metody a postupy využíváte při práci s dětmi?*“

K: „*Takže rozhovor, sociální šetření, pohovor. Postupy no jakože si je pozveme, provedeme pohovor. Potom můžou být nějaký výchovný opatření naše nebo soudní...ehm.*“

V: „*Vyhodnocení a IPOD taky?*“

K: „*Jojo, tohle taky určitě taková klasika.*“

V: „*Potom tady mám otázku, popište, jakým způsobem pracujete s klienty?*“

K: „*Asi podle toho, kdo to je, co to je (směje se), čeho se to týká. Protože třeba, když jsou to dlouhodobí klienti, tak už víme, že třeba si můžeme dovolit -Žaneto vy jste tam nebyla! (důraznější tón) jako přísněji, ale nechci říct s kamarádským podtextem, ale že už taky ví, že úplně jako tady jsem ti dala šanci, a tak to teď už konečně udělej. A samozřejmě, když vidím i ten přístup to je případ od případu, rodič od rodiče. Přijde rodič já nevím dítě mu někde zkolabovalo, tím že bylo opilý, a přijde mladej namachrovanej, že věděl, že pil a jako to, tak tam dávám spíš úřednickej přístup. A*

samozřejmě, když vidím, že přijde chudák babi, která má dítě v pěstounce a neví si s ním rady, no tak člověk se snaží být spíš empatickejší, snaží se pomoci takový rodinnýho tipu nebo nevím, jak to mám nazvat.“

V: „Jak říkáte, že když se něco třeba ve škole stane a hned mezi dveřma je to hrozný frajír, úplně ignor, tak už taky hnedka na sebe nebo jako mám tendenci zvýšit hlas a nějak ho umravnit.“

K: „No, tak, tak, a že teda tady se bude poslouchat.“

*V: „Ale, když je to holčička křehká, nooo jsem se támdle porvala, a když je to poprvé, tak člověk je na ni takovej empatickejší jak jste říkala.“ (kurátorka přikyvuje, usmívá se) „**Poskytujete služby a pomoc, která je podle Vás dostačující?**“*

K: „Ehm, nevím, jestli moje služby jsou dostačující. Ale většinou je přeposláme jinam. Dáváme jim to poradenství a těch služeb tu moc není, takže nevím, jestli je to dostačující. Když je to pro ně nedobrovolně, tak asi pro ně jo, pro ně je dostačující, že tam je dohled a chodíme tam a je tam neziskovka a radši by něco míň. Ale někdy my bysme potřebovali trošku víc no.“

*V: „**Jsou Vaše metody a postupy v souladu s Vaším vnitřním nastavením?**“*

K: „No asi jo. Jako takhle papírování s vyhodnocením s tím úplně nesouhlasím. Protože někdy se to může vyvrbit tak, někdy tak, a prostě, než tam vyplním dvacet otázek, tak mi to přijde nevím no, že ztráta času, ale nevím, zbytečný. Takže s některýma ne.“

*V: „**Realizujete jenom takový postup, který vychází z pravidel organizace?**“*

K: „Asi ne, člověk improvizuje. Samozřejmě, že z toho vycházet musím, ale může se najít i něco jinýho.“

3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s cílovou skupinou?

*V: „**Co Vás jako první napadne, když se řekne problémové dítě, problémový mladistvý?**“*

K: „Mladistvý krádež a záškoláctví. Problémové dítě teďkon prostě výchovné problémy ve škole, psychického rázu většinou teda.“

*V: „**Jak byste popsala cílovou skupinu dětí, se kterou pracujete?**“*

K: „Zlobiváci. (smějeme se) A jako věkově nebo?“

V: „Celkově, co Vás napadne, i obecně.“

K: „Prostě problém. Právěže v minulosti to byla třeba trestná činnost opravdu ta prostituce. Měli jsme tu nějaký gang holek, který jezdili k Vám do Chebu si vydělávat hodně, tak to bylo dřív. A teď kon to opravdu máme spíš ty nechci říct drobnosti, jakože volaj ze školy, že teda je tam podnapilý... Přijde mi, že řešíme každou blbost, když to, tak řeknu. Cigaretový a ty nikotinový polštářky řešíme jo. Elektronická cigareta se našla ve škole. Jo řešíme prostě každý sprostý slovo, každá urážka. Přijde mi, že si může něco řešit škola sama, tak v tomhle tom. Jinak samozřejmě jsou... teď máme víc děti psychiatrického typu, jakože nárůst oproti minulosti.“

V: „Takže taky řešíte i kratom u dětí?“

K: „Jo. Teď prostě během 14 dnů jsme měli nebo já v mém rajónu 4 případy třeba z nemocnice, jakože volali, právěže měli podezření na HHC. Nebo holka si dala energetik zkolabovala, a právěže tam je zase něco víc jo ono to nebylo tím, ona přestala jíst, takže to není úplně výchovný. Takže jsme ji odkázali někam jinam. No, proč přestala jíst? Pan doktor jí řekl, že, má nadměrnou nadváhu. No tak asi jak v pubertě to není moc dobrý. Takže se to k nám na OSPOD dostalo právě přes tu nemocnici. Jako jo holka určitě i něco bere a tak. A ve finále je holka nešťastná, takže zase psycholog, psychiatr. A všechno se odvíjí... no možná se na to v té společnosti na to jako svaluje všechno, že to je prostě psychickýho rázu. No děti nechtěj, tak tendle ten prostě nechce chodit do školy, protože byl covid, protože bylo tohle a oni jsou z toho psychicky... Jo, že všechno se svaluje na to, že to je psychickýho rázu, že to je prostě tak společensky daný. A víc asi máme psychiatrických dětí a mladší a mladší děti.“

V: „Taky to u nás často řešíme, že je nárůst psychicky slabších dětí. Třeba za mě na základce se stalo, že se jedna holka řezala žiletkou, byl to trend. Já nevím, jestli dneska je to třeba téma sociálníma sítěma, ale dnes je těch případů strašně moc, co so holkama řešíme. A druhá věc je, že nejsou ty odpovídající služby, jak jste to říkala. Tady pro ty psychický problémy... **A kolik máte v současné době klientů? Víte nějak tak přibližně?“**

K: „Noo nevím, v současnosti je to vždycky, tak okolo 25.“

V: „Jaké druhy problémového chování u dětí řešíte nejčastěji?“

K: „To je to, co jsem říkala to psychiatrický, psychický, ehm, většinou to vzejde buď od rodičů nebo ze školy, že se o tom dozvíme. Psychickýma myslím to, že řvou, jsou agresivní, nejvíc agresivita na školách a doma. A ještě neomluvené hodiny.“

V: „Popište, co bývá podle Vašeho názoru nejčastěji příčinou výchovných problémů?“

K: „Tak absence a tak, tak rodinnýho. Málokdy to mám tak, že prostě rodiče neposílají a podobně. Ale celkově asi z rodiny.“

V: „Domníváte se, že obsah Vaší práce může opravdu pomoci ohroženým dětem a mládeži?“

K: „Já myslím, že jo.“

V: „Proč jste si zvolila činnost kurátora jako profesi?“

K: „Přišla mi atraktivnější. Já jsem tenkrát mohla jít na dávky na sociál na to teď je to úřad práce anebo na kurátora, takže jsem si vybrala tohle. Myslela jsem si, že se někdy někde dostanu a nebudu jenom sedět v kanceláři.“

V: „A vnímáte to jako atraktivní, jakože to mělo prestiž to povolání, že to tenkrát něco znamenalo?“

K: „Ne, přišlo mi to z té nabídky zajímavý jako svým spektrem, soudy jo, policie, ústavy...“

V: „Popište, zda Vás práce kurátora baví, naplňuje? Baví Vás to ještě?“

K: „Jo, baví. Nevím, jestli mě to ještě naplňuje, už to asi tolik neprožívám.“

V: „A co Vás motivuje k tomu, abyste pokračovala ve své profesi?“

K: „Asi, že nemám jiné zaměstnání. (směje se) Ne baví mě to, zatím mě to baví. I když tady není žádný příklad z dobré praxe nebo se furt člověk dostává zpátky na nějaký problém nebo Vám to někdo opravdu znepríjemní nebo zase není ústav a teď máte obvolávat 40 ústavů, protože potřebujete umístit dítě...“ (rozhovor byl na chvíli přerušen pracovním telefonátem) „...x papírů pro kraj nebo pro ministerstvo nebo, když si někdo něco vymyslí a chtějí to mít hned okamžitě. Tak to si vždycky říkám ty jo to fakt jako na to nemám čas anebo, když je to furt dokola. Prostě si říkáte, tak ta rodina už se zvedla a ono to prostě za měsíc za tři měsíce přijde znova, tak už si říkám, tak na tohle já už fakt nemám sílu jo... Prostě je to potřeba a baví mě to prostě.“

V: „Jste spokojená s kvalitou Vaší odvedené práce?“

K: „To doufám. (směje se) Ono se to někdy nedaří, protože Vám do toho někdo hází vidle, ale jako viz právě to sehnat vhodného psychiatra, psychologa a ústav. To je prostě nadlidský výkon.“

V: „Čelila jste někdy syndromu vyhoření? Že už jste tady toho měla tak dost, že už byste chtěla i odejít?“

K: „Nevím, jestli úplně to byl syndrom vyhoření. Někdy si vyloženě říkám a fakt končím, tohle už fakt nedávám, vždyť tady fakt není nic pozitivního. Jestli to někdy bylo, tak jsem si to nepřipouštěla.“

V: „Máte možnost užívat supervizi ve své práci? Přejde Vám to užitečné?“

K: „Máme, máme. Teďkon zrovna máme povinnou nebo už zase ne. Jednou to máme povinný, pak to nemáme povinný. A teď se o tom zase začalo bavit, že jo. A nepřejde mi to užitečný. O tom už jsme se bavily.“

V: „Tak takhle by to bylo všechno, jestli ještě nemáte něco na doplnění, tak Vám děkuju za rozhovor.“

2 Příloha: rozhovor s paní B

Charakteristika

Paní B, věk: 48, dosažené vzdělání: Bc., délka praxe na kuratele: 20 let

Označení

K: kurátor pro děti a mládež, V: výzkumník

Přepis rozhovoru

- 1) Jaké řeší kurátoři v Karlovarském Kraji etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?

V: „*Máte za sebou nějaké základy etiky během studia nebo jste studovala etiku na VOŠ/VŠ?*“

K: „*Na vysoký škole.*“

V: „*A jakou to bylo formou?*“

K: „*Celej semestr, pak byl ještě seminář.*“

V: „*Takže větší povědomí máte o etice?*“

K: „*Joo asi jo.*“

V: „*Co si představujete pod pojmem etika tady v práci kurátora?*“

K: „*Etika přístupu ke klientovi a to specificky.*“

V: „*A v čem specificky myslíte?*“

K: „*Ehm, tak třeba diskrétnost. Já nevím, vcítění se, že jo nějakým způsobem. Ehm hájení zájmů těch klientů především teda. Mlčenlivost.*“

V: „*Považujete etiku za důležitou součást profese? Proč?*“

K: „*Určitě. No tak vzhledem k tomu, že nikomu asi není příjemný, když sem musí na úřad přijít s dítětem, který buď páchá trestnou činnost nebo má nějaký závadový chování, tak jakoby člověk se k nim musí chovat opravdu nějakým způsobem, že jo.*“

V: „*Jo děkuju, ted'ka se teda dostaneme k tomu důležitýmu, jaký řešíte etický otázky, co jako nejvíce řešíte nejčastěji?*“

K: „*Tak ty zájmy jsou hodně jako se řešej, protože ono občas no... v polovině případů je otázkou, jestli hájit zájmy dítěte nebo rodičů... jo je to tak půl na půl. Protože v momentě, kdy teda já zjistím, že se to hájení zájmů dítěte míjí účinkem, a že to dítě*

si prostě bude dělat, co chce a nebude respektovat ty pravidla, tak v tu chvíli přemyslím teda o tom, že začnu chránit ty rodiče.“

V: „Takže to je takový nejčastější dilema? Nebo co tady ještě řešíte? Nějakou etickou oblast?“

K: „Já myslím, že tohle je asi nejčastější.“

V: „Nebo nějaký dilemata ohledně odebrání dětí? To zas tak často neřešíte?“

K: „Ehm, tak, odebrání dětí u nás funguje spíš tak, že pokud ty rodiče s tím souhlasí, tak si podávají návrh sami. Snažíme se, aby si to podávali ti rodiče.“

V: „Takže jaké etické otázky považujete za zásadní? Tak to asi zase ty zájmy, že?“

K: „Ano zájmy. No to je u každého případu jiný, specifický.“

V: „Řešila jste někdy více etických dilemat najednou? Pokud ano, tak jaké?“

K: „Já myslím, že ne.“

V: „A jak řešíte takové situace, když už teda nevíte, jak dál a co dál?“

K: „Bud' to si sedneme s kolegama, že jo a nějakým způsobem si to zkonzultujeme, navrhneme řešení. Anebo se dělá případová konference, kde se sejdou odborníci a tam teda se navrhuje taky nějaký možnosti a pak se postupuje podle toho výstupu.“

V: „A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?“

K: „Nejtěžší, co je nejtěžší no...“ (dlouze přemýšlí)

V: „A není to taky to, jak jste říkala, na které být straně? Ty zájmy?“

K: „Ano, ano to určitě. A nejtěžší mně někdy připadá, že když třeba se to dítě už nějakým způsobem chystá na umístění, tak v mnoha případech je to o tom, že si spíš ten výchovňák zasloužej ty rodiče než to dítě, protože to dítě je zmatený, ted' neví, kam patří... Ty rodiče nejsou direktivní prostě, ted' si trvám na tomhle a tom, a tak to prostě bude jo. Často povolují ty mantinely a posunují jenom, aby vyhověli dítěti, takže tam je to v mnoha případech hodně blbě.“

V: „Takže jako nejtěžší při tom rozhodování může být i ten přístup rodičů? Když Vás, tak poslouchám?“

K: „Ano, ano určitě.“

V: „A co Vám teda pomáhá při řešení obtížných situací?“

K: „Probrat to s kolegy, jak jsem říkala. V každém případě já to mám tak, že pokud je to hodně složitý, tak vlastně jakoby vystoupím z toho kruhu, sleduju si tu situaci, jo jako z venku, a v některých případech si řeknu- vždyť vlastně moje dítě to není.“

V: „Takže se tak odosobníte nebo jak by se to dalo nazvat odborně...A díváte se na to s odstupem a nadhledem? Můžu to tak chápat?“

K: „Ano, ano tak.“

V: „*To si myslím, že je zrovna důležitý pro tu etiku, protože v ten moment se na tu situaci dokážete dívat kriticky. Jo, že to není jenom o Vás, ale je to o širším pohledu.*“

K: „Jo...“ (přítakává) „... a mám to i tak, že zamykám kancelář, zamykám hlavu, takže já si práci domů nenosím. Už jsem dospěla do takovýho stádia, že co je tady to tady zůstává.“

V: „**Co Vám znesnadňuje řešit obtížné situace?**“

K: „*Tak přístup rodičů, přístup klientů, byrokracie, přístup nadřízeného orgánu asi přístup krajského orgánu, přístup ministerstva. No a občas v některých případech i názorový střety třeba se soudem, střediskem výchovný péče prostě se neshodnem.*“

V: „**Používáte Etický kodex jako podpůrný prvek při řešení nějakého dilematu?**“

K: „*Jsem ho asi nikdy ani nečetla.*“ (směje se) „*Používám intuici a zdravý rozum, logiku.*“

V: „**A používáte etické teorie jako podpůrný prvek při řešení problému?**“

K: „*Ne. Asi možná jo, ale nejsem si toho vědoma.*“

V: „*To je možná ten selskej rozum, co ti osvícenci vybudovali a používáme ho, aniž bychom to věděli.*“

K: „*Ano, Ano.*“

V: „**Tak, při řešení případu dáváte přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice?**“

K: „*Je to tak 60 % intuice a 40 % pravidla. Takovej ten lidskej přístup normálně. Já jim vždycky říkám, že tady nejsem od toho, abych jim brala dítě, ale jsem tady od toho, abychom to nějakým způsobem vyřešili.*“

V: „**Stává se někdy, že při řešení obtížných situací raději vyčkáte, jak se situace vyvine nebo zasahujete ihned?**“

K: „*Vyčkávám. Je to tak ze 70 % vyčkám ze 30 % tam není zbylí a musí se zasáhnout.*“

V: „**Popište, zda upřednostňujete některé případy před jinými?**“

K: „*Myslím si, že občas ano.*“

V: „**A jaké případy třeba?**“

K: „*Určitě nějaký ehm... eventuelně ústavní výchova. Otec ve výkonu trestu, holčina je v ústavu, matka neznámýho pobytu, takže tam jakoby tomu věnuju víc. Snažím se dohodnout návštěvu v tý věznici, aby teda se viděli. Tam mě to trochu větší úsilí stojí.*“

V: „*Takže asi, když vnímáte, že to dítě je jako ne víc ohrožený, ale jako jak to říct...*“

K: „Potřebný.“

V: „Jo.“

K: „Jo potřebný, jakože tu pomoc víc potřebuje.“

2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?

V: „Podle čeho posuzujete, zda se jedná skutečně o dítě/mladistvého s problémovým chováním?“

K: „Tak podle vystupování toho klienta, jak se chová, jak mluví, jak vystupuje. A podle dokumentů, který vlastně mám jako podklad pro řešení té situace.“

V: „Jaké metody a postupy využíváte při práci s dětmi?“

K: „Vyhodnocení vlastně té situace. Pak teda si nastavíme nějaký pravidla, aby se ta situace, a to chování mohlo zlepšit. Případně teda doporučím středisko výchovný péče nebo nějaký psychology nebo rodinnou poradu, když je tam problém s komunikací mezi dítětem a rodiči. Protože oni v té rodinný poradně už nám hodně pomohli, co se týká komunikace mezi těma dospělýma a dětma. A když už teda nic z toho nefunguje a opravdu to nejde, tak se nějakým způsobem v uvozovkách „vyhrožuje“ tou ústavní výchovou nebo nějakým umístěním.“

V: „A v případě, že to nefunguje, tak používáte i výchovný opatření?“

K: „Jo, jo to jo.“

V: „Tak, popište, jakým způsobem pracujete s klienty?“

K: „Takže přijde nějakéj podnět od někud, že jo, ze školy nebo přijdou rodiče s klientem, že neposlouchá, že si dělá, co chce. Takže provedu rozhovor nejdřív s dítětem pak teda s rodiči pak se všema najednou. Zjistím ty nejdůležitější informace, udělám vyhodnocení a pak je to všechno vlastně o domluvě. Když teda navrhnou nějaký pravidla, mantinely, tak si je tady sepišeme. Samozřejmě musí s tím souhlasit všichni jak rodiče, tak to dítě. Pak je následná schůzka asi za měsíc, kdy si vyhodnotíme, jak to funguje. A pokud to nefunguje, tak odesílám k nějakým těm organizacím, psycholog a podobně. A pokud to nefunguje ani tam, tak doporučuju rodičům minimálně pobyt ve středisku výchovný péče. Většinou jim doporučuju Plzeň, protože Vary mně se vůbec nelíbí, jak pracujou s dětma. Oni si sem podle mýho názoru berou hodný děti, se kterejma můžou jezdit po vejletech, ale v momentě, kdy tam nastane nějakéj zkrat třeba to dítě začne vyvádět, křičet nebo se tam popere, tak ho okamžitě vylučujou z toho pobytu. V té Plzni se mi to ještě nestalo, tam si je

prostě srovnaj a učeť ty rodiče, jak s těma dětma pracovat. A pokud ani ten pobyt a závěry z toho střediska nepomůžou, tak pak se tam doporučuje ta ústavní výchova.“

V: „Poskytujete klientům služby a pomoc, které jsou podle Vás dostačující?“

K: „Myslím si, že bych mohla i víc, ale na druhou stranu vybírám si komu, kdo si to jako defacto zaslouží jo. Kdo o to nestojí, tak prostě ten základ a zas až tak podrobně s něma nepracuju. V momentě, kdy vidím, že tam ten zájem je, tak jo.“

V: „Ale většinou se asi stává, že to nechtěj řešit?“

K: „Ano, ano. Nepřipouštěj si, že mají nějaký problém.“

V: „Jsou Vaše metody a postupy v souladu s Vaším vnitřním nastavením?“

K: „Každopádně.“

V: „Realizujete jenom takový postupy, který vychází z pravidel organizace?“

K: „Ne. Třeba mám domluvu s jednou maminkou, protože bydlej ve městě X a kluk nechce chodit ráno do školy, nechce se mu vstávat, tak ona mi vždycky ráno zavolá, zavolejte klukovi. Já zvednu telefon zavolám mu a normálně mu řeknu na fěrovku-nese mě a běž do školy, za 10 minut volám do školy, jestli tam nebudeš, tak jdeš bydlet k tátovi, což on nechce. Takže v tu chvíli se oblíká a prostě jde.*

3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s cílovou skupinou?

V: „Co Vás jako první napadne, když se řekne problémové dítě nebo mladistvý?“

K: „Ehm, zkoušení překračování mantinelů, drogy, trestná činnost a nerespektování autorit.“

V: „Jak byste popsala cílovou skupinu dětí, se kterou pracujete?“

K: „Takže děti v rozmezí od 12 do 17 let a mají vlastně problémy, co jsem teď vyjmenovala. Záškoláctví ještě.“

V: „A kolik máte v současné době klientů? Tušíte?“

K: „Teď jsem se koukala, 36 mám pocit. Přišel šéf s tím, že jako máme spisů hodně, že ještě bysme měli eventuelně nárok na jednoho pracovníka.“

V: „Jaké druhy problémového chování u dětí teda řešíte nejčastěji?“

K: „Takže záškoláctví, požívání alkoholu, nově teda kratom, HHC, a nějakou trestnou činnost. Já nevím teď jsem neměla nic závažného, žádný el paso nic prostě, držení drog, krádeže v obchodech.“

V: „Dobře, děkuji. To máte pravdu, že ten kratom a HHC teď hodně jede. To bylo snad i nedávno ve zprávách, že v krajské nemocnici je nárůst těchto případů.“

K: „Ano, ano to bylo. To nám skončilo na stole.“

V: „**Popište, co bývá podle Vašeho názoru nejčastěji příčinou těch výchovných problémů?**“

K: „Spousta volného času, žádný zaměstnání těch dětí po vyučování, facebook nebo sociální sítě a nedůslednost rodičů.“

V: „**Domníváte se, že obsah Vaší práce může opravdu pomoci těmto dětem?**“

K: „Za svoji kariéru jsem měla pár klientů, kterým to pomohlo, ale bylo jich opravdu jenom pár. Takže částečně no.“

V: „**Proč jste si zvolila činnost kurátora jako profesi?**“

K: „Protože jsem vyhořela na dávkách na Městském úřadě X a už jsem teda nebyla schopná jednat s těma sociálníma klientama a vyskočilo na mě na úřední desce, že budou přijímat v roce 2007 na OSPOD kurátory, takže jsem se přihlásila.“

V: „**Popište, zda Vás práce kurátora baví, naplňuje? Baví Vás to ještě?**“

K: „Baví, naplňuje určitě.“

V: „I po tolika letech?“

K: „Ano, jinak bych tu už nebyla. Celkově ta práce jakoby, když vidím, jak se to dítě zvedá pomalu, jak chápe ty důsledky, jak vnímá to, co mu říkám, že to myslím dobře, jo. Todle to mě na tom baví.“

V: „**A co Vás motivuje k tomu, abyste pokračovala?**“

K: „Ta práce samotná.“

V: „Takže ty veškerý činnosti, co práce obsahuje, tak Vás to motivuje?“

K: „Ano, ano.“

V: „**Jste spokojená s kvalitou Vaší odvedené práce?**“

K: „Jsem.“

V: „**Čelila jste někdy syndromu vyhoření tady na kurátořině?**“

K: „Tady na kurátorech nee.“

V: „**Ted'ka tady je poslední otázka ohledně supervize. Máte možnost užívat supervizi ve své práci? Přijde Vám to užitečné?**“

K: „Supervize bývala ted' už není z nějakých finančních důvodů nebo něco takového tady proběhlo, že je to drahý. Ale z mého pohledu to bylo o ničem. Takže ted' supervizi nemáme. Naposledy jsme měli v červenci 2023. Nevím, jestli se to bude obnovovat, jestli nescháněj někoho levnějšího, vůbec nevím. Měli jsme dva supervizory a ve všech případech mi to přišlo jako ztráta času, a i většině pracovníků tady, jsme se shodovali na tom, že jako je to o ničem.“

V: „*Aha, děkuju. Takhle by to bylo všechno z těch otázek, já Vám moc děkuju za Váš čas.*“

3 Příloha: rozhovor s paní C

Charakteristika

Paní C, věk: 55, dosažené vzdělání: Mgr., délka praxe na kuratele: 3 roky

Označení

K: kurátor pro děti a mládež, V: výzkumník

Přepis rozhovoru

- 1) Jaké řeší kurátoři v Karlovarském Kraji etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?

V: „Máte za sebou nějaké základy etiky během studia nebo jste studovala etiku na VOŠ/VŠ?“

K: „Já si to nepamatuju, ale určitě jsme nějaký etický kodex řešili 100 %. Myslím si, že se to řeší v oboru, který studujeme. Ale, jak byl zakomponován do studia to si nepamatuju.“

V: „Co si představujete pod pojmem etika při práci kurátora?“

K: „No, tak určitě taková ta otřepaná věta- jednat v zájmu dítěte. To je v rámci té etiky určitě. To je jediný, co mě napadlo. Určitě jednat v zájmu dítěte. Musí to být v zájmu dítěte jako každé OSPODák.“

V: „Považujete etiku za důležitou součást profese, a proč?“

K: „No, protože to dítě si to zaslouží, i ta rodina, se kterou člověk vlastně pracuje, jo. Protože často zjistíme, že to dítě, když se nějakým způsobem chová a začneme pracovat s rodinou, tak zjistíme, že ehm je to o tom, že tam nefunguje ta rodina, a to dítě se v podstatě svým chováním brání té situaci. Neví, jak, tak rebeluje, že jo. Takže zaslouží si to teda určitě a v podstatě, když nic jiného, tak i pro mě je to znak toho, že třeba jednám správně, že je všechno, tak jak má být, že to má štábní kulturu. Takže určitě je to důležité, ale ne vždy se to dá použít. Může se to i nějakým způsobem neobejít, ale nahradit něčím.“

V: „Popište, jaké nejčastěji řešíte etické otázky při své práci?“

K: „Tak, nejčastěji řeším, že něco jiného cítím jako člověk jako matka a něco jiného musím udělat, protože mi to nařizuje legislativa, nějaký postup, nějaká metodika. Takže jo, tam se dostávám do střetu, jestli zasáhnout do té rodiny nebo ne. Jo, tak

bych to viděla, jako zasáhnout třeba odebráním. Něco jinýho cítím a něco jinýho musím udělat. A někdy by člověk ty rodiče roztrhl vejpůl, ale musíte si oblíct rukavičky a musíte prostě postupovat, aby to vypadalo, aby to bylo, tak asi takhle. Mám boj sama se sebou, se svým pocitem, se svýma emocema versus legislativa.“

V: „*Super, děkuju. Další otázka. **Jakou teda etickou oblast považujete za zásadní?**“*

K: „Tak za zásadní považuji otázku práva dítěte a další otázka moje povinnost. To jsou dvě takový zásadní otázky bych řekla.“

V: „***Řešila jste někdy více etických dilemat najednou? Pokud ano, tak jaké?**“*

K: „Já bych se zase vrátila k tomu, že dilemma to, co cítím, a to, co je správně, co mám správně udělat, ať už teda legislativně nebo vycházím z praxe. Nebo tady může být nějaká situace, o který už člověk ví, že je, jak přes kopírku, a že tou cestou, která by etická měla být to úplně až tak nefunguje. Tak musím prostě třeba někde přitvrdit, někde ubrat, trošičku obrousit ty hrany, nejde to úplně na přímo.“

V: „Můžete rozvést konkrétněji?“

K: „Já ted' asi jakoby úplně konkrétní nebudu. Mně už asi nic jinýho nenapadá.“

V: „*Dobře, v pořádku, děkuju. Půjdeme na další otázku. **Jak řešíte takové situace, když nevíte, jak dál a co dál?**“*

K: „Ptám se, komunikuju s kolegyněma. Napadlo mě třeba říct- dám si na čas, ale tady v té práci není to... nejde dát si na čas, že bych třeba něco odložila, může se třeba, ale hlavně komunikace. Mám dilemma nevím, jdu za holkama, my to děláme často. My tady máme luxusní kolektiv, takže fakt tady nemám nikdy pocit, že jsem sama na tu práci, jo, takže jsem v klidu. Vždycky každé poradí, i kdybychom třeba byly doma a já kolegyni zavolala- hele mě napadlo... tak je schopná to semnou řešit, jakákoliv kolegyně. Takže takhle komunikuju s kolegyněma.“

V: „Dobřej kolektiv je základ, když jsem nastoupila na OSPOD byla situace parádní, po čase se vztahy narušily a vím, že pokračovat nechci.“

K: „To chápu, dělá to hodně. Já si fakt nemůžu na kolektiv stěžovat.“

V: „***A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?**“*

K: „Jestli se to dá nazvat při rozhodování... co je hrozný je to, když dítě zlobí, jak jsem řekla, já zjistím, že v té rodině něco nefunguje, ale bohužel ta disfunkčnost není o tom, že by ty rodiče cíleně něco zanedbávali, ale je to o tom, že ty rodiče to prostě nezvládaj, nemaj na to intelektuálně. Jsou to milující rodiče, dítě je napapané, dítě je ve značkovém, dítě je v čistém, ale to je asi tak všechno. Nežijeme někde v jeskyni, že jo, společnost má nějaká pravidla a je potřeba je dodržovat. Nejsme zvířátka, tak

v tuto chvíli řešit takovouhle věc a odebírat dítě z takové rodiny, kde vlastně všichni se nesmírně milují, ta matka by radovala ledvinu jenom, aby to dítě měla u sebe. A vy víte, že to dítě, tam prostě nemůžete nechat, tak to je masakr. To je blbě no, ale bohužel o jinak nejde.“

V: „...Trošku jsem se v tom ztratila, co je tedy vlastně nejtěžší při tom rozhodování?“

K: „No, jak jsem říkala intelekt těch rodičů. Oni třeba jako jsou milující, ale v podstatě tam bylo záškoláctví, ta holčička si dělala, co chtěla a v podstatě to pak končilo opakovanými pokusy o sebevraždu, protože v podstatě ta dívka svým intelektem ne o moc, ale předčasně předčila svoje rodiče ve svých 12 letech. U maminky uvažujeme, že ji zbavíme svéprávnosti a tatínkovi taky nebylo z hůry dáno. A tím, že ta dívka neměla podporu ze strany rodičů, protože ti toho nebyli schopni, tak vlastně nebylo to podnětné prostředí. Podpora tam nebyla ve smyslu toho, že když je nějaký problém, oni nejsou schopni to s tím dítětem probrat. Oni se řídí jenom pudama, není tam ten rozum. Oni nejsou schopni dívence vysvětlit ty sebevražedné sklony, ona brala mnoho prášků na epilepsii až byla několikrát opakovaně odvezena záchrankou. Mamince jsem opakovaně říkala, aby ty prášky schovala, tak ona to prostě neudělala. Holčina tam řídila tu rodinu, když řekla, že nepůjde do školy, tak nešla. Když řekla matce, aby kurátorce lhala, že ve škole byla, tak matka lhala. Matka mi to pak přiznala, že ji dcera navedla. Tak asi takhle, nepodnětné prostředí a ty děti citově strádají. Ona ji tu holku miluje, ale potřebovala by dát najevo pomoc, poradit se. A ta dívka v tom světě dospělých byla sama. Matka na to intelektuálně neměla, babička schizofrenička, umřela, teta byla zbavena svéprávnosti. Není to jenom o tom, že to dítě nakrmím, obleču, to dítě potřebuje tu konzultaci, cítit pevný zázemí, oporu, cítit, že v to není samo, to bezpečí hlavně. Potom to totiž dopadlo šilným záškoláctvím, útekem z domu a podobně. Takže v tomhle smyslu jo.“

V: „Ano, ano děkuju, už tomu líp rozumím, také se s tímto setkávám v praxi. **Mohla byste se podělit o nějaký náročný případ, který řešíte aktuálně?**“

K: „Včera jsem se bavila s kolegyní ohledně mého případu, kdy máma, táta mají 5 dětí, oba dva jsou učitelé, dětem se věnují, děti jsou vzdělávány, nuňány prostě, hýčkaný. Tam jako fakt je vidět, že ty děti jsou šťastný s těma rodičema a ty reakce na ty rodiče a naopak jsou suprový, ovšem oni jsou takový přírodní. To znamená, že snad ani nemají elektriku, nějaký náhradní zdroj nebo co, neteče teplá voda, vyrábí si svoje mlíka, buď tak jsou takhle bio. Problém je v tom, že jejich obydlí je na úrovni toho chlíva, ve kterým žijou ty zvířata, takže špína, hnus, humus, fakt humárna.

Chlapci 17 a 16 let jsou pravidelní uživatelé THC a řeší je teď kon policie za prodej. Nejde jim nic prokázat ani ta závislost. Takže s kolegyní jsme řešily, a co teď. To je prasečí chlívěk, ve kterým ty děti žijou, ale žijou tam v lásce, jsou najedený, jsou vzdělávaný, a v podstatě jsou šťastný ty děti, rodiče přehlížejí užívání trávy, ale chlív fakt chlív hnusnej. Takže to jsou ty dilemata, kde jsou ty hranice. Říkaly jsme si, tak ty děti jsou šťastný, zdravý, občas si něco dají, co zbývá než to prostě tolerovat. Takže jde vidět, že to není jen o tom vzdělání a standartu, kterej máme společensky nastavenej.“

V: „A co Vám teda pomáhá při řešení obtížných situací?“

K: „To je to samý, jak řeším, jak bych měla řešit dilema. Zase kolegové, komunikace. To je stejná odpověď.“

V: „Někdy jsou ty otázky podobný.“ (smějeme se)

V: „Co Vám znesnadňuje řešit obtížné situace?“

K: „Nespolupráce, laxnost rodičů samozřejmě. Vy jim řeknete, co se má dělat, jak se má dělat, a když se to neudělá, tak se stane to či ono a oni prostě nespolupracují. Bud' tedy z podstaty nebudou s úředníkem spolupracovat, tam záleží, tam můžou být různé poruchy u těch rodičů. Nejhorší je srážka s psychopatem to nemáte šanci přeskočit, a ještě určitej narcismus tam. To je prostě šílený. Anebo rodiče nespolupracují, protože jsou líný. Tady to máte, ono to neposlouchá a opravte mi to. Tak to je potom těžký, protože vlastně v podstatě my fungujeme jako poradní orgán, že těm rodičům něco řekneme, tak byste měli... ale je to na nich. My to nemůžeme za ně všechno řešit. A pak kdyby se to nedej bože nepovedlo, tak oni mi to poradili oni, oni, oni. Jo, takže to jsou taky takový blbý... no ta nespolupráce.“

V: „Používáte Etický kodex jako podpůrný prvek při řešení nějakého dilematu?“

Jaká je Vaše zkušenost s kodexem?“

K: „Ehm, to je otázka teda tohle. Jak už jsem řekla no, práva dítěte, naše povinnosti, nějaké požadavky splnit těch klientů, té rodiny, takže nevím. To je docela otázka taková nevím. Samozřejmě, když člověk s tou rodinou pracuje, tak je strašně důležitá důvěra. Ta rodina musí důvěřovat, že to všechno děláme v jejich zájmu, i když tomu třeba nevěří. Ale jak říkám je to případ od případu. U někoho prostě musí člověk přitvrdit. U někoho musí našlapovat po špičkách, určitým způsobem namalovat to na růžovo. A pak je pomaloučku vsunout, kam potřebujeme, no, takhle asi nějak. To je otázka taková pro mě náročná...“

V: „A používáte ho v praxi?“

K: „Joo, podle mě jo. Asi ne nějak vědomě, ale podvědomě.“

V: „**Používáte etické teorie jako podpůrný prvek při řešení problému?**“

K: „Já se žádnéjma teoriema asi neřídím. Řídím se prostě pocitem. Já už jsem ve věku, kdy spoustu věcí, jak už jsem předtím zmiňovala, že člověk třeba ví nebo tuší, že to takhle dopadne, že to takhle nefunguje. Jsou tady určitý zkušenosti. Takže nějakajma teoriema se určitě neřídím. Já už prostě jsem stará ganitura. Prostě teda se hodně řídím tím pocitem. A ten etickej kodex je tam určitým způsobem zakódovanej v tom člověku, když se budeme bavit na tý profesní rovině.“

V: „Další otázka bude souviset s tím, co jste řekla. **Při řešení případu dáváte přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice?**“

K: „Prostě všechno dohromady. Samozřejmě člověk v prvním okamžiku, než dojde k té rodině nebo s tou rodinou začnu pracovat, řešit, co se děje, tak tam jsou nějaká pravidla, metodika podle, kterých postupujeme, že jo to je přes kopírák. No a pak tam nastupou teda ty zkušenosti a někdy ta intuice. Začínám... já bych to tak viděla pravidla a metodika a pak, když se člověk dostane k jádru pudla, tak tam jsou ty zkušenosti a intuice. Takže já bych řekla, že to má určitou posloupnost ty věci. Metodika, pravidla, zkušenosti pak ta intuice. Všechno dohromady. Já si myslím, že to ani bez toho nejde, že nedovedu si představit, že tydle ty čtyři pravidla by spolu nespoupravovaly, že by tam nebyly zakomponovaný všechny čtyři.“

V: „**Stává se někdy, že při řešení obtížných situací raději vyčkáte, jak se situace vyvine nebo zasahujete ihned?**“

K: „Ihned, pokud samozřejmě na to mám čas. Někdy se člověk musí okamžitě... dostaneme nějaký hlášení a musí se člověk zvednout okamžitě a prostě jít to řešit, jo. Nebo alespoň zjistit, jestli je to tak závažný, jak to bylo napsáno třeba anonym a podobně. Nicméně nevyčkávám jakoby cíleně. To už jsme se u té otázky, jak řešit dilema situace, tak jsem říkala, že komunikace a určitě si jako třeba nedávat na čas, ale komunikovat a řešit. Můžeme třeba vyčkat, ale, vyčkám, než mi dojde nějaká zpráva nebo, než třeba dám nějakých pár dnů tý rodině, dám čas, aby se zamyslela nad tím, co jsem jim řekla, aby učinili nějaký kroky třeba navázali se SAS nějakou spoluprací, takže takhle. A zase případ od případu. Někde prostě stačí natuknout, vyličit, ze zkušenosti říct, jak to může dopadnout, jak je to v rámci legislativy a tak dále. Dát rodičům prostor to už musí bejt člověk asi pozná s kým má tu čest. A pokud to nefunguje podle toho, jaká je ta situace závažná, tak počkám pár dnů, týden, 14 dnů, když tam je ta navázaná SASka, tak přitvrdím a jsem nekompromisní. A někdy

je potřeba, a to mám zrovna teď kon čerstvej případ, že jsem fakt musela bejt velice, velice nepříjemná, ale maminku jsem rozhoupala, ale nevím, jak dlouho se bude houpat, to je otázka, jak dlouho to vydrží. (směje se) Takže jí dám dva tři dny a znovu na ni uhodím, takže takhle. Takže nevyčkávat, jednat.“

V: „Popište, zda upřednostňujete některé případy před jinými? Dáváte některým případům přednost?“

K: „No, já bych řekla, že se to řeší podle posloupnosti, jak to přijde, tak se to řeší. Samozřejmě pokud je tam nějaký průšvih, tak se musí vzít hned. Ale, že bych jako cíleně- do toho se mi nechce to odložit to ne. Dělam to podle potřeby. Pokud to má určitou posloupnost, tak mi to chodí třeba do datovky nebo nevím, tak to řeším takhle. A pak v průběhu si pořád kontoluju ty spisy, jestli mi někde něco nehoř, co bych měla udělat, takže podle potřeby. Ne, že bych něco upřednostňovala. Samozřejmě, že některý případy se mi do toho nechce, jo to je jasný, ale je to moje práce, tak musím.“

2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?

V: „Podle čeho posuzujete, zda se jedná skutečně o dítě nebo mladistvého s problémovým chováním?“

K: „Tak podle čeho posuzuju... to už bylo vlastně výše řešeno v těch otázkách odpovězeno. Prostě komplexní informace o tý rodině. Prostě moje zkušenost je taková, že zjistit, jak funguje ta rodina, jaký jsou rodiče, ze školy informace, často napoví povaha rodičů, historie, minulost rodičů. Že vlastně si řeknem vždyť ty děti prostě ani nemají jinou možnost než se chovat, tak jak se chovají a tak dále no. Takže podle komplexního vyhodnocení situace. To bych řekla, že mně usnadňuje práci, protože kdybych měla... nejsem odborník, nejsem psychiatr, nejsem psycholog, abych měla jenom dítě u sebe a nějakým způsobem jsem s ním pracovala, takže já to vždycky vezmu přes tu rodinu.“

V: „Jaké metody a postupy využíváte při práci s dětmi?“

K: „Takže rozhovor bez rodičů to každopádně. Někdy podle toho, jaký je to dítě, jaký je to problém může taky zafungovat hra na city, lehké vyhrožování, taky zabírá a divila byste si i u malejch capartů a u holčiček, i taková je moje zkušenost. Takže nastavit tvrdou realitu, malinko přehrávat, jak by to mohlo dopadnout. A oni ty děti někdy začnou fungovat, začnou se bát, vlastně v podstatě strach. Ty děti se bojí, bojí

se zlobit. Když už teda nerespektují rodiče, tak alespoň, aby respektovali nějakou autoritu, aby si alespoň něco do toho života nesly, že autority se respektovat musí.“

V: „Popište, jakým způsobem pracujete s klienty?“

K: „Dát jim prostor mluvit a vyslechnout je, tak tím vlastně se snažím získat si jejich důvěru, a tím, že jim řeknu, jaké bude postup, co bude následovat, aby prostě věděli, aby jim to bylo jasné, jak je to nastavený, jo, takže takhle. Dát jim prostor, aby mi důvěřovali, a tím, že, ví, co je čeká, tak si myslím, že ta důvěra by tam mohla být. Ale zase je to případ od případu. Někdy prostě je to fakt, jak se říká- na facku těm rodičům. Jakákoliv konverzace s nima je téměř k ničemu, ale bohužel musíme takhle postupovat, takže tam zase přistupuju trošku jinak, možná tvrdějš, chladnějš. Jak říkám ta důvěra a ten prostor jim dát.“

V: „Poskytujete služby a pomoc, která jsou podle Vás dostačující?“

K: „No, já využívám maximálně SASky, protože my nemáme prostor pro to, abychom do těch rodin chodili pravidelně... Že by byly dostačující? Asi nějak ne no. Zatím za tu moji krátkou kariéru nic moc nebo se mi stalo, že ten člověk se navázal na tu SASku a já jsem byla ze hry, ale přitom bylo potřeba, aby to bylo legislativně v pořádku. Takže já jsem tam potom do toho vstoupila, tenkrát jsem byla taková tvrdá, taková ta zubatá. Anebo teď jsem měla v hlavě myšlenku... no teď mi to vypadlo... že se ty lidi navázali na tu službu a mě už potom odmítali nebo nerespektovali tolik.“

V: „Jsou Vaše metody a postupy v souladu s Vaším vnitřním nastavením?“

K: „Tak ne vždycky, protože já jakoby podle mého vnitřního nastavení, já jsem za to se radši v klidu dohodnout, bez konfliktu, ale bohužel musím být někdy tvrdá. Takže ne vždycky jsou v souladu s mým vnitřním nastavením.“

V: „Realizujete jenom takový postup, který vychází z pravidel organizace?“

K: „Určitě ano. Nic jiného si ani nedovolím. Jak už jsem řekla, my máme luxusní vedoucí a zástupkyně, jak by smet, obě dvě, a luxusní kolektiv, takže, jak si to nastavíme ty pravidla, tak se je snažím dodržovat. Pokud člověk na něco nezapomene, což samozřejmě se mi stává, ale nikdo to nehrotí, nebo ať se stane kolegyni cokoliv zapomene nebo... podle toho, jak si to nějakým způsobem nastavíme. Takže ano, jen takový postup, který vychází z pravidel organizace.“

3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s cílovou skupinou?

V: „Co Vás jako první napadne, když se řekne problémový dítě?“

K: „*Já se budu pořád opakovat. Rodina, oběť rodičů, tohle to je první, co mně jakoby prvně vycvakne. Hodně je to o tom, jaká je ta rodina, a co jim bylo geneticky dáno, že jo.*“

V: „*Jak byste popsala cílovou skupinu dětí, se kterou pracujete?*“

K: „*Často to bývají oběti rodičů, ale ať už je to rodič třeba, který hmotně zajistí ty děti, a ty děti mají samý kroužky a nemaj skoro žádný volno, nebo může tam bejt tadle ta věc zajištěná... Anebo rodiče se hádaj, jdou proti sobě používají dítě jako zbraň. Ty děti jsou obětí z větší části.*“

V: „*Tak a kolik máte v současné době klientů?*“

K: „*Tak to teda nevím.*“ (směje se)

V: „*Víte nějak tak přibližně?*“

K: „*Ono se to liší. Mám ještě kumulovanou funkci. Já dělám z poloviny kuratelu ty maličké prvostupňáky a z poloviny terén. Říkal mi kolega, že po covidu se to strašně změnilo, že těch dětí je v podstatě míň. Včera nám vyprávěl, že opravdu, když dělal dříve tu kuratelu s předchozí kurátorkou, která je už v důchodě, tak měli mnohem, mnohem víc dětí a pořád někde jezdili. Takže jako to se nedá srovnat, takže fakt nevím kolik. Ale po covidu je prý ten počet nižší. Nevím, jestli je to tím, že se ty děti jako by se naučily víc skrývat, protože v covidu se nesmělo ven scházet se, takže se hodně vidí jsou v kontaktu přes ty sociální sítě, a tam taky dokážou napáchat pěknou paseku.*“

V: „*Vy si nevedete žádnou tabulku klientů? My třeba musíme mít vše zapsáno v excelu.*“

K: „*Kolega vede kurátorskou tabulku kurátorských spisů, to jo to vedeme, to máme. Ale upřímně řečeno já to nemám v hlavě. Má to u sebe kolega a teď tu není.*“

V: „*Jaké druhy problémového chování u dětí řešíte nejčastěji?*“

K: „*Záškoláctví. A zase se budu opakovat rodina. V podstatě řeknu, že z 99 %, když mám nějaký záškoláctví a jdeme do hloubky, samozřejmě rodiče si stěžují, že to dítě tohle a tohle, tak pokládám otázky a dostaneme se třeba k nějaký minulosti. To dítě prostě reaguje na tu situaci, svět, ve kterým je, když neví co, tak nejde do školy. Samozřejmě může tam bejt i šikana, ehm cokoliv. Často se teď setkáváme se sebepoškozováním. Kamarádka dělá na střední škole, a to, co ona mi vypráví, tak to jsou prostě horory. Tadle ta společnost nebo děti tyhle ty doby jsou prostě postižený hrozně moc, je to špatně.*“

V: „*Domníváte se, že obsah Vaší práce může opravdu pomoci ohroženým dětem a mládeži?*“

K: „*Já myslím, že jo, určitě. Ty, který chtěj pomoc, ať už jsou to děti nebo rodiče, tak ano. Ty, který si nechtěj připustit, že maj problém, tak tam je to samozřejmě těžký. To je, jak se závislostma.*“

V: „*A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?*“

K: „*Zase rodina. Člověk musí nějak jakoby represivně zasáhnout do rodiny, která je z jejich úhlu pohledu funkční. Každý máme určitou úroveň, která je pro nás standartní, a to, co je pro nás nepřijatelný. Prostě bysme v tom nikdy nežili, a takhle bysme nežili, tak pro ně je to naprosto normální. A oni se diví, že my se divíme. A chceme ten jejich standartní svět, kterej prostě nezapadá, rozbit, a chceme s tím něco dělat. Takže to, že člověk zasahuje do rodiny, která z jejich úhlu pohledu, ale i z pohledu toho dítěte je funkční a oni pak tu snahu maj fungovat, ale oni to jinak neumí, líp to neumí... Ale ono to nestačí, ono je to prostě blbě. Tam je potom jasný, že do budoucna to dítě jako jedinec, jak bych to řekla a byla slušná, ehm... mě teď napadá slovo k nepoužití, ale prostě nebude to platnej člen téhle společnosti. Pojede ve šlépějích svých rodičů, no.*“

V: „*Proč jste si zvolila činnost kurátora jako profesi?*“

K: „*Ráda pomáhám. Já jsem pracovala v minulosti taky ne jen jako kurátorka do mládež, ale i kurátorka pro dospělé a musím zase říct rodina. Jako, když jsem jezdila za těma vězňema do věznic, pak je propustili, tak zase s některýma, když jsem viděla, že jsou komunikativní, jsou schopný něco vyplodit, tak jsme si povídali. A my jsme se řekla bych, že ze 100 % jsme se vždycky dostali k tomu, že ten problém tam byl v dětství. Prostě vždycky měli nějaký průšvih v dětství, nefunkční, disfunkční rodina a oni nejsou prostě schopný v té dospělosti ve společnosti uspět a chovat se, tak jak se ve společnosti očekává. A nemusela to bejt třeba rodina, kde by matka nebo otec byli nějakí kriminálníci, nebo drogově závislí. Prostě ta disfunkčnost byla taková, že překročila vývoj člověka, a ten se v dospělosti chová, tak jak se chová. Přitom je z toho sám nešťastnej, on si to uvědomuje, ale neumí to jinak.*“

V: „*Popište, zda Vás práce kurátora baví, naplňuje?*“

K: „*Mě práce kurátora baví a naplňuje. Odpovím jedním slovem. Ano baví.*“

V: „*A co Vás nejvíce motivuje k tomu, abyste pokračovala ve své profesi?*“

K: „*No, jak už jsem řekla, to pomáhání a ta pestrost. Todle není jednotvárná práce. Tady člověk jde do práce, a řekla bych, že nikdy nevíte, jak se ten den vyvine. Nikdy nevíte, kdy prostě musíte skočit do auta, a ject něco někam řešit. Takže jako dá se taky*

jako pochopitelně vyhořet. Ale ta pestrost, co případ to něco jinýho, i když se to třeba tváří stejně, ale je to prostě jiný, no.“

V: „Jste spokojená s kvalitou Vaší odvedené práce?“

„Já to neposoudím. Je fakt, že my třeba děláme kulatý stoly a tam se scházíme. Schází se tam neziskovky, školy a já jsem tam jednou nebyla a vedoucí říkala, že mě tam zástupkyně jedny nejmenovaný školy jako vychvalovala, že konečně už někdo něco na OSPODu dělá. To mě zamrzelo, je to pochvala, ale zrovna v tý škole se mi s dvouma dětma něco povedlo, to by se třeba povedlo jiný kolegyni. Na jednu stránku by to mohlo polichotit, ale ehm, já vím, že všichni u nás dělaj prostě maximum. A to nechci tady jako pochlebovat, že Vám tady něco říkám do éteru nebo tak, tak to prostě je. Já jsem prostě spokojená tam kde dělám, jak už jsem to několikrát řekla. Jsem šťastná, jsem vděčná, já říkám, že v tomhle kolektivu s toutle tou vedoucí to opravdu mám za odměnu. Samozřejmě najdou se věci, kdy to zadrhne nebo něco, to by nebylo normální, aby třeba něco nedrhlo, ale tady se věci řeší, nehrotí a o tom ten svět nebo život je. Prostě řešit dál, nehrotit.“

V: „Čelila jste někdy syndromu vyhoření? Že už jste tady toho měla tak dost, že už byste chtěla i odejít?“

K: „Ano četla, určitě ano. Dokonce jedna naše kolegyně vyhořela a musela odejít. To je hodně nepříjemný...“

V: „Jsem se asi přeřekla nebo jste mě špatně slyšela, myslela jsem, jestli jste někdy čelila vyhoření, ne četla?“ (směji se)

K: „Jo takhle. No musím říct, že, když jsem dělala kurátorku pro dospělé, tak ano, tam bych vyhořela, tam jsem cítila to, že to nemá žádný výsledek, protože ty lidi šli do výkonu trestu a vy s něma pracujete, navštěvujete je, oni se vrátí, vy s něma pracujete a zachvilku hups a jsou tam znova. A to je pořád dokola, nemělo to cenu s nima něco dělat, mu pomáhat, radit, to je, jak když se pes honí za ocasem. Po letech zjistíte, že ta práce je o ničem, nemá výsledek. Tam jsem cejtla, že to dlouho nedám, pak jsem byla chvilku ve školství to taky úplně nešlo, a teď jsem tady a jsem spokojená.“

V: „A poslední otázka. Máte možnost užívat supervizi ve své práci? Přijde Vám to užitečné?“

K: „No supervizi jsem v podstatě poznala teď před 3 lety, když jsem nastoupila sem. Máme pravidelně supervize. Ten první supervizor, kterýho jsem poznala, tak s tím se paní vedoucí rozloučila po nějaký době, nevím, jak dlouho sem jezdil asi dva, tři roky. Tak to byl supervizor, kterej si spíš jako vyřikal svoje osobní problémy. My jsme si ho

sem tam vyslechli, možná kvíkl o něčem našem, a bylo splněno a jel. Ted'ka máme novou supervizorku luxusní, skvělá, mám pocit, že je to psychiatricka nebo psychologka. To je baba, která dovede navodit super atmosféru, probere věci, když ji člověk pozoruje, jak pracuje s náma, tak ona opravdu bruslí mezi problémama, navodit lepší atmosféru, rozebrat věc, dělá s námi testy, aby zjistila, jaký jsme osobnosti. Tak já a moje kolegyně máme totálně nulovou asertivitu, což vlastně jsme vyhodnotily, jakože je pravdivý, protože fakt jako neumíme v tomto směru... Tak říkala, že na tom zapracujeme, tak už jsme se o tom nějakým způsobem bavily. Dá se tím asi řídit. Takže, abych někam zase nezabředla, tak supervizi ano, používáme, a jak máme ted' tu supervizorku, tak je supervize užitečná.“

V: „To bylo všechno z otázek. Moc Vám děkuju za vyčerpávající odpovědi. Oceňuju, že jste si dala záležet, takto do hloubky, děkuju.“

4 Příloha: rozhovor s paní D

Charakteristika

Paní D, věk: 37, dosažené vzdělání: DiS., délka praxe na kuratele: 18 let

Označení

K: kurátor pro děti a mládež, V: výzkumník

Přepis rozhovoru

- 1) Jaké řeší kurátoři v Karlovarském Kraji etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?

V: „*Máš za sebou nějaké základy etiky během studia nebo jsi studovala etiku na VOŠ/VŠ?*“

K: „*Ty jo já studovala před sto lety, úplně si to nepamatuju, ale asi jo, ano základy mám.*“

V: „*Co si představuješ pod pojmem etika při práci kurátora?*“

K: „*No, jak se chováme, že jo... etický kodex, takže, jak se chováme k těm klientům. Jak se správně máme chovat ke klientům.*“

V: „*Považuješ etiku za důležitou součást profese, a proč?*“

K: „*Ano, považuju. Protože podle toho potom k tobě ti klienti přistupujou, že jo. Takže navázání toho kontaktu s tím klientem.*“

V: „*Ted'ka ta důležitá část, popiš, jaké nejčastěji řešíš etický otázky při své práci? Co je pro tebe nejvíc, co tě zatěžuje?*“

K: „*Jak to myslíš?*“

V: „*No třeba, jaké řešíš dilematické případy? Situace, při kterých se obtížně rozhoduješ? Může to být obecně v práci kurátora.*“

K: „*Aha, no tak administrativa a málo času na ty klienty. Připadám si hodně administrativně zatížená... a pak mám málo času na klienty. Nebo naopak, věnuju hodně času klientům, což já takhle dělám a pak mám málo času na administrativu, protože té je hodně, že jo. Musím přepsat každý telefonát, záznam ze šetření, návštěvy dítěte v ústavce... k tomu to všechno zaznamenat do tabulky v excelu. To vyžaduje naše paní vedoucí, aby měla přehled o spisech a naší práci, ale já to prostře nestíhám.*“

V: „Chápu..., a jakou teda etickou oblast považuješ za zásadní?“

K: „Jako s tím klientem?“

V: „Ano. Nebo i celkově.“

K: „Odebírání a zásah celkově do chodu tý rodiny.“

V: „Řešila jsi někdy více etických dilemat najednou?“

K: „Asi joo, současně jsem toho řešila víc, ale teď si konkrétně nevybavuju. Ale tak třeba tu drogovou scénu i rodičů, drogovou scénu dítěte a pak třeba i to odebrání, no.“

V: „Dobře, a jak řešíš takové situace, když nevíš, jak dál a co dál?“

K: „Jsem v háji, nemám se na koho obrátit. Řešila bych to v rámci kolektivu a za pomoci vedoucí.“

V: „A proč to takhle nefunguje? Nebo?“

K: „Protože máme u nás vyhrocenou situaci... kolegyně, který mi byly nápomocný odešly a s vedoucí se nedá komunikovat. Teďkon jsem tady jediná, která má nejdelší praxi na OSPOD... A zvažuji, že budu končit.“

V: „Co se teda přesně děje, že až takhle zvažuješ?“

K: „Ehm... přístup vedení k nám podřízeným.“

V: „A co je podle tebe nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?“

K: „No tak vybrat vhodný zařízení pro něj například při odebírání. No z těch specializovaných zařízení je velmi málo, je nedostatek místa a spíš se to potom musí brát podle toho, kde je to místo než podle odbornosti nebo jakoby co bude pro to dítě nejlepší.“

V: „A co ti teda pomáhá při řešení obtížných situací?“

K: „Spolupráce s organizacema, zařízením, toť asi takhle vše.“

V: „A co ti znesnadňuje řešit obtížné situace?“

K: „Vedení.“

V: „Ještě něco?“

K: „Ne.“

V: „Používáš Etický kodex jako podpůrný prvek při řešení nějaké etické otázky? Jaká je tvoje zkušenost s kodexem?“

K: „Neee, nepoužívám. Vím, o co jde, ale nemám s ním žádnou zkušenost.“

V: „A používáš etické teorie jako podpůrný prvek při řešení těch etickéjch otázek?“

K: „Asi ne.“

V: „A znáš nějaký etický teorie například utilitarismus, deontologie?“

K: „*Asi ne.*“

V: „*Další otázka. Při řešení případu dáváš přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice?*“

K: „*Zkušenostem a pravidlům. Propojuju to, ale spíš tady to než metodika, protože metodika je na prd... je psaná jenom teoreticky, a ne z praxe, převládá teorie než praxe.*“

V: „*Další otázky. Stává se někdy, že při řešení obtížných situací raději vyčkáváš, jak se situace vyvine nebo zasahuješ ihned?*“

K: „*Podle toho, o jaký případ jde... podle vážnosti té situace. Když je to vážný a hrozí ohrožení, tak to máš okamžitě, a když jakoby jde ještě využít nějakou službu a je tam vidina zlepšení, tak to ještě chvíli zkouším.*“

V: „*Popiš, zda upřednostňuješ některé případy před jinými?*“

K: „*Upřednostňuju ty, co potřebujou řešit akutně.*“

2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?

V: „*Podle čeho posuzuješ, že se jedná skutečně o dítě nebo mladistvého s problémovým chováním?*“

K: „*Podle informací, který mám. Takže podnět a ty informace, který k tomu jsou.*“

V: „*Jaké metody a postupy využíváš při práci s dětmi?*“

K: „*Sběr informací, a hlavně ten rozhovor, rozhovory. Taky sociální šetření na to, ale není čas, jo... Návštěvy dětí v zařízeních jako je škola a ústavky. Někdy případovku, tak to je ten sběr informací, no. A výchovný opatření jako je napomenutí, dohled obce, využití odborné pomoci, spolupráce s organizacema...*“

V: „*Další otázka, hele, jakým způsobem pracuješ s klienty, když by jsi to měla popsat?*“

K: „*Seřvu je (směje se)... Zastávám přísnější přístup, kterej v případě jakoby zlepšování, jde do roviny přátelských rozhovorů.*“

V: „*Poskytuješ služby a pomoc, které jsou dostačující?*“

K: „*I když žádný nemáme, tak jo. Chybí mi tady služby zaměřené na práci s problémovými dětmi, nemáš je kam odkázat.*“

V: „*Jsou metody a postupy v souladu s tvým vnitřním nastavením?*“

K: „*Jistě. Snažím se, aby to, co dělám bylo v souladu.*“

V: „Realizuješ jenom takový postup, který vychází z pravidel organizace?“

K: „Jistě, vycházím ze standardů a směrnic našeho oddělení.“

3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s cílovou skupinou?

V: „Co tě jako první napadne, když se řekne problémové dítě?“

K: „Dítě, který potřebuje pomoc.“

V: „Jak bys popsala cílovou skupinu dětí, se kterou pracuješ?“

K: „Děti, které se vymykají z prostředí vztahů v negativním smyslu.“

V: „Tak a kolik máš v současné době klientů?“

K: „76 rodin... v tom mám i dlouhodobý zástup za kolegyni, která je na mateřský.“

V: „Jaké druhy problémového chování u dětí řešíš nejčastěji?“

K: „Záškoláctví, drogy a trestná činnost.“

V: „Drogy konkrétně třeba jaký?“

K: „THC, alkohol, kratom nově i HHC. S HHC je to složitý, na to zatím nejsou testy, takže to úplně nikdo neprokáže, když to to dítě nepřízná.“

V: „Co bývá podle tvého názoru nejčastější příčinou výchovných problémů?“

K: „Kamarádi a výchova.“

V: „Domníváš se, že obsah tvé práce může opravdu pomoci ohroženým dětem a mládeži?“

K: „Jistě. Dávám do toho velké nasazení i po 18 letech praxe.“

V: „Proč jsi si zvolila činnost kurátora jako profesi?“

K: „Protože jsem chtěla pomáhat, napravovat, vést je lepší cestou.“

V: „Popiš, zda tě práce kurátorky baví, naplňuje?“

K: „Ano baví i naplňuje, ale kvůli vedení je to velmi, velmi stížené.“

V: „A co tě nejvíce motivuje k tomu, abys pokračovala ve své profesi?“

K: „Ehm, výsledky mé práce.“

V: „To znamená, že máš nějaké dobré výsledky?“

K: „Ano, zpětnou vazbu od klientů.“

V: „Jsi teda spokojená s kvalitou své odvedené práce?“

K: „Ano. Nepochybují.“

V: „Čelila jsi někdy syndromu vyhoření?“

K: „Každý den (směje se)... jo právě kvůli tomu vysokému počtu spisů, a že tu práci nemůžu odvádět, tak dobře, jak bych chtěla.“

V: „*Takže aktuálně máš pocit vyhoření?*“

K: „*Ano velmi. Chodím s odporem do práce, netěším se jako dřív.*“

V: „*A poslední otázka. Máš možnost užívat supervizi ve své práci? Přejde Vám to užitečné?*“

K: „*Možnost mám, ale je to totálně k ničemu. Měli jsme špatný supervizory. Nebylo to o nás, ale o něm, jezdí se k nám vypovídat. Teďkon budeme supervizora měnit.*“

5 Příloha: rozhovor s paní E

Charakteristika

Paní E, věk: 42, dosažené vzdělání: DiS., délka praxe na kuratele: 22 let

Označení

K: kurátor pro děti a mládež, V: výzkumník

Přepis rozhovoru

- 1) Jaké řeší kurátoři v Karlovarském Kraji etické otázky při práci s dětmi a mládeží s problémovým chováním?

V: „*Máte za sebou nějaké základy etiky během studia nebo jsi studovala etiku na VOŠ/VŠ?*“

K: „*Ano mám, jak během studia, tak během některých odborných školení..*“

V: „*Co si představujete pod pojmem etika při práci kurátora?*“

K: „*Etika v naší profesi se týká situací, které jsou obtížně zpracovatelné a rozhodnutelné. Řekla bych, že se jedná o každodenní dilema, kdy je nutné respektovat jasně daná všeobecná pravidla, ale také individualitu jednotlivých případů. Na jednu stranu rozhodujete a jednáte jako sociální pracovník, na stranu druhou jako člověk a rodič. Vždy je nutné nahlížet na každou situaci individuálně. Zastávám názor, že použití selského rozumu je vždy nutné. Vždy je nutné individuálně nahlížet na každého klienta zvlášť a přizpůsobit se situaci a kapacitě každého jednoho z nich. Ani jeden případ není stejný a je nutné neřešit situace striktně tak, jak bychom je řešili u sebe doma.*“

V: „*Považujete etiku za důležitou součást profese, a proč?*“

K: „*Je důležitá, je potřeba vědět, co je dobře a co špatně, nicméně je potřeba se přizpůsobovat a pracovat s kapacitami.*“

V: „*Ted'ka ta důležitá část, popište, jaké nejčastěji řešíte etické otázky při své práci? Co je pro Vás nejdůležitější, co vás zatěžuje?*“

K: „*Střet zájmu dítěte a nejvhodnější výchovné vedení. Z jedné strany se jedná svým způsobem o zájem dítěte, ale na druhou stranu se nejedná o nejvhodnější výchovný prostředek. Nejčastěji tedy řešíme nejlepší vhodné řešení s ohledem na všechny další okolnosti.*“

V: „Řešila jste někdy více etických dilemat najednou?“

K: „Nyní si nevzpomínám...“

V: „Dobře, a jak řešíte dilematické situace?“

K: „Dávám si na čas, nerozhoduju na první dobrou, přemýšlím nahlas a také společně s klientem.“

V: „A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?“

K: „Ohlídat to, aby to bylo v nejlepším zájmu právě tohoto dítěte. Co je dobré pro jednoho, nemusí být dobré pro druhého.“

V: „A co Vám teda pomáhá při řešení obtížných situací?“

K: „Moje nastavení a přesvědčení o smyslu téhle práce. Dále mi pomáhá o případu mluvit, přemýšlet nahlas, ehm hledat řešení...“

V: „A co Vám znesnadňuje řešit obtížné situace?“

K: „Nespolupráce a nechut' cokoli řešit ze strany klienta. Nedostatek kapacit ve službách a nedostupnost služeb. Někdy také obtížná spolupráce s dalšími institucemi. Je to individuální a pokaždé se jedná o jinou překážku. Někdy mi práci znesnadní i moje vlastní nastavení a stav, kdy jsem např. vyčerpaná, kdy je to mnohdy tou bezradností a neúspěchem, ale jde se dál, takhle práce smysl má.“

V: „Používáte Etický kodex jako podpůrný prvek při řešení nějaké etické otázky? Jaká je tvoje zkušenost s kodexem?“

K: „No tak základní pravidla kodexu denně používám automaticky.“

V: „A používáte etické teorie jako podpůrný prvek při řešení těch etickéjch otázek?“

K: „Nevědomky určitě ano.“

V: „A znáte nějaký etický teorie například utilitarismus, deontologie?“

K: „Ted' si nevybavím.“

V: „Další otázka. Při řešení případu dáváte přednost zkušenostem a intuici nebo pravidlům a metodice?“

K: „Asi spoléhám hlavně na zkušenosti a intuici a přizpůsobuji se. Ne vše se dá řešit podle obecných norem. Je potřeba hledat cestu a ta je u každého jiná. Ani po dvaceti letech není nikdo profíkem, denně se setkávám s novými a novými případy a situacemi. V této profesi se člověk učí celý život.“

V: „Další otázky. Stává se někdy, že při řešení obtížných situací raději vyčkáváte, jak se situace vyvine nebo zasahujete ihned?“

K: „Jsou případy, kde je dokonce nutné vyčkávat, takže ano i vyčkávám, pokud nevidím jinou cestu.“

V: „**Popište prosím, zda upřednostňujete některé případy před jinými?**“

K: „Řeším vše, co mi je přiděleno, nicméně ano, raději se zabývám určitými situacemi a případy. Lépe se mi pracuje se staršími dětmi, i přestože jsou jejich případy někdy velmi obtížně řešitelné a klienti nespolupracující.“

2) Jaké metody a postupy kurátoři využívají při práci s problémovými dětmi a jsou efektivní?

V: „**Podle čeho posuzujete, že se jedná skutečně o dítě nebo mladistvého s problémovým chováním?**“

K: „Podle více kritérií, jen samotné „chození za školu“ není samo o sobě problémem, skutečný problém bývá někde úplně jinde. Problémem je vždy výchovné vedení a vzory v osobách odpovědných za výchovu, kdy to vždy nutně nemusí být jen rodič.“

V: „**Jaké metody a postupy využíváte při práci s dětmi?**“

K: „Rozhodně lidský přístup, rozhovor, pozorování, a další v závislosti na případě.“

V: „**Další otázka, hele, jakým způsobem pracuješ s klienty, když by jsi to měla popsat?**“

K: „Seřvu je (směje se)... Zastávám přísnější přístup, kterej v případě jakoby zlepšování, jde do roviny přátelských rozhovorů.“

V: „**Jakým způsobem pracujete s klienty?**“

K: „Mluvím s nimi jako člověk, nikoli jako úředních, nabízím podporu, nikoli tresty a opatření, nabízím společné hledání řešení, snažím se být oporou. Vše je o komunikaci a fér jednání, které mnohdy dlouhou dobu od klientů nepřichází a je to tím, že je potřeba budovat důvěru, ta se nedá získat na lusknutí prstu.“

V: „**Poskytujete služby a pomoc, které jsou dostačující?**“

K: „Snad ano, to dokáží posoudit pouze klienti. Kapacity by tu byly, ale nejsou možnosti pro nabízení širší pomoci či služby.“

V: „**Jsou metody a postupy v souladu s Vaším vnitřním nastavením?**“

K: „Rozhodně jsou, nemohla bych pracovat a jednat, pokud bych se svými postupy nebyla v souladu. Nemůžu a nebudu používat postupy, které mi nejsou vlastní, a nesouhlasím s nimi.“

V: „**Realizujete jenom takový postup, který vychází z pravidel organizace?**“

K: „*Moje postupy vycházejí hlavně z mého vnitřního nastavení, ale jsou zároveň v souladu s tím, co je po nás vyžadováno. Nijak výrazněji se moje postupy nerozcházejí s pravidly organizace.*“

3) Jaký je postoj a názor kurátorů k práci s cílovou skupinou?

V: „*Co Vás jako první napadne, když se řekne problémové dítě?*“

K: „*Nešťastné či nespokojené dítě, které v důsledku toho nechodí do školy, užívá návykové látky, dopouští se trestné činnosti, atd.*“

V: „*Jak byste popsala cílovou skupinu dětí, se kterou pracujete?*“

K: „*Jedná se o děti a dospívající s výchovnými problémy.*“

V: „*Tak a kolik máte v současné době klientů?*“

K: „*Okolo 50.*“

V: „*Jaké druhy problémového chování u dětí řešíte nejčastěji?*“

K: „*Záškoláctví (zhoršuje se od Covidu), užívání návykových látek (příhraniční oblast, riziková drogová scéna, snadná dostupnost), trestná a přestupková činnost, nerespektování autorit (rodiče mívají čím dál méně kompetencí, nedokáží nastavit pravidla, děti omlouvají).*“

V: „*Co bývá podle Vašeho názoru nejčastější příčinou výchovných problémů?*“

K: „*Nedůsledné výchovné vedení, neadekvátní výchovný vzor, kopírování vrstevníků, někdy také nedůsledná nebo nedostatečná mezioborová spolupráce institucí. Ale také obecné povolování pravidel a nedůslednost společnosti obecně, tzn. přehlížení problémů na veřejnosti a jejich neřešení.*“

V: „*Domníváte se, že obsah Vaší práce může opravdu pomoci ohroženým dětem a mládeži?*“

K: „*Rozhodně ano.*“

V: „*A co je podle Vás nejtěžší při rozhodování o situaci dítěte nebo mladistvého?*“

K: „*Najít primární problém, tzv. zakopaného psa.*“

V: „*Proč jste si zvolila činnost kurátora jako profesi?*“

K: „*Protože moje práce jsem asi já, dělám tuto práci odjakživa a obor jsem si prakticky vybrala již na gymnáziu v 15 letech, když jsem se rozhodla pro odborné středoškolské vzdělání místo všeobecného.*“

V: „*Popište, zda Vás práce kurátorky baví, naplňuje?*“

K: „Práce je náročná a mnohdy vysilující, ale ano baví mě a naplňuje, jinak bych tady 20 let nevydržela.“

V: „A co Vás nejvíce motivuje k tomu, abyste pokračovala ve své profesi?“

K: „I jeden jediný úspěšný případ je hnacím motorem.“

V: „A jste teda spokojená s kvalitou své odvedené práce?“

K: „Za svou prací si stojím a stojím si za každým svým rozhodnutím. Ano, svým způsobem jsem s kvalitou své práce spokojena.“

V: „Čelila jste někdy syndromu vyhoření?“

K: „Okrajově ano, dokázala jsem včas využít odborné pomoci a situaci zvládnout.“

V: „A poslední otázka. Máte možnost užívat supervizi ve své práci? Přejde Vám to užitečné?“

K: „Ano, supervizi využíváme, nyní krátce s novou supervizorkou. Využíváme interně intervizi a hovoříme spolu i mimo supervize a pracujeme jako tým a to je důležité. Supervizi beru jako podporu.“

Abstrakt

JUŘÍKOVÁ, M. *Etické aspekty sociální práce s problémovými dětmi a mládeží z pohledu kurátora pro děti a mládež OSPOD Karlovarského kraje*. České Budějovice 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Jindřich Šrajber, Dr. theol.

Klíčová slova: etické aspekty, sociální práce, sociálně-právní ochrana dětí, sociální kurátora pro děti a mládež, problémové chování, kvalitativní výzkum, etické dilema, etický problém, řešení, postoje a názory

Diplomová práce se zabývá etickými aspekty sociální práce při výkonu profese sociální kurátora pro děti a mládež. Kurátor pro děti a mládež pracuje s ohroženými dětmi, které vykazují problémové chování a potřebu řešení jejich životní situace. Práce obsahuje nejen vymezení základních pojmů týkající se tématu práce, ale také možnosti řešení eticky náročných situací prostřednictvím sociální práce a etiky. Cílem práce je zjistit a popsat etické otázky, které řeší kurátoři Karlovarského kraje při své profesi. Diplomová práce se současně zabývá jejich postojem a názory k práci s problémovými dětmi. Identifikace etických aspektů, postojů a názorů kurátorů se uskutečnila za pomoci kvalitativního výzkumu. Výsledky této práce mohou přispět k lepšímu porozumění etickým aspektům sociální práce s těmito klienty a k posilování profesionálního etického chování kurátorů v oblasti problematiky ohrožených dětí.

Abstract

JUŘÍKOVÁ, M. Ethical aspects of social work with problem children and youth from the point of view of the curator for children and youth OSPOD Karlovy Vary Region. České Budějovice 2024. Diploma thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Social and Charitable Work. Supervisor doc. Jindřich Šrajer, Dr. theol.

Keywords: ethical aspects, social work, socio-legal protection of children, social guardianship for children and youth, problematic behaviour, qualitative research, ethical dilemma, ethical problem, solutions, attitudes and opinions

The diploma thesis deals with the ethical aspects of social work in performing the profession of social guardianship for children and youth. The curator for children and youth works with at-risk children who show problematic behavior and the need to solve their life situation. The work contains not only the definition of basic concepts related to the topic of the work, but also the possibility of solving ethically challenging situations through social work and ethics. The aim of the work is to find out and describe the ethical issues that the curators of the Karlovy Vary Region deal with in their profession. The diploma thesis also deals with their attitude and opinions towards working with problem children. The identification of ethical aspects, attitudes and opinions of curators was carried out with the help of qualitative research. The results of this work can contribute to a better understanding of the ethical aspects of social work with these clients and to strengthening the professional ethical behavior of curators in the area of the issue of children at risk.